

ARTHUR MILLER

BEDEL

(THE PRICE)

OYUN

Çeviren :

Nüvit Özdoğru

ECİS ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ
TEATRE BÖLÜMÜ

Demirbaş No.

671

Tanım No.

812, 6

SANDER YAYINLARI — İSTANBUL

Bu eserin Türkiye'de kitap olarak yayın hakkı Necdet Sander'e, oynanma hakkı ONK Copyright Ajansı'na aittir.

SANDER YAYINLARI
İSTANBUL

İstiklâl Cad. 178, Beyoğlu - Halâskârgazi Cad. 275-277, Osmanbe

**Bu kitabın İngilizce aslı New York'ta
The Viking Press
tarafından 1968 yılında
THE PRICE
adiyle yayınlanmıştır.
Copyright 1968 by Arthur Miller and
Ingeborg M. Miller, Trustee**

YAZAR VE ESER ÜZERİNE

YAZAR : ARTHUR MILLER

Sophocles ile başlayıp Racine ve Ibsen ile devam eden alın, süssüz tragedya türünün yüzyılımızdaki temsilcisi sayılan Arthur Miller, eserlerindeki kuruluş mükemmelliği, derinliğine selenmiş oyun kişilerinin bolluğu, sosyal ve ruhbilimsel sorunlara olan yakın ilgisi ve özellikle son yazdığı Bedel adlı oyunda österdiği tatlı mlzah anlayışıyle dikkati çekmektedir.

Arthur Miller 1915 yılında New York'un Harlem bölgesinde doğdu. Babası zengin bir fabrikatördü. Annesi de zengin bir ailen gelen aydın bir öğretmendi. Miller lisede iyi bir öğrenci lamadı. Okuldan çok sporla ilgileniyordu. 1929 yılında birden astıran ekonomik krizde ailesi bütün servetini kaybedince Miller bir yedek parça deposunda çalışmak zorunda kaldı. Bu sırada eline geçen Karamazov Kardeşler'i detektif romanı olarak tünelde okumaya başlayan Miller kitabın etkisiyle adeta arıladı. Yazar olmaya karar verdi. İki buçuk yıl depoda çalışarak, artıracığı parayla üniversiteye gidecekti. Dedliğini de yaptı. Michigan Üniversitesinin gazeteçilik bölümüne girdi. Ünlü Profesör Rowe'dan da tiyatro dersleri alıyordu. Bu sırada yazdığı oyunlar arka arkaya üç büyük ödül kazandı.

Üniversiteyi bitirince Miller evlendi ve New York'ta Federal Tiyatro Projesinde çalışmaya başladı, fakat Kongre bu tiyatroyun yaşaması için gerekli ödeneği kesince tiyatro kapandı ve Miller işsiz kaldı. Bir süre sonra radyo için oyunlar yazmaya başladı. Fakat radyoda tabu sayılan konuların çokluğu ve oyunların çok basit tutulması zorunluluğu Miller'in radyodan tiksinsmesine sebep oldu. «Radyo için oyun yazmak, karanlık dolapta piyes yaratmaya benziyor» diyordu Miller. Bütün bu kısıtlamalara karşın radyo Miller için olumlu sonuçlar verdi. Sosyal ve ruhbilimsel konuları iyiden iyiyeye işlemeğe başlamıştır artık. Tiyatronun insanist, demokratik bir dimağın şerefle kabul edebileceği bir ünya yaratma uğruna seferber edilmesini istiyordu. Daha o za-

man belirlemeye başlayan bu ülküye Miller her zaman da sadık kalmıştır. Yazar, gerek sahne oyunlarında, gerek özel hayatında bu ülküden şaşmamıştır. Radyonun yazara biçim bakımından da yararı oldu. Radyoda zaman ve yerin çabucak değiştirilebilmesi tekniğini Satıcının Ölümü, Köprüden Görünüş ve Düşüşten Sonra adlı eserlerinde ustalıkla kullandı. İki oyununda, radyoda olduğu gibi, anlatıcıya yer verdiğini de görüyoruz. Miller hiç bir zaman gerçekçiliğin tanıdığı nesnel, yani objektif görüşten ayrılmamakla birlikte dışavurumculuğun (expressionism'in) gerçeküstü özelliklerinden yararlanılmasını da bilmiştir.

Miller daha ilk sahne oyunlarından itibaren ahlâki sorumluluk temasını işledi. Gerçek değeri olmadığı halde başarı kazanan insanlardaki suçluluk duygusunu dile getiriyordu.

Yazarın para, ahlâk ve kişi sorumluluğu temalarını derinden işleyen Oğulların oyunu kendisine büyük ün kazandı. Miller geniş anlamda toplumun özeti ni aileyi inceleyerek veriyordu. 1947'de oynanmaya başlayan bu eser için Miller'e o yıl Tiyatro Eleştirmenleri Ödülü verildi.

Bu oyunu kovalayan Satıcının Ölümü dramı yazara 1949 yılında yalnız Tiyatro Eleştirmenleri ödülünü değil, Pulitzer ödülünü de kazandı. Artık Arthur Miller, Tennessee Williams ile birlikte Amerika'nın en önde giden oyun yazarları arasında sayılıyordu. Satıcının Ölümü'ne adını veren Satıcı Loman Amerika'daki iş ahlâkını temsil ettiği gibi, evrensel bir anlam da taşıyordu. Koca bir düzendeki aksaklıklar neşterle deşiliyordu bu yunda. Sophocles'te, Shakespeare'de olduğu gibi, Satıcı Loman üç boyutlu bir kişi olarak ayakta durduğu kadar geniş kitleler de simgesi (sembölü) oluyordu. Zaten Miller'in en belirli gücü «fikri pleyesi» yazarken ikincil (tâli) gibi görünen kişileri bile ve dış dünyalarıyla enine boyuna çizip sunabilmesidir.

Hak bildiği yolda yalnız gitmeyi başaran Arthur Miller, özel hayatında, sosyal gelişmeyi durdurucu güçlere daima karşı çıkmış ve şimşekleri üzerine çekmiştir. 1953'te yazılan ve Antoinette Perry ödülünü kazanan Cadı Kazanı adlı oyununda gerçekleri söylemeyi ve her türlü sonuca katlanmayı öğütüyordu Miller. Sonunda Proctor, ölümüyle, en büyük zaferi kazanmış oluyor. Bu eser geçmişteki bir suçun ortaya çıkması tema'siyle Oldipus ve Lear ile; iki şıklı çıkmaz tema'siyle de Orestes ve Hamlet karşılaştırılmıştır. (Miller, 1958 yılında İstinaf Mahkemesinin kararıyla kendisine yöneltilmiş olan bütün suçlamalardan temizlenmiştir.)

ESER : BEDEL

İman ile din akçadır erbab-ı gınada,
Namus ü hamliyyet sözü kaldı fukarada.
Ziya Paşa

Arthur Miller'in yeni bir oyun yazması bütün dünyada merakla bekleniyordu. Bedel daha New York'ta açılışını yapmadan ellinizdeki çeviri dahil, altı dile çevrildi. Bugün yalnız Almanya'da üç ayrı tiyatrodan birden oynanmaktadır. Miller'den genellikle biraz asık yüzlü oyun bakleyenler Bedel'deki Salomon rolü gibi belki dünya tiyatro tarihinin en cana yakın komedi tiplerinden biriyle karşılaşınca tatlı bir sürprize uğradılar.

Miller'de komedi unsuru yeni değil elbette, iki Pazartesi'nin Hatırası, Kedi ile Usta Muslukçu, Satıcının Ölümü gibi oyunlarda yer yer güldürücü sözlerle rastlanır. Satıcının Ölümü'nden bir örnek verelim:

WILLY: Şevrole, Linda, dünyanın en muazzam arabasıdır...

LINDA: ... Frank'a daha karbüratörün parasını vermedin.

WILLY: Vermiyeyeceğim de! Şu Allahın belâsı Şevrole, yasak etmeliler bu arabanın imalini!

Bedel'de Salomon'un başlıca görevi iki kardeş arasındaki çok ciddi, insanın nefesini kesecek gibi olan tartışmayı biraz hafifletmektir. Bedel Amerikalı bir eleştiricinin dediği gibi «bütün duyguları harekete getiren büyüleyici bir oyun» dur. Yalnız dört oyuncu var Bedel'de. Yer ve zaman değişmiyor. Hattâ Miller oyunun tek perde olarak ara verilmeden oynanmasını istiyor. Bunlara karşın, usta yönetici, oyuncular, dekoratör ve ışıkçıların elinde oyun tadına doyum olmaz bir tiyatro yaşantısı oluyor. Çünkü oyun hepimizin içindeki bir tele dokunuyor, hepimizin hayatını yorumluyor, maddeci toplumlardaki yanlış değer yargılarının kişileri üzerindeki yıpratıcı etkisini ele alıyor, büyük toplumsal sorunlara, sömürü anlayışının iç yüzüne ışık tutuyor.

Bedel, özet olarak, iki kardeş arasındaki trajik ilişkinin hikâyesidir. Kardeşlerden biri zengin, öteki yoksul; biri hayatta başarı kazanmış, öteki yaya kalmış. Ama ikisi de verdikleri kararlar sonucu bir bedel ödemiş. Bir kardeş iflâs eden babasına bakmak için öğrenimini yarıda kesmiş, polis olmuş; öteki, evi bırakmış, başarılı bir doktor olmuş, ama sonra sinir buhranları geçirerek hastanelerde yatmış.

Köprüden Görünüş bir İhanet'in dramıdır. Muhbir psikolojisi dramatik bir çerçeve içinde incelenmiştir.

Özel hayatının en fırtınalı bir döneminde, 1956 yılında, Arthur Miller ilk karısından boşanıp Marilyn Monroe ile evlendi. Son derece aydın bir kişi olan Miller'in basit ve safca bir insan gibi görünmesi Marilyn ile evlenmesi herkesi şaşırttı. Mutlu olmaları söyleniyordu. Öyle de oldu; ayrıldılar. Miller 1962'de Avusturyalı fotoğrafçı Ingeborg Morath ile evlendi. Bu sırada yazdığı *Düşüşten Sonra* adlı oyundaki Maggie tipinin Marilyn Monroe'ya çok benzemesi eserin otobiyografik olduğu sanısını uyandırdı. Miller bugüne dek bu iddiayı reddetmişse de, belki farkında olmadan yazarın, kendi hayatını kaleme aldığı söylenebilir. Düşünü yönü çok yüklü olan ve her türlü teatral trükten ısrarla kaçan bu eserde kişinin kendini kurtarmak için sevgiye ihâpet edilmiş anlatılmaktadır. Sevginin düşüşü aile içinde başlayarak genişlemekte, Nazi toplama kampları dahil bütün toplumu içine almaktadır. Eser vicdan muhasebesi ve loş bir umutla son bulmaktadır.

Viş'i'deki Olay yine suç ve sorumluluk üzerinde durmaktadır. Olay 1942'de geçmekte ve Nazi yayılmasında sorumsuz gibi görünen insanların payı ele alınmaktaysa da oyun günümüzün sorunlarını incelemektedir. «Ayıpladığımız kötülüklerde acaba hiç mi payımız yoktur?» diye sormaktadır Miller.

Son yazdığı *Bedel* adlı eserde yazar, materyalist toplumlardaki yanlış değer yargılarının ve suçluluk duygusunun insanları nasıl mutsuzluğa götürdüğünü diyalektik bir anlayışla açıklamaktadır.

Arthur Miller Sanat ve Edebiyat Milli Enstitüsünün tiyatro için ayırdığı altın madalyayı kazanmıştır. Son olarak, *Bedel* oyunu için İngiltere'de yılın en iyi oyunu ödülünü almıştır. Oyunlarının dışında bir roman, bir film senaryosu, pek çok küçük hikâye ve çeşitli konularda makaleler yayımlamıştır. Dünya barışı için çalışan kuruluşların öncülerindendir. Bütün oyun yazarları arasında Amerika'nın vicdanını dile getiren bir numaralı yazar sayılmaktadır. Kendi ülkesi dışında tutulmasının nedenleri arasında halktan ve halkçı oluşunu, demokrasi ülküsüne bağlılığını, coşkun ve şiir dolu dilini, insan ruhunun en derin acılarını kavrayışını ve gitgide bellirmeye başlayan ince mizahını sayabiliriz.

Oyun ilerledikçe ve oyunu gördükten ya da okuduktan aylarca sonra insan eserde öne sürülen sorunları derin derin düşünmek zorunda kalıyor. Önce aile çerçevesi içinde; acaba Baba bunca fedakârlığa katlanmaya değer bir baba mıymış? Yoksa, ne olursa olsun, baba, baba mıdır? Yoksul olan kardeş, Victor, acaba okulu neden bırakmıştı? Acaba tam sebep nedir? Kendini feda etme tutkusunu, başarı peşinde koşma arzusu kadar tehlikeli midir? Her şey dikkate alınacak olursa, en büyük bedelli hangi kardeş ödemiş? Zengin kardeşi (Walter) bencillığe iten etkenler nedir? Hattâ buna bencillik demek doğru mudur? Yoksul kardeşin eşi Esther, kocasını bulunduğu maddeci ortam içinde çevrenin başarı saydığı yöne doğru itmekte haklı mıdır, değil midir? Kadın'ın, oyunun çeşitli aşamalarında, özellikle sonunda, kocasına karşı tutumu nedir? Doksanlık Salomon bir azız mı, yoksa bir Makyavel mi? Yoksa ikisi de mi? Hayatı kucaklamasındaki anlam nedir? Neyi temsil ediyor Salomon?

Geniş anlamda düşünersek: Acaba hayatta hangi davranış daha doğru ve yararlıdır? Ülkücü, ahlâkçı davranış mı? Yoksa pragmatik, yani sonuç alıcı davranış mı? Pratik olmasa bile, büyük ahlâki kurallara sadık kalınmalı mıdır; yoksa kalınmamalı mıdır? Toplumca çıldırmamak için ne yapılmalıdır?

Bedel bu sorunlar üzerine ip uçları veriyor. İnsanı düşünmeye zorluyor.

Modadır, bütün dünyada bazı kişiler devamlı olarak Arthur Miller'e çatarlar. Oyunlarını «eski» bulurlar. Ben bunların söylediklerini duyup, yazdıklarını okudukça hep Johann Sebastian Bach'ı hatırlarım. Çağının bazı kişilerince - İtalyan modasına uymadığı için - eskimiş sayılan, otuz yıl öncesi gibi müzik besliyor denilen Bach bugün nerededir, o günün yenilikçilerinden bazıları nerededir? Yenilik elbette iyi bir şeydir. Ama ondan daha önemli olan, kendine karşı dürüst olmak, samimi olmaktır. Çehov'un dediği gibi, «üzerinde durulacak olan şey, eski biçim, yeni biçim sorunu değildir. Önemli olan, bir adamın biçim kaygısı olmadan, ruhundan koptuğu gibi yazabilmesidir.»

Elinizde ruhundan koptuğu gibi yazan bir insanın eseri var.

Nüvît ÖZDOĞRU

BEDEL (The Price) ilk olarak Şubat 1968'de New York City'de Morosco Tiyatrosunda sahneye konmuş, prodüktörlüğünü Robert Whitehead, yöneticiliğini Ulu Grosbard yapmıştır.

Türkiye'de ilk olarak 1968-69 tiyatro mevsiminde Saim Alpago yönetiminde Ankara Devlet Tiyatrosu'nda oynanmış; 1970 Şubat ayında da İstanbul'da Kent Oyuncuları tarafından temsil edilmiştir. Bu temsili Şükran Güngör yönetmiştir.

Kişiler

(Sahneye giriş sırasıyla)

Ankara Devlet Tiyatrosu Kent Oyuncuları

Victor Franz	Halûk KURTOĞLU	Pekcan KOŞAR
Esther Franz	İnci PARS	Yıldız KENTER
Gregory Salomon	Macit FİLORDUN	Müşfik KENTER
Walter Franz	Nihat AKÇAN	Şükran GÜNGÖR

BİRİNCİ PERDE

Günümüz. New York.

Sahne karanlıktır.

Şimdi gün ışığı tavandaki tepe penceresinden sızmaya başlar, ama camlar kirli olduğundan ışık parlaklığını kaybeder. Arkadaki X işaretli isli pencereden de ışık girmektedir. Taze badana boyasıyla yapılmış olan X işareti binanın çok kısa zamanda yıktırılacağını göstermektedir.

Yukarıdan gelen ışık önce ortadaki gereğinden çok şişman koltuğu aydınlatır. Koltuğun üzerine soluk pembe bir kılıf geçirilmiştir. Koltuğun yanında solda küçük bir masa, masanın üzerinde de 1920'lere ait ince işlemeli bir radyo vardır; sağda gazetelerin bulunduğu seyyar kitaplık, arkada bir ç lambası, koltuğun kolunda bir toz bezi, yakınında süpürge, bir de su vası görülür.

Oda yavaş yavaş aydınlanır. Yalnız koltuğun resi yaşanılmış bir yere benzer. Burada koltuğun napesi ve iskemleleri vardır. Bu çevre dışında nın yanlarına, gerisine ve tavanlara doğru vaktiyle odayı doldurmuş olan eşyanın sıkışık ve karmaşık ışık havası hâkimdir.

Dört büyük, üç küçük kanape gelişigüzel serpiştirilmiştir; koltuklar, uzun arkalıklı koltuklar, bir divan,

bir kaç iskemle... Tavana kadar yığılı yazıhaneler, dolaplar, bir kitaplıklı yüksek yazı masası, uzun, süslü, oymalı bir servis masası, alçak masalar, bir kitaplık masası, camlı kitaplıklar, camlı, çekmeceli dolaplar ve benzerleri. Birkaç sarılmış büyük ve küçük halı. Kurmalı bir eski gramfon, iki uzun futa küreği, kar-yolalar, bavullar... Tavandan iplerle, cereyana bağlanmamış, bir büyük, bir küçük kristal avize sarkıtılmıştır. Bir duvar boyunca on iki yemek sandalyesi sıralanmıştır.

Eşyada zengin bir ağırlık, âdeta bir Cermen havası vardır; duvara dizilmiş, şişkin ve kıvrımlı dolaplarda geçen zamanın ağırlığı sezilir. Eşyalar olağanüstü bir yoğunlukla birbirinin üstüne yığılmıştır, bunların etkileyici mi, yoksa gereğinden çok ağır ve çirkin mi olduğuna karar vermek güçtür.

Üstü açık, yaldızı dökülmüş bir harp seyirciye yaka bir yerde yalnız durur.

Arkada, çoktan solmuş, uydurma bir perdenin arkasından küçük bir lavabo, elektrik ocağı ve eski bir buz dolabı görünür.

Oyunculara göre yukarıda sağda, yatak odasına giden bir kapı.

Aşağıda solda, görünmeyen koridora ve merdivenlere açılan bir kapı.

New York'un Manhattan bölgesinde yakında yıkılacak olan kırmızı-kahverengi taş binanın tavan arasındayız.

Aşağı soldaki kapıdan, sırtında polis üniformasıyla Victor Franz girer. Bir kaç adım atar, durur, çevre-

sine bakar, gelişigüzel bir kaç adım daha atar, durur. İfadesiz, ama gene de odadan yayılan bir havanın etkisiyle durgunlaşmış olarak gözünü noktadan noktaya, eşyadan eşyaya gezdirerek sfenksvari havayı içine çeker.

Ortadaki koltuğun koluna oturarak beklemeye hazırlanır. Şimdi saatine bakar. Boş bir ifadeyle uzaklara doğru dalar. Ama zaman bir türlü geçmek bilmez.

Gözü gramfonun yanındaki plak yığınına ilisir. gider, bir plağı alır, etiketi okur, tekrar bırakır.

Yine gelişigüzel yürür; beklemektedir; harpın yarım adım önünde durur, tembel tembel parmağını uzatır, bir tel çeker, hafif bir ses tınlı. Şimdi gramfona döner, kurar, bir plak koyar.

Bu, Gallagher ile Shean'in bir şarkı plağıdır. Şarkının bayatlığına güler. Şarkı devam ederken yatak odasına doğru gider, kapıdan bakar, bir an kımıldamadan durur, odaya iyice göz gezdirir. Boyunbağını gevşetir, yakasının düğmesini açar, yine saatine bakar. Vakit bir türlü geçmemektedir. Bir duvar boyunca, eşyanın önünden yürür, bazılarını eller, avizelere doğru bakar, bir kitaplığa gelir, kitapların adlarına bakar, bir kitabı eline alırken bir hatıra canlanır. Kitabı yerine bırakır, gözleriyle bir şey arar, sonra gider, iki eşya arasından uzun bir futa küreği çıkarır, bir ucundan öbür ucuna kadar bakar, sonra küreği bulduğu yerde başka bir şey arar. Başka bir lamba yakar, iki eşyanın arasına gözlerini dikerek uzanır, bir eskrim maskesi çıkarır. Sonra tekrar uzanarak bir meç çıkarır.

Yüzü yumuşamış, hattâ neredeyse eğlendiğini

gösteren bir ifade almıştır; merakı derindir. Kasketini çıkarır, meçi yere bırakarak maskeyi takar, başını —denemek için— bir yandan öte yana çevirir. Bacağını, pek ustaca olmamak üzere, bükerek, doğrular, bir daha bükerek.

Şimdi, biraz duraksamadan sonra, meçe bakar, eğilir, alır. Havada şaklatır. Sonra, biraz daha kararlı, sol elini başının arkasından kaldırır, ilk durumu takınır, meç kalkık, ayaklar doksan derece olduğu halde - hamle yapar, doğrular.

Meçi indirir, arkaya doğru kaykılarak arka ağırsını dindirmeğe çalışır. Tekrar durum takınır, «tramping» yapar, sonunda maskeyi çıkarır, meçi bırakır, idmansız ellerini açıp kapar, bacaklarını bükerek, diz kapaklarını ovar.

Bir masanın ucuna oturur, uzanarak gramofonun kolunu kaldırır. Şimdi çene kemiğini oynatır, kulağını bastırır - ağrıyormuş gibi. Tekrar saatine bakar, yine gramofona gider, kurar, başka bir plak seçer. Etikete bakarken yüzünde bilmece çözmeğe çalışıyormuş gibi bir ifade okunur.

Plağı koyar. Bu bir kahkaha plağıdır - iki adam kahkaha ispazmozunda içinde tek cümle söylemeye çalışmakta, ama cümleyi bitirememektedir.

Victor gülümser. İyice gülümser. Hafif ses çıkararak güler. Sonra iyiden iyiye güler. Havaya girmişti; daha dolgun bir şekilde güler. Şimdi iki kat olup gülmeğe başlar. Kontrolü kaybedip sendeleyerek bir iki adım atar.

Eşi Esther sol aşağıdaki kapıdan girer. Victor'un

arkası dönüktür. Kocasıyla birlikte gülen kim diye bakınır. Onun da yüzünde hafif bir gülümseme vardır. Kocasına doğru ilerlerken Victor ayak sesini duyar, döner.

ESTHER: Kuzum, n'oluyor burada?

VICTOR: (Şaşalar) Hoş geldin! (Gramfonun kolunu kaldırır)

ESTHER: Parti veriliyor sandım!

Victor kısaca yanağından öper. Esther plağa bakarak: Pekli, bu nedir?

VICTOR: (Açıktan açığa kınar şekilde değil) Gene nerede içtin bakalım?

ESTHER: Söyledim ya sana; doktora uğradım. (Akıllıca davranmadığını bilerek güler)

VICTOR: Doktora uğramış! Sana içki içme dememiş miydi!

ESTHER: (Güler) Bir kadeh içtim - bir kadehten ne çıkar? Hem iyi buldu beni. Sana da selâm söyledi. (Çevresine bakınır)

VICTOR: Sağolsun! (Yüzü öne doğru olmak üzere oturur, hafifçe itiraz eder) Koltukçu neredeyse burada olacak. Bir şey alacaksan al.

ESTHER: (İçini çekerek çevresine bakar) Şu odaya bakıyorum da...

VICTOR: Kadın iyi temizlemiş mi?

ESTHER: Burayı hiç bu kadar temiz görmemiştim. (Odayı göstererek) Bir tuhaf his geldi içime. Sen n'insin?

VICTOR: (Omuz silker) Yo, pek değil.

ESTHER: (Çevresine bakar, bir yandan da başını sallar) Hih.

VICTOR: Ne?

ESTHER: Zaman.

VICTOR: Biliyorum.

ESTHER: Bana sanki değişmiş gibi geldi.

VICTOR: Değişen bir şey yok. **(Odanın bir tarafını göstererek)** Yalnız bu tarafta masam, bir de yatağım vardı. Gerisi aynı.

ESTHER: Aslında bunlar bana hep yapmacık gelirdi, biraz da burjuva. Ama kendine göre bir havası da yok değil. Çoğu gene moda, biliyor musun? Gel de şaşma.

VICTOR: Daha iyi ya. Al işte istediğini.

ESTHER: **(Bakınır, duraksar)** Bilmem ki... **(Çevresine bakınır)** Hepsî koca koca şeyler... nereye koruz bilmem - şu konsol güzel. **(Oraya gider)**

VICTOR: O benimdi. **(Odanın öbür tarafını göstererek)** Şu da Walter'in. İkişi bir örnektir.

ESTHER: **(Karşılaştırır)** Evet! Konuşabildin mi Walter'le?

Bu, aralarında bir meseleymişçesine Victor başka tarafa bakar.

VICTOR: Bu sabah gene telefon ettim. Konsültasyon daymış.

ESTHER: Kendi odasında mı?

VICTOR: Evet. Hastabakıcı gitti konuştu. Ziyarı yok haber verdik ya, satışa geçebiliriz.

ESTHER: Peki onun hissesi n'olacak?

Victor başka tarafa bakar.

Kafa ütölemek istemiyorum ama Vic, bunlar belki de iyi para eder. Meseleyi açacaksın ona, değil mi?

VICTOR: Fikrimi değiştirdim. Bence bana borcu morcu yok. Numara da yapacak değilim. Alır yarı hissesini, olur biter.

ESTHER: İstersen bir yerde buluşalım. Burada içiri kapanıyor **(El çantasının olduğu yere gider)**

VICTOR: N'oluyorsun canım - bir dakka biter. Haydi - otur şöyle; adam nerdeyse gelir.

ESTHER: **(Bir kanapeye oturur)** Bu iş midemi bulandırıyor, midemi. Elimde değil, ne yapayım. Öteden beri aklıma geldikçe tepem atıyor.

VICTOR: Şimdi tut kendini. Hepsini satar kurtuluruz. Ha, sahil! biletleri aldım.

ESTHER: O iyi. Bari filim de iyi olsa.

VICTOR: İyi ne kelime, harika olması lâzım. O kadar para saydım.

ESTHER: **(Birden itiraz eder)** Ne olursa olsun! Bir yere gidelim de - Sahî n'oluyor burda? Şimdi merdivenlerden çıkarken baktım da bütün kapılar ardına kadar açık... İnsan inanamıyor.

VICTOR: Kızım, şimdi eski bina diye bir şey bırakıyorlar mı? İndiriveriyorlar aşağı.

ESTHER: Evet ama insan kendini yüz yaşında hissediyor. **(Kalkıp harp'in olduğu yere gider)** Hani nerde koltukçun?

VICTOR: **(Saatine bakarak)** Altıya yirmi var - artık nerdeyse gelir.

ESTHER harp'in tellerini çeker.

Hiç olmazsa bu, para eder her halde.

ESTHER: Bunların çoğu para eder. Ama pazarlık edeceksin, tabii. Öyle ne isterlerse vermek yok.

VICTOR: **(Hafif itiraz eder)** Pazarlık etmesini bilirim ben, merak etme. Malı bedava verecek değilim.

ESTHER: Pazarlık edeceğine düşünüp ona göre fiyat biçerler.

VICTOR: Şimdiden üzme tatlı canını. Daha adam gelmedi bile. Sana pazarlık edeceğim dedim işte. Onları idare etmesini bilirim ben.

ESTHER: (Tartışmayı uzatmaz, gramofona gider, biraz neşeli bir havayla) Bu ne plağı?

VICTOR: Gülme Plağı. 1920'lerde çok rağbeteydi.

ESTHER: (İlgiyle) Sen hatırlıyor musun?

VICTOR: Hayal meyal. O zamanlar beş altı yaşındaydım. Partilerde çalarlarmış. Bakalım kim gülmeden duracak diye hani yok mu ya? Belki de hep beraber oturur gülerlermiş; bilmiyorum.

ESTHER: Fevkalâde bir fikir.

İlişkileri bir dengeye ulaşmıştır. Karısına döner:

VICTOR: Bugün güzelliğin üstünde.

Esther utangaç gülerek kocasına bakar.

Ciddi söylüyorum - Pazarlık edeceğim dedim sana ne diye durmadan...?

ESTHER: İnandım, inandım - Elbise bu işte.

VICTOR: A, bu mu? Kaça aldın? Dön bakayım.

ESTHER: (Döner) Kırk beş, düşün bir kere. Çok sadık diye kimse yüzüne bakmıyormuş.

VICTOR: (Anlaşma olanağını yakalar) Kadınların avarlığı! Bu gerçekten güzel. Verdiğin paranın karşılığı bir şey alırsan, bak bir şey dediğim yok. Amma sattıkları şeylerin çoğu paçavra... (Karısının yanına giderek) Gel bak şu yakaya. Bu yeni aldıklarından değil mi?

ESTHER: (İyice bakar) Yok, hayır, bu eski aldıklarından.

VICTOR: Öyle de olsa kötü. (Ayakkabısının ökçesini gösterir) Tüketiciler Sendikasına yazacağım geliyor. Şu ökçeye bak. Üç hafta oldu daha alalı!

ESTHER: Düz yürümesini bilmiyorsun da ondan. Simitmaya üniformayla gidecek değilsin, değil mi?

VICTOR: Herifi boğabilirdim. Tam sivilleri giymiş

kiyordum. Bizim McGowan da serserinin birinin parmak izlerini almaya çalışıyordu. Herif direnir... Kolunu kurtardığı gibi doğru bizim kahve fincanına...

ESTHER: (Bunu uğursuzluk sayar) Ne diyorsun!

VICTOR: Şu bizim eli çabuk temizleyiciye verdim, saat altıya kadar hazır etmeye çalışırım dedi.

ESTHER: Kahve şekerli, sütlü müydü?

VICTOR: Öyle.

ESTHER: Altıya kadar imkânı yok veremez.

VICTOR: (Yumuşatmaya çalışarak) Çalışırım dedi.

ESTHER: Peki, peki, peki. (Kısa sessizlik. Gerçekten üzüntülü, çevresine bakınır)

VICTOR: Alt tarafı bir sinema...

ESTHER: Kırk yılda bir bir yere gidiyoruz - herkese aylığın ne kadar olduğunu ilân mı etmek lâzım? Bu akşam biraz eğlenecektim sözde. N'olur bir gün de lokantada oturalım da emekli polis birisi gelip eski günleri analım diye masamıza kurulmasın.

VICTOR: Topu topu iki defa oldu bu dediğin. Bunca yıldan sonra, Esther, insan artık...

ESTHER: Önemli olmadığını biliyorum ama gene de — hatırlıyor musun hani müzede — adamın biri seni heykeltraş sanmıştı.

VICTOR: E, n'olmuş yani?

ESTHER: Öyle deme, hoşuma gitmişti biliyor musun? Sivilleri giyince - Vic - nasıl diyeyim - bayağı havalı oluyorsun. - Neden olmayasın? Bana bak, bir fikrim var.

VICTOR: Nedir?

ESTHER: Neden beni bırakmıyorsun? Kahve, sigara parası gönderirsin yeter.

VICTOR: O zaman hiç yataktan çıkmazsın artık.

ESTHER: Çıkarım gene. Bazı bazı.

VICTOR: Benim daha da iyi bir fikrim var. Birkaç hafta talihine al doktorunu yanına, bir yere gidin. Ciddi söylüyorum. Görüşün değişirdi belki.

ESTHER: Keşke...

VICTOR: Yap öyleyse. Adam sivil işte. Hattâ köpeği de götürebilirsiniz - bilhassa köpeği.

Esther güler.

Gülecek bir şey yok. Sen her yağmurda yürüyüşe çıktıkça ödüm kopuyor yanında ne getireceksin diye.

ESTHER: **(Gülerek)** Haydi canım, bayılıyorsun işte köpeğe.

VICTOR: Ne bayılıyorum ama? Sen sarhoş ol, eve ne idüğü belirsiz hayvanları taşı, ondan sonra da «bayılıyorsun!» - O köpoğlu köpeği sevmiyorum işte. **Kadın, sevgiyle olduğu kadar biraz da dişiliğin verdiği meydan okuma duygusuyla güler.**

VICTOR: **(Sessizlik)** Köpekle halledilecek iş değil bu. Sen zeki, becerikli bir insansın, bütün gün evde oturman doğru değil. Hiç olmazsa yarım gününü bir iş tutsan, gidecek yerin olurdu.

ESTHER: Ben her sabah kalkıp kör değneğini belle gibi aynı yere gidemem. Ne eskiden yapabiliirdim bunu, ne de şimdi. Richard'ın yokluğuna alışamadım, o kadar.

VICTOR: Richard gitti kızım, koca adam oldu. Sen kendini kurtarmaya bak.

ESTHER: Sen Walter'le konuşmak istediğini söyledin mi?

VICTOR: **(Başka tarafa bakarak)** Hastabakıcıya söyledim. Evet. Ayrılamamış.

ESTHER: İt oğlu it. İnsanın midesi bulaniyor.

VICTOR: Ne yapacaksın. Onda öyle hisler yok.

ESTHER: Hangi histen bahsediyorsun? Onaltı yıl sonra telefona gelmek mi? En tabii nezaket kaldesi bu. **(Birden içten gelen sempatiyle)** Kızgınlıktan kuduruyorsun, değil mi?

VICTOR: Kendime kıziyorum yalnız. Aptallar gibi arka arkaya telefon ettim... Cehennem kadar yolu var, kendim hallederim - yarı hissesini de gönderirim.

ESTHER: Bir adamın kaç Cadillac'a ihtiyacı vardır?

VICTOR: Onun için birkaç tane var ya. Ama başkasına yardım etmeğe geldi mi...

ESTHER: Bu işe ne diye hâlâ iane diye bakıyorsun bilmem. Dünyada manevi borç diye bir şey vardır. Kırk yılda bir aklını başına toplasana. Sen babana bakmasaydın o zor bitirirdi Tıbbiyeyi. - Burada para yatıyor, para.

VICTOR: O kadar uzun boylu değil. Bunlar ne antika, ne de -

ESTHER: Sen kendi malını düşür daha!

VICTOR: Niçin öyle diyorsun?

ESTHER: Biz öyleyiz de ondan! Kendi malımızın kıymetini bilmiyoruz!

VICTOR: **(Sert)** Adam telefona bile gelmiyor, ben neden...

ESTHER: Öyleyse mektup yaz, kapısını tokmakla — bunlar senin malın!

VICTOR: **(Karisının ciddiliği karşısında şaşırır)** Nedir bu heyecanın anlayamıyorum.

ESTHER: Bir kere emekliliğini istemenin zamanı geldi. Bunu kafana sokmak istiyorum.

Kısa sessizlik.

VICTOR: (Oldukça kapalı, istemeye istemeye) Beni durduran para değil.

ESTHER: Nedir öyleyse?

Victor cevap vermez.

Biraz destekle bir iki ay tatil yapar, ondan sonra ne iş tutacağına karar verirsin.

VICTOR: Sanki şimdi düşünmüyor muyum? Düşünmek için ille işi bırakmak mı lâzım?

ESTHER: Hiç bir şey çıktığı yok ama!

VICTOR: O kadar kolay mı sanıyorsun? Elliye merdiven dayadım. Yepyeni bir mesleğe öyle birdenbire atılamazsın ki. Birdenbire acelen nedir anlayamıyorum.

ESTHER: (Güler) Birdenbire mi? Emeklilik hakkına sahip olduğun günden beri dilimde tüy bitti, - üç yıldır aynı şeyi söylüyorum!

VICTOR: Daha üç yıl olmadı.

ESTHER: Martta üç yıl dolacak! Üç yıl sayılır. O zaman işten ayrılmış olsaydın, bugün elinde bir üniversite diploması olurdu, sevdiğin bir işe de girerdin. Yalan mı? (İçten merak ve anlayışla) Neden bir hamle yapamıyorsun, ha? Neden?

VICTOR: (Sessizlik. Adam utanmış gibidir) Bak sana doğrusunu söyleyeyim mi? Bu iş bana biraz masraflı gibi geliyor. Yeniden hayata atıldığım vakit elli üç elli dört yaşında olacağım.

ESTHER: Bu sürpriz değil her halde.

VICTOR: Ama meseleyle karşı karşıya gelince iş değişiyor. Ben pek mantık göremiyorum bu işte.

ESTHER: Önünde belki yirmi yıl daha var, az zaman değil. Neler yapabilirsin o zaman içinde. (Kısa sessizlik) Daha gençsin, Vic.

VICTOR: Ben mi?

ESTHER: Elbette. Ben genç değilim ama sen gençsin. Bütün kızlar etrafında dönüyor, daha ne istiyorsun?

VICTOR: (Anlamsız güler) Cevap vermek güç, çünkü anlamıyorum.

ESTHER: Ah şu Walter'e bir mektup yazsan.

VICTOR: (Durmadan tekrarlanan hikâye gibi) Walter, Walter... Ne zaman ağzımızı açsak altından Walter çıkıyor. Sen...

ESTHER: Koskoca doktor o. Çalıştığı hastanede yepyeni bir araştırma merkezi kurulacakmış. Gazetede okudum, onun hastanesi.

VICTOR: Esther, bu adam onaltı yıldır semtime bile uğramadı.

ESTHER: Sen de onun semtine uğramadın! Adam şaşırılmış bakar.

Uğramadın ya. Yalan mı?

VICTOR: (Yeni ve inanılmaz bir fikir duymuş gibi) Uğrayıp da ne olacak?!

ESTHER: Ağabeyin değil mi? Cemiyette yeri var; bir gün yardımı olur. — Herkes işini böyle yürütüyor. Sonra o yazdığı yazılar? Gerçek bir tarafı vardı. İnsancıl, ülkücü... İnsanlar olduğu gibi kalmıyor, Vic.

VICTOR: (Öte tarafa dönerek) Özür dilerim, benim Walter'e ihtiyacım yok.

ESTHER: Onu beğenmen lâzım demiyorum; kendini beğenmiş deyyusun biri, ama seni bir yere tezgâh layabilir. Bunun küçük düşürücü bir tarafını göremiyorum.

VICTOR: (Sinirlenir) Acelesi nedir anlayamadım.

ESTHER: Çünkü halimiz n'olacak bilmek istiyorum! Sonunda hemen hemen haykırmış, buna kendi de şaşmıştır. Victor cevap vermez. Esther aşağıdan alır.

Anlayabilsem sebebini, ne yap dersin yapayım. Ama yıllardır, ah diyoruz emeklilik bir gelse, ondan sonrası kolay, yaşamaya başlayacağız artık... Tıpkı yirmi beş yıl bir kapıyı iter gibi; derken kapı birden açılıveriyor, kalakalıyoruz. Bazan acaba diyorum seni yanlış mı anladım, acaba işinden hoşlanıyor musun.

VICTOR: Nefret ediyorum.

ESTHER: Bütün kabahat bendi! Seni daha çok dürtükleyecektim. Gereğince yardım edemedim sana.

VICTOR: Hiç de değil. Sen daima mükemmel bir eş oldun...

ESTHER: Hayır, hayır, hayır. Sen hep emin bir iş istediğin için ben de sana uydu, ama iyi etmedim... Buraya gelmeden önce evde iyice baktım, acaba bu eşyadan bir kısmını kullanabilir miyiz diye... ama yaşadığımız yer ev değil ki, ahır. Eski, zevksiz, kaba. Halbuki benim zevkim var, biliyorum. Bugüne kadar bir yerimiz olamadı hayatta. Hiç bir şey olmadık, ama hep olacağız diye bekledik durduk. Harpte Allahın aptalları dünya kadar vurdu - işte o zaman ayrılacaktın. Bilmesem! Bilmesem!

VICTOR: Yani seni duyan bunlar hiç yaşamamışlardır.

ESTHER: Ah — annemin hakkı varmış! — Bana baskarkör derdi. Harpte ayrılmazsan bir daha ayrılmayacağını biliyordum — Oldu olanlar, gözümün önünde oldu da ağzımı açıp bir şey demedim. Bizim asil canımıza okuyan nedir biliyor musun?

VICTOR: **(Saatine bakar - Karısının baş kaldırmasını sona ermek üzere olduğunu hissetmiştir.)** Neymiş bizim asil canımıza okuyan?

ESTHER: Aklımızı paraya veremiyoruz! Üzülüyoruz

konusuyoruz ama sanki parada gözümüz yok. — Ben istiyorum, ama sen istemiyorsun. Ben istiyorum, Vic. İstiyorum. Ben para istiyorum.

VICTOR: Tebrik ederim.

ESTHER: Allah seni nasıl bilirse öyle yapsın!

VICTOR: Hattâ bir kaç defa kâğıtları bile doldurmaya başladım.

ESTHER: **(Can kulağıyla)** Sonra?

VICTOR: **(Güçlkle - Kendi de anlayamamaktadır)** İşin sonunda öyle bir kesinlik var ki... **(Devam edemez)** Aptalca bir şey, biliyorum. Ama o doldurulacak kâğıtlara bakınca... Yirmi sekiz yıl mı diye soruyorsun kendi kendine. Hepsi bu mu? Bitti mi? Biter tabii, basmışsın imzayı. İşin kötüsü, sil baştana geçmeden önce gözümün önüne o rakam geliyor - beş ve sıfır - ondan sonra içimde ne istim kalıyor, ne ateş. Ama yapacağız bir şey. Yapacağım. **(Kısa sessizlik. Düşüncelerini toparlamaya çalışır)** Üstüne tam parmağımı basamıyorum. Ama bu meseleyi ne zaman düşünecek olsam içime âdeta korku giriyor.

ESTHER: Evet?

VICTOR: Buraya ilk girişimde timarhaneye giriyorum sandım. Her şey üst üste. Sanki altından hepsi. Ne varsa yığmışım buraya, nerdeyse raptiyeye kadar. — Demek istediğim insana o kadar önemli gelen bir sürü şey sonradan ne kadar saçma görünüyor. **(Oradaki koltuğa bakar, susar)** Babamla beni al... şimdi düşünüyorum da kendi kendime şaşıyorum.

ESTHER: **(Sempatî gösterdiğine pişman)** Ne var burada — seviyordun babanı.

VICTOR: Biliyorum ama bunların hepsi lâf aslında, Neydi babam? - binlerce benzeri gibi top atmış bir iş adamı, bense dağ devrildi sanmıştım. Bilmiyo-

rüm, belki de duyduğum pişmanlık itiraf ettiğimden de fazla - ondan çekilemiyorum bu işten - onun için gerçekten karşı karşıya gelmek istemiyorum. Hoş, sevdiğin işi yapmayacak olduktan sonra ha bu olmuş, ha başka iş olmuş, ne fark eder? O öyle bir lüks ki dünyada kaç kişi istediği işte çalışabiliyor. **(Şimdi kendinden daha da az emin)** Bilmiyorum, bazan bütün olanlar birinin anlattığı hikâye gibi geliyor bana. - Sana da olur mu öyle?

ESTHER: Bütün gün, her gün.

VICTOR: Yapma şimdi...

ESTHER: Ciddi söylüyorum. - Şu merdivenlerden çıktığım ilk gün on dokuz yaşındaydım. Gel de inan. Sonra hatırlıyor musun üniforman sarılı paketi açtığın günü - ilk üniformanı giydiğin günü? Nasıl güldüktü hani? Başıma bir şey gelirse demiştin, polis çağırırım!

İkisi de güler.

Kendimizi maskeli baloda gibi hissetmiştik. Haklıydık da. Hem de nasıl haklıydık.

VICTOR: **(Karısının çektiği acı karşısında acı duyar)** Biliyor musun, Esther, - bazan çocukluğun tutuyor, çocuk gibi konuşmaya...

ESTHER: **(Eşyaları göstererek)** Çocukluk eden kim acaba! Eşyalar yıllarca burda dursun, sen kendi kardeşinle karşılıklı geçip konuşama, ondan sonra bana çocukluktan bahset. O adamın yanında hâlâ on sekiz yaşında gibisin. - Ben de çıkmazdayım ama, hiç olmazsa kabul ediyorum.

VICTOR: Peki, ben de kabul ettim, - çıkmazdayım. Hayatıma bakıyorum, hiç bir şey anlayamıyorum. Ne yi neden yaptığımı bilemiyorum artık. Sanki kafam bir fiçinin içinde. Eğer seni yiyen buysa, al benden

de o kadar. Emin ol ki gururdan göğsüm kabarmıyor bu günlerde. Sabırlı ol biraz. Bir şey yapacağım dedim sana, yapacağım işte.

ESTHER: **(Sessizlik. Victor uzaklaşırken arkasından bakar. Üzül müştür)** Makbuz yanında mı? Elbiseni alayım. Buradan çıkmak istiyorum.

VICTOR: **(Bir makbuz çıkarır verir)** Hakkın da yok değil. Yedinci caddeden biraz ötede. Adres üzerinde.

ESTHER: Hemen dönerim.

VICTOR: **(Kendini affetmeden)** Acele etme, zararı yok. **(Radyoya gider)**

ESTHER: Dün gece dişlerini gıcırdatıyordun gene.

VICTOR: O! - Tevekkeli değil, kulaklarım ağrıyor.

ESTHER: Berbat bir şey. Dağdan kayalar yuvarlanır gibi. Yardım etmek istiyorum ama nasıl bilmiyorum ki...

VICTOR: **(Utangaç)** Bir şey düşüneceğiz elbet. **(Radyoyu alır)**

ESTHER: Nedir o?

VICTOR: Oo, eskiden yaptığım radyolardan biri. Vay vay vay, şu lambalara bak.

ESTHER: **(Gerçekte olduğundan çok ilgi göstererek)** Çalışır mı şimdi bu?

VICTOR: Ehh, batarya ister. **(Hatırlayarak tavana bakar)**

ESTHER: **(Yukarı doğru bakarak)** Ne var?

VICTOR: Bir gün bir patladı: gidip tavanı deldiydi. **(Gösterir)** Nah! - sıvayı görüyor musun, değişik orada.

ESTHER: **(İlişkiyi kurtarmaya çalışarak)** Tokyo'yu bu radyoyla mı almıştın?

VICTOR: (Yumuşamadan, sesi ölü) Evet, o canavar bu.

ESTHER: (Sıcak) Alsana.

VICTOR: İ-h. Yaramaz. Ne tuhaf biliyor musun? - Unutmuşum bütün bütün - burada bizim adamakıllı bir laboratuvarımız vardı - Walter'le benim. Şu duvar onundu, bu duvar da benim. - Bazan oturur bütün gece çalışırdık, odaya müzik dolardı. Annem aşağıda kitaplıkta harp çalardı; - sesi, hafif dersin ama, buraya kadar gelirdi harp sesi. (Birbiriyle çatışan adlandırılmaz hislerle karısına bakar)

ESTHER: Çok tatlısın. Sahiden tatlısın, Vic.

Kocasına doğru gider, ama Victor saatine bakarak durdurur.

VICTOR: Gidip başka bir adam bulayım. Haydi, çıkalım buradan. (İsteksiz, yorgun, neşeli olmaya çalışarak) Elbisemi de alır, caka satarız!

ESTHER: Vic, yanlış anlama, ben demin...

VICTOR: Aldırma, aldırma - Bir dakika, şunları saklayayım da biri alıp götürmesin. (Meçle maskeyi alır)

ESTHER: Hâlâ yapabiliyor musun?

VICTOR: (Hüzünlüdür, uzak durmaya devam eder) Yo... nerde - formda olmak lâzım bunu yapabilmek için. Bacaklarda bütün iş...

ESTHER: Hadi göstereyim. Hiş görmedim seni yaparken.

VICTOR: (Biraz yumuşar) Pekâlâ, ama çömelemyorum artık... (Ayaklar birbirinden doksan derecede, sağ kol ileride, sol kol bükük yukarıda olmak üzere çömelerek güçlükle pozisyona girer)

ESTHER: Yeniden başlasana eskriime.

VICTOR: Yok canım, nerde. Çalışma ister bu. Spor

ların en yorucusu. (Vaziyet alır) Peki, dur bakayım orda.

ESTHER: Ben mi?

VICTOR: Korkma. (Ucunun lâstik gibi oluşunu gösterir) - Meçlerin şahı bu, nasıl canlı, gördün mü? Princeton'u bununla yenmiştim. (Yorgun güler, birkaç metre ileriden hücumu geçerek düğmeyle kadının karnına dokunur)

ESTHER: (Düğme karnına değer değmez geriye doğru fırlar) Victor! - N'apiyorsun!

VICTOR: N'oldu?

ESTHER: Harikaydın.

Victor, biraz şaşırmış, biraz utanmış, güler. O sırada ikisi de koridordan gelen sürekli öksürük karşısında kapıya doğru dönerler. Öksürük artar ve...

Gregory Salomon girer. Bu adam, kısaca, bir fenomendir; doksana yakın olmasına rağmen, belkemiği dümdüz, kalıbı yerindedir. Dayanırken zayıflığını gizlemek için bir «bastona dayanma usulü» bulmuş ve geliştirmiştir. Salomon, Jimmy Walker'inki gibi kenarı sağ tarafta aşağı inik, keçeden, tüylü, tozlu, kara bir fedora şapka giyer. Sirtında biçimsiz bir palto vardır. Kalın bağlanmış ve yıpranmış boyunbağı, uçları havaya kalkık yakasının altında çarpık durmaktadır. Yeleği buruşuk, pantolonu ütüsüzdür. Sol elinin işaret parmağında iri bir elmas yüzük vardır. Kolunun altına deriden eski bir portföy sıkıştırılmış, bugün tıraş olmamıştır. Hâlâ nefes nefese öksürmekte, bir yandan yakasından puro küllerini silkerek iş adamı gibi görünmek için umutsuz çaba harcarken bir yandan da Esther'e ve Vic-

tor'a başını sallayarak ve bir elini havaya kaldırarak yakında konuşacağını vaat etmektedir. Victor'un elindeki meçe de şüpheyle şöyle bir bakmaktan geri durmamıştır.

VICTOR: Su getireyim mi?

Salomon öksürüğünü kesmeğe çalışarak haşmetli bir hayır işareti yapar.

ESTHER: Buyurun, otursanıza.

Salomon teşekkür işareti yaparak, ortadaki koltuğa oturur, öksürük azalmıştır.

Su istemediğimize emin misiniz?

SALOMON: (Rus-Yahudisi şivesiyle) Suya ihtiyacım yok; ama biraz kan olsa fena olmaz. Teşekkür ederim.

Derin nefes almaktadır, gözü Victor'dadır. Victor meçi yere bırakır, tabancayı kılıfına yerleştirir. Allah! Merdiven de merdiven hani.

ESTHER: Şimdi iyisiniz ya?

SALOMON: Böyle merdivenler için «merdiven çıktı» parası almalı insan. İki basamak daha... Cennette sin. Ha... özür dilerim, komiserim - birini arıycrum da. Adı... (Yelek ceplerini arar)

VICTOR: Franz.

SALOMON: Evet, tamam, Franz.

VICTOR: Ben'im.

Salomon inanmazlık içinde bakar.

Victor Franz.

SALOMON: Demek polis!

VICTOR: (Sırtarak) Hı-hı.

SALOMON: Vay canına! (Esther'i de içine alarak) Gördünüz mü? Bu berbat işin bir güzel tarafı var, insan her türlü kimseyle tanışıyor. Ama şimdiye kadar hiç polisle iş yapmamıştım. (El sıkışmak için

elini uzatır) Tanıştığımıza çok memnun oldum. Benim adım Salomon, Gregory Salomon.

VICTOR: (El sıkışarak) Eşim.

ESTHER: Memnun oldum.

SALOMON: (Esther'e beğenici gözlerle bakarak başını sallar) Çok güzel. (Victor'a) Çok güzel bir kadın. (Esther'e elini uzatır) Müşerref oldum, hayatım. — Fevkalâde kostüm.

ESTHER: (Güler) Doğrusunu isterseniz şimdi aldım!

SALOMON: Zevkiniz var. Tebrik ederim, iyi günlere giyin. (Esther'in elini bırakır)

ESTHER: Temizleyiciye gidiyorum, canım. Hemen dönerim. (Kapıya doğru bir adım atar - Salomon'a) Çok sürer mi dersiniz?

SALOMON: (Karşı koyanına bakar gibi eşyalara bakar) Eşya hiç belli olmaz. Kısa da olur, uzun da olur, orta da olur.

ESTHER: Onu bilmem. İyi fiyat ver, anlıyor musun?

SALOMON: A - ha! - (Eliyle çık işareti yaparak) Hadi sen temizlemeciye git, biz burada her şeyin üstesine bakarız yüzde yüz.

ESTHER: Burada ne eşyalar var mükemmel... Bunu ben takdir ediyorum. Ama onun anladığı yok.

SALOMON: Ben herkese madik atarak kalmadım bu meslekte altmış iki yıl. Haydi git, temizlemecide eğlenmene bak.

Esther ile Victor gülerler.

ESTHER: (Salomon'a doğru parmağını sallayarak) Ahbap olur muyuz, olmaz mıyız senin elinde.

SALOMON: O da nasıl söz? Bütün kızlar bana bayılır, şekerim.

ESTHER: (Hâlâ gülümseyerek kapıya giderken Victor'a) Gözünü aç, anladın mı?

VICTOR: (Başıyla peki işareti) Hadi, sonra görüşürüz.

Esther çıkar.

SALOMON: Hoşuma gitti: Şüpheli...

VICTOR: (Bu lâfa güler) O da ne demek?

SALOMON: E, bir kız her şeye inanır, sonra nasıl görünürsün ona?

Victor anlayışla güler.

Benim bir nikâhlım vardı... (Eliyle «aldırma!» işareti yapar) Aldırma, ne fark eder? İzin verirseniz, nerden buldunuz benim adımlı?

VICTOR: Telefon rehberinden.

SALOMON: Ne söylüyorsunuz! - Telefon rehberi!

VICTOR: Neden şaştınız?

SALOMON: (Esrarlı) Yok - yok, güzel, güzel.

VICTOR: İläna göre sicilli koltukçuyumusunuz. Öyle mi?

SALOMON: Evet, evet, hem sicilliyim, hem de ehliyetli. Aşı kâğıdım bile var.

Victor güler.

Gülmeyin. Bu günlerde ehliyetsiz bir tek şey yaparsınız, o da asansörle çıkıp pencereden atlamak. Ama size söylemek lâzım değil, siz polis, dünyayı bilirsiniz. (İlişki kurma umuduyla) Yalan mı?

VICTOR: Öyle her halde.

SALOMON: (Bir eli belinde, bir eli sandalyanın koltuğunda, içten gelen zarif bir duruşla eşyayı gözde geçirir) Demek bu. (Gene çevresine bakar, içten olmayan bir gülümseyişle) Çok eşya var burda. Hepsi mi satılık?

VICTOR: E, evet.

SALOMON: Güzel, güzel. Durum nedir onu bilmek istiyorum. (Tatlı bir kahkaha atmak için başarısız bir

çaba gösterir) Doğrusunu isterseniz, bu muhltte böyle bir - hamule beklemiyordum. Çok şaşırdım.

VICTOR: Ama bir ev dolusu dedim size.

SALOMON: (Emin olmayan bir tonla) Bakın, merak etmeyin, her şeyi çok güzel bitireceğiz. (İskemleden kalkar, hoşuna gittiği belli olan iki eş şifonyerden birine gider. Başını kaldırır, büyük avizeye, sonra Victor'un gözünün içine bakar) Karışmak gibi olmasın ama, affedersiniz — münasebetinizi sorabilir miyim? Nerden geçti bunlar size?

VICTOR: Ailemden.

SALOMON: Ne söylüyorsunuz. - Bakılırsa çok zaman burada, değil?

VICTOR: 929 çöküntüsünden sonra ihtiyar her şeyi buraya taşıdı. Amcalarım ev aldılar, bu katı babama bıraktılar.

SALOMON: (İnanıldığını özellikle anlatmak ister gibi) Anlıyorum. (Harp'a doğru gider)

VICTOR: Bana şimdi hemen bir rakam verecek misiniz? Yoksa daha...?

SALOMON: (Harp çerçevesini elleyerek) Hayır, hayır, hemen şimdi. Dakka kaybetmeyiz. Ben meşgul adamım. (Bir tel çeker, dinler. Sonra eğilir, ses tahatasını eller) Vefat mı oldu, babanız?

VICTOR: Çok oldu öleli — on altı yıl.

SALOMON: (Dik durarak) On altı yıl burda mı?

VICTOR: Bir türlü elimiz değil de bir şey yapamadık, ama şimdi binayı yıkıyorlar, biz de... Çok güzel eşyayı bunlar - epey paramız vardı.

SALOMON: Çok güzel, evet... görüyorum. (Paha biçen bir gözle harpın yanından ayrılır) Ben de çok güzeldim bir zamanlar; ama şimdi bozuldum. Biliyor musunuz, zaman çok kötü şey. (Harp'tan biraz u-

zakta harp'ı işaret ederek) Ses tahtası çatlamış bu nun. Ama meraklanmayın, hâlâ güzel eşya. (Garda ropa gider, kaplamayı okşar) Tuhaf bir şey - böyle bir armuar, otuz yıl kimse yüzüne bakmıyor, sanki kızamık. Şimdi birden moda oldu gene. Bu işle böyle. (Çekmeceli dolaplardan birine gider)

VICTOR: (Memnun) İyi bir fiyat biçin de anlaşalım.

SALOMON: Elbette. Görüyorsunuz, bende yalan yok (Dolabı göstererek) Meselâ böyle bir şifonyer bir hafta kalır. (Öteki dolabı göstererek) Bunlar bir örnek, biliyor musunuz?

VICTOR: Biliyorum. Yatak odasında da bir şeyler var eğer görmek isterseniz.

SALOMON: A! (Yatak odasına doğru gider) Nereye var bakalım burda. (Yatak odasına bir yukarı bir aşağı bakar) Karyolayı sevdim. Güzel, oymalı, karyola. Bunu satabilirim. Ana-babanızın karyolası mıydı?

VICTOR: Evet. Avrupadan almışlardı bunu, yanıtıyorsam. Çok gezerlerdi.

SALOMON: Çok güzel, çok yakışıklı. Sevdim bunu iyi bir aile belli. Sandalyalar da güzel. Sandalyaları sevdim. (Bir yandan eşyaları süzerken ortadaki koltuğa doğru gelir)

VICTOR: Bu yemek masası açılır-kapanır cinstir. Ondört kişi oturabilir.

SALOMON: (Masaya bakar) Evet. Biliyorum. Sıkısan on altı da oturur. (Meçi alır) Bu nedir bu? İç girerken karınızı şişliyordunuz sandım.

VICTOR: (Güler) Yok canım, burada buldum - larca önce eskrim yapardım.

SALOMON: Üniversiteye gittiniz mi?

VICTOR: Birkaç yıl, evet.

SALOMON: Çok enteresan.

VICTOR: Bilinen hikâye.

SALOMON: Öyle söylemeyin. İnsanların başına gelenler benim için çok önemli. Çünkü neden çağırırlar beni? Ya boşanmadır ya da biri öldü. Onun için hikâye hep yenidir. Demek istediğim, hep aynıdır ama başkadır. (Ortadaki koltuğa oturur)

VICTOR: Parçaları sen toplarsın desene.

SALOMON: Ha ha, bunu çok beğendim, evet. Parçaları ben toplarım. Biraz da sizin gibi. Kim bilir ne hikâyeler vardır sizde.

VICTOR: Eh, bazan.

SALOMON: Siz trafik polisi filân mısınız?

VICTOR: Hayır. Çoğu zaman dışarıdayım. Rockaway'de, hava alanlarında.

SALOMON: Orası Sibîrya, ha?

VICTOR: (Güler) Öyle daha iyi.

SALOMON: Burnun temiz kalır hiç olmazsa.

VICTOR: (Gülümseyerek) Öyle. (Eşyaları göstererek) Hadi çocuğun adını koyalım da bitsin.

SALOMON: Çocuğun adı? (Çevresine bakarken iki puro çıkarır) Puro seversiniz?

VICTOR: Teşekkür ederim, bırakalım çok oluyor.

SALOMON: Gerçekleri seviyorsun ha?

VICTOR: Tam üstüne bastın.

SALOMON: Mükemmel. Öyleyse var mı bir kâğıt? Mal sahibi olduğunuzu gösterecek?

VICTOR: E - ı, hayır, yok. Ama... (Yarım güler) Sahibi benim, o kadar.

SALOMON: Yani, ne kız, ne erkek — kardeş yok.

VICTOR: Var. Ağabeyim var.

SALOMON: A-ha. Aranız iyi? - Burnumu sokmak için değil ama siz de biliyorsunuz bir ailede herkes bir-

birine bayılıyor, ama ne zaman ki ana yahut baba ölüyor o zaman çıkıyor mesele - kim ne alacak; bir de bakıyorsun her yanın kedi köpek.

VICTOR: Öyle bir mesele yok aramızda.

SALOMON: Bir kaç parça üzerine konuşacaksak konuşuruz, yok yok, ama ne var ne yok alacaksak, o zaman kaç parça istiyorsun, kaç parça istiyorsun, kaç parça istiyorsun...
gitsiz biraz...

VICTOR: Peki alırım ondan bir kâğıt, korkma.

SALOMON: Bu böyle, çünkü yüksek sınıf adamlar bilirler, ama sen bilmezsin ne maskaralıklar yaparlar - avukatlar üniversitede profesörler, televizyonda gördüğümüz adamlar - yarım dolarlık çekmece için beş yüz dolar avukat ücreti öderler - neden, çünkü herkes örneğin de olmak istiyor - numara bir! Onun için...

VICTOR: Alırım imzalı bir kâğıt dedim ya. (Odaya girer, gösterir) Sen çocuğun adını söyle.

SALOMON: Pekâlâ, çocuğun adı... (Yemek masasına bakar, eliyle gösterir) Alalım şu yemek masası. Benim dediğim gibi, na diyorlar İspanyol Yakob devri. Buna vermişler bin iki yüz, bin üç yüz dolar. Şöyle böyle 921, 2000...
Doğru mu?

VICTOR: Her halde; evet.

SALOMON: (Hafif öksürür) Görüyorum zeki bir adamınız, onun için bir kelime daha söylemedim önce, sizden rica ediyorum - kullanılmış mobilyada çok bir şey beklemeyin.

VICTOR: (Güler) Bak ağzımı bile açtığım yok.

SALOMON: Demek istiyorum, siz polissiniz, ben köpekçüyüm, ikimiz de bu dünyayı tanımışız - İspanyol Yakob mobilya mı satacağın, verem, satılcan senin için daha iyi.

VICTOR: Ne demek efendim? Bu masa şahane değil mi?
rumda.

SALOMON: Sayın Komiser, siz gerçekleri konuşuyorsunuz; ama kullanılmış mobilya gerçekleri dinlemez. Artık bu stil sevmiyorlar; sevmiyorlar değil, nefret ediyorlar. Al bu büfe de öyle, na bu... (Başka bir eşyayı gösterir)

VICTOR: Anlaşıldı - bir kaç parça almak istiyorsun, öyle mi?

SALOMON: Rica ediyorum, sayın Komiserim, fazla hızlı gidiyoruz.

VICTOR: Oh, ne iyi, kremayı alıp gerisini bırakacaksın, öyle mi? Yağma yok. Ya hep ya hiç. Yoksa vazgeçelim. Ben söyledim size telefonda ev dolusu diyeyim.

SALOMON: Acele nedir onu anlayamıyorum. Konuşsun biraz, bakalım ne olacak. Kurulmadı Roma bir günde. (İstediği eşyalara tekrar bakarak endişe içinde hesap yapar. Kalkar, harp'a dokunur) Benim niyetim, size şu birkaç parça için öyle kibar fiyat vereceğim ki, siz...

VICTOR: Geç onu geç.

SALOMON: Nasıl geçeyim?

VICTOR: Burası mağaza değil. Binayı yıkıyorlar, anlamıyor musun?

SALOMON: Fevkalâde! Fevkalâde! Birbirimizi çok iyi tanıyoruz, onun için (Bütün sevimliliğiyle) - onun için, heyecanlanmaya hiç lüzum yok. (Basınç altında, sinirli - çevresine bakar, sonra yemek masasına gider, yüzünde nefret ifadesiyle dokunur. İstemediği öteki eşyalara da bakar - Victor'a dönerken filozofça bir tavır takınır) Bu plaklar gidiyor mu? (Birini alır)

VICTOR: Üç dört tanesini alırım belki.

SALOMON: (Birinin adını okur) Bakın hele - Aşkır-

min son bülbülü» Gallagher'le Shean.

VICTOR: **(Yarım güler)** Şimdi çalmaya kalkmaya caksınız ya!

SALOMON: Çalmaya ne lüzum var? Belki elli tiyatroda birlikte çalıştık onlarla.

VICTOR: **(Şaşırır)** Aktör müydünüz?

SALOMON: Aktör! **(Gururla)** Akrobat! Bizim bütün aile akrobattı. **(Bu girişten sonra açıklamaya devam eder)** «Beş Salomonlar» hiç duymadınız mı top rakları bol olsun? En altta bendim.

VICTOR: Tuhaf! Museviden akrobat hiç duymamıştım.

SALOMON: Peki Yakub Peygamber neydi? Güreşçi değil mi? - melekle güreş yaptı.

Victor güler.

Museviler dünya kurulduğundan beri akrobat... Ağabiydim ben: içki, kadın, her şey - her zaman hareket, daima hareket, hiç bir şey durduramazdı beni. Yalnız hayat. Evet, işte böyle evlât. **(Sevgiyi plağı bırakır)** Bak şu işe, Gallagher ve Shean.

VICTOR: **(Şimdi elinde olmayarak daha içten konuşur; ama hâlâ iş görüşmeye kararlıdır)** Peki, ne diyorsun şimdi?

SALOMON: **(Dönerek)** Söyleyin bana. Cinayetler ne durumda. Artıyor, ha?

VICTOR: Evet, artıyor. Artıyor. Buraya bakın, Mister Salomon, şunda iyice anlaşalım - ben sokulgan insan değilimdir.

SALOMON: Değilsiniz.

VICTOR: Evet, değilim; iş adamı değilim ben, sokulgan bet etmesini beceremem. Onun için bir fiyat ve anlaşalım, bitsin bu iş. Tamam mı?

SALOMON: Can dost olalım istemiyorsunuz.

VICTOR: İstemiyorum.

SALOMON: Eh, biz de can dost olmayız. **(İçini çeker)** Ama beni biraz daha iyi tanımanız için - size bir şey göstereceğim. **(Bir deri portföy çıkarır, açar, Victor'a verir)** Bakın, İngiliz Donanmasından terhis tezkerem.

VICTOR: **(Tezkereye bakar)** Hı! - Ne arıyordunuz İngiliz donanmasında?

SALOMON: Birakın İngiliz Donanmasını şimdi. Tarihe bakın, tarihe. Doğum tarihine.

VICTOR: «18..?» **(Şaşakalarak Salomon'a bakar)** Hemen hemen doksan yaşındasın, öyle mi?

SALOMON: Evet, çocuğum. Rusya'dan ayrıldım, altmış beş yıl oluyor, yirmi dört yaşındaydım. Ömrüm boyunca da hem sigara içtim, hem de içki. Kim çıkırsa karşıma kadın olarak hiç birini geri çevirmedim. Onun için ben şimdi seni kalkıp ne diye soya-yım?

VICTOR: Adam soymak için sebep mi lâzım?

SALOMON: Ben ömrümde sizin gibi insan görmedim!

VICTOR: Sen neler görmüşsündür. Şimdi onu bırak da... fiyat verecek misin, yoksa...

SALOMON: **(Victor'a hiç bir türlü yavaşlamadığı için gerçekten korkmakta, para edecek parçaları kaçırmaktan da çekinmektedir)** Ben size nasıl fiyat vereyim? - Ne desem inanmıyorsunuz.

VICTOR: **(Zorlama gülüşle)** Seni daha önceden tanı-mıyorum ki inanayım?!

SALOMON: **(Hoşnutsuzluk ifadesiyle)** Ben ne söyleyeyim size, bilmem ki. Özür dilerim ama burada polislik olmaz, iş yapacaksak burda karşındakine biraz inanacaksın, yoksa iş yapamazsın. Ben... ben...

Çekiverdim kuyruğunu. (Kalkar, evrak çantasına gider)

VICTOR: (Şaşırmıştır) Ne yapıyorsunuz?

SALOMON: Ben çalışmam böyle. Bir ayağım çukurda zaten. Her ağzımı açışta nerdeyse hırsız diyorsun bana.

VICTOR: Sana hırsız diyen kim?

SALOMON: (Kapıya doğru gider) Hayır - ihtiyacım yok. İstemiyorum dükkânımda. (Victor'a doğru parmağını sallayarak) Şunu da hatırlayın. Daha fiyat bile vermedim, bak yaptığınıza bana. Anladınız mı? - daha fiyat bile vermedim!

VICTOR: (Kızarak) Buraya bana iyilik etmeye mi geldin? Ne demek istiyorsun yani?

SALOMON: Acıyorum size, bayım, acıyorum! Nedir bu sizin halliniz? (Bütün insanları kastederek) Siz benim kızımdan da beter! - Dünyada bir şeye inandığınız yok, hiç bir şeye saygınız yok - nasıl yaşıyorsunuz bilmem ki.. İş mi bu yaptığınız? Çok mu zor sanki bu yaptığınız? Kulağınıza küpe olsun - dünyada zor olan, değil hiç bir şeye inanmamak; o kolay. Ama gene de inanabilmek: İşte asıl zor olan bu. Siz bunu yapmadınızsa, dostum, kendinize yaşıyorum demeyin - öldünüz siz, öldünüz! (Kapıya yönelir)

VICTOR: (Elinde olmayarak uslanmış) Allahını sever sen, Salomon, uzatma, şimdi.

SALOMON: Yo! Yo! Bu eşyayla işin var senin, ama dinlemiyorsun, ben, ne söyleyeyim sana?

VICTOR: Dinliyorum işte, uzatma dedik. Ne yapmanı istiyorsun yani, ayağına mı kapanayım?

SALOMON: (Evrak çantasını bırakır; ceketinin cebinden buruşuk bir mezura çıkararak) Pekâlâ, gel bakalım buraya. Sen gerçekleri seviyorsun, ama bazı

gerçekler komik. (Mezurayla eşyalardan birinin derinliğini ölçer) Kaç santim bu bak bakayım.

VICTOR: (Gelir, bakar) Bir metre. N'olacak?

SALOMON: Çocuğum, şimdi apartmanların oda kapılarını yetmiş beş santim yapıyorlar, bilemedin seksen santim. Onun için bu, yatak odasından içeri girmez.

VICTOR: Peki, eski binalar?

SALOMON: (Sabırsızlığı artarak) Sana bütün söylemek istediğim, şansım daha az!

VICTOR: Dur da ben de bir şey söyleyeyim.

SALOMON: Sana rakamlarım konuşuyor, rakamlar! Dinle... (Yüzünü silerek, kitaplık masasına gider) Bu ne bu? Kütüphane masası. Şahane. Üstelik masif. Ama git bul bakalım bana modern apartmanda bir kütüphane. Eski otel inşa etseler iyi, o zaman satarım bunu, ama hep yeni otel yapıyorlar. Artık insanlar böyle yaşamıyor. Bu eşya başka bir dünyadan. Onun için ben sana görüş zaviyesi nedir onu anlatmaya çalışıyorum. Çünkü eski eşyanın fiyat demek görüş zaviyesi demektir. Zaviyeyi çakamadın mı, fiyatı da anlayamazsın.

VICTOR: Sözün kısası, eşyalarım beş para etmiyor, öyle mi?

SALOMON: Onu sen söylüyorsun, ben öyle dedim. Sandalyalar para eder, şifonyerler, yatak, harp...

VICTOR: Anlaşıldı, bırakalım daha iyi, kremasını verecek değilim sana...

SALOMON: Dur, kızma. N'oldu gene?

VICTOR: Buraya bak, fiyat verecek misin, vermeyecek misin?

SALOMON: (Başını bir eliyle avuçlayarak uzaklaşır)

Hey Allah, Allah, Allah - sen her halde bugüne kadar milyon kişi yakaladın.

VICTOR: Yirmi sekiz yılda on dokuz kişi.

SALOMON: Öyleyse bana zorun ne?

VICTOR: Sen paradan başka her şeyden konuşuyorsun, hem ben ne bileyim ne katakulli çevireceğini...

SALOMON: **(Parmağını kaldırarak)** Şimdi paradan konuşacağız. **(Ortadaki koltuğa döner)**

VICTOR: Mükemmel. Kabahat bende değil, sen ağzını her açışta bizim fiyat biraz daha düşüyor.

SALOMON: **(Oturarak)** Çocuğum, ben bu odaya girdiğim zaman fiyat neyse, gene o.

VICTOR: **(Güler)** Oh, bu daha da güzel! Söyle bakalım, fiyat ne?

Salomon çevresine bakar, yüzünde çökmüş bir insanın ifadesi okunur.

N'oluyor?... Nedir seni yiyen?

SALOMON: Özür dilerim, hiç gelmeyecektim. Ben bir iki parça sandım, halbuki.. **(Çökmüş bir durumda parmaklarıyla gözlerini uvar)** Benim için çok fazla.

VICTOR: Ne diye geldin, anlayamıyorum. Sana ev dolusu dedim ya.

SALOMON: **(İtiraz eder)** Geldikse geldik! N'apalım şimdi, ölelim mi? **(Durumu kurtarmaya çalışarak)** Bak, sana güzel bir fiyat vermek istiyorum, bütün mesele... **(Bir şey söylemekten korkar gibi sözünü yarıda keser)**

VICTOR: Oh; tamam işimiz var senlen.

SALOMON: Dinle, içimden almak istiyorum bunları ben! Ama... **(Victor'a içini dökmek ister gibi)** bak sana işin doğrusunu söyleyeyim, sen her halde eski bir telefon rehberine baktın; iki sene önce ben temizledim dükkânı. Yalnız bir iki İngiliz ızgara

var şömine için sıkıştık mı satarız diye. Düşündüm yaş seksen, seksen beş, eh dedim zaman geldi. Ama bekledim, yok bir şey - oturduğum daireden bile çıktım, anlıyor musun? Dükkânın arkasına yerleştim, bir ben, bir de gaz ocağım. Ama bekledik, yok bir şey. Vücut çalışıyor. Nerdeyse yüzde yüz. Yüz değilse de sıhhatimiz iyi. Dedim belki sende birkaç parça bir şey vardır - hani gerisi de satılmaz değil, satılır ama bir yıl ister, belki bir buçuk yıl. Eh bu bizim için büyük kumar. **(İçiyi savaş halinde çevresine bakınır)** İşin beteri çalışmak seviyorum; ama - **(Teslim olur)** bilmem sana ne söyleyeyim.

VICTOR: Peki öyleyse, unutalım bu işi.

SALOMON: **(Kalkarak)** N'oluyor sana be kuzum?

VICTOR: Evet mi, hayır mı, ya gir, ya çık, bu ne bu?

SALOMON: Bilmiyorum ben de! Ah bu senin mobilya - insanların çoğu buna bir bakar, sinirden lâçka olur.

VICTOR: Salomon, başlıyorsun gene.

SALOMON: Yok, bu pazarlık değil.

VICTOR: Peki neden sinirden lâçka olacaktıymış?

SALOMON: Çünkü bilirler ki hiç kırılmaz.

VICTOR: **(Kötü bir ruh hali içinde değildir, ama kendini koyvermeğe de niyeti yoktur)** Yapma Allahını seversen diyorum sana - acı biraz insana.

SALOMON: Çocuğum, sen bundaki psikolojiyi anlamıyorsun - kırılmadı mı başka imkân yok demektir. **(Masaya gider)** Şimdi al bakalım şu masayı... Dinle! **(Masaya vurur. Victor güler)** Adam bu masaya oturdu mu, bitti. Evlenmiş artık. Öyle de kalır - başka imkân yok.

Victor güler.

Ben sana gerçekleri söylüyorum, sen gülüyorsun.

Bugün moda kelime hangisi? Atmak. Ne kadar kolay atabiliyorsan bir şeyi, diyorlar o kadar güzel. Otomobil, mobilya, karı, çocuklar - ne varsa - hepsini atabileceksin, anlıyor musun? Çünkü, bugün en birinci şey nedir? Alışveriş. Bundan evvel bir adam sıkıldı, değil mi? Ne yapacak bilmiyor - kendini de dünyayı da - giderdi kiliseye, ihtilâl yapardı, bir şey yapardı. Ama bugün berbat mısınız, dünya mı battı? Nedir kurtuluş - gidersin mağazaya, yaparsın alışveriş.

VICTOR: **(Gülerek)** Dehşet adamsın, bunu kabul etmek lâzım.

SALOMON: Sana gerçeği söylüyorum! Bu memlekette kapatsınlar mağazaları altı ay, New York'tan San Francisco'ya kadar kan gövdeyi götürür. Elinde bu biçim mobilya mı var, alışveriş orda biter, stop, gitti bütün imkânlar. Mal elinde kaldı, anlıyorsun? Onun için burada problem var.

VICTOR: **(Gülerek)** Salomon, gerçekten yaman adamsın. Ama sen giderken ben geliyordum, bana sökmez bu numaralar.

SALOMON: **(Kırılmıştır)** Ne numara? Ben biliyor muyum ne kadar vaktim var? Ayıp mı bunu söylemek? Yazık, sen daha çok gençsin, anlamıyorsun bu şeyleri...

VICTOR: Neden anlamıyayım, anlıyorum meseleyi. — O kadar genç değilim.

SALOMON: **(Burun kıvrarak)** Kaç yaşındasın, kırk? Kırk beş?

VICTOR: Elliye vardık.

SALOMON: Elli! Daha bebek sayılırsın.

VICTOR: Ne bebek ama.

SALOMON: Hey Allah, ben elli yaşında olsam...! Ev-

lendiğim zaman ben yetmiş beş yaşındaydım.

VICTOR: Devâm et.

SALOMON: Sen neden bahsediyorsun? - o hâlâ orada Sekizinci Caddede. Ben böyle serbest daha iyi. Dokunsun bu eşyaya, istemem o eşyayı... Kuşlara bayılıyor. Orada öyle yaşıyor belki yüz tane kuş. Verir sana çorba, içinde kuş tüyü. - Kuşlara çalışmadım ben bunca sene...

VICTOR: Nasıl bir açmazda olduğunuzu görüyorum, Mister Salomon, ama bedelini ben ödeyecek değilim. **(Kalkar)** Özür dilerim, daha fazla vaktim yok.

SALOMON: **(Uzlaşma niyetiyle elini havaya kaldırarak umutsuzca)** Alıyorum, alıyorum! **(Kendi sözüyle şoka uğrar, çevresine, üstüste yığılı eşyalara bakar)** Yani, demek istiyorum... **(Eşyalara bakarak yürür)** E, biz de ekmeğe yiyeceğiz, şimdi karar veriyorum!... Satın alıyorum.

VICTOR: **(Salomon'un korkusu karşısında etkilenmiştir)** Ya hep, ya hiç, ona göre ha.

SALOMON: **(Kızgın)** Hepsini alıyorum, hepsini! **(Evrak çantasına gider)** Şimdi bir hesap yapacağım, iyi bir fiyat vereceğim sana, yüzün gülecek.

VICTOR: **(Gene oturur)** O biraz şüpheli ya...

Salomon esericedit kâğıtlı bloknotunu, onun arkasından da bir lop yumurta çıkarır. Bu ne şimdi, yemek mi?

SALOMON: Ne yapayım, sen beni öyle yordun karnam acıktı. Bana fazla acıkmak yasak.

VICTOR: Oh! **(Bir bu eksikti tonuyla)**

SALOMON: **(Yumurtayı parmak kemiklerine vurarak kırır)** Ne istiyorsun, açlıktan öleyim? Çabucak tecek işimiz.

VICTOR: Tam numaraya çatmışız!

SALOMON: Bir parça tuz yok her halde, ha?

VICTOR: Evet, bir tuz eksikti.

SALOMON: Rica ederim, kızma. Öyle bir fiyat vereceğim, tavana fırlayacaksın, bak gör. **(Yumurtlayıyutar. Defter kalem göreve hazır, mobilyaya doğru bakarken yarı kendi kendine)** Elektronik beyin gibi çalışacağım. **(Bloknot üzerinde hesaplar yapmaya üzere çabuk hareketlerle işe girer)**

VICTOR: Yavaş ol, zararı yok. Yeter ki iş ciddi tut.

SALOMON: Teşekkür ederim. **(Lendüha büfeye dokunur)** Ay, yi, yi. Hadi, pekâlâ... **(Bir rakam yazar. O nun yanındaki parçaya gider, bir rakam daha yazar. Sonra bir başka parçaya gider, yine bir rakam yazar.)**

VICTOR: **(Bir an sonra)** Gerçekten yetmiş beş yaşında mı evlendin?

SALOMON: Çok mu korkunç?

VICTOR: Bilâkis fevkalâde. Ama sebep ne yani?

SALOMON: Yirmi beş yaşındayken sebep ne? Yirmi altıda ölemez misin?

VICTOR: **(Hafif güler)** O da var ya.

SALOMON: Eski mobilya alım satımı gibi bu da; mesele görüş zaviyesi. Hepsi bürda. **(Kafasını işaret eder, bir rakam daha yazar)** Yetmiş beş yaşında evlendim, ondan önce elli bir yaşında, ilk evliliğim yirmi iki yaşında.

VICTOR: Alay ediyorsun.

SALOMON: **(Bir yandan çalışırken)** Keşke! **(Çalışmaya devam eder, her parçanın tahmini fiyatını yazar, çekmeleri açar, her şeyi eller)**

VICTOR: Yaman adamsın dedim ya.

SALOMON: **(Bu yüreklendirme karşısında gülümser)** Yerek Victor'a döner) Çok tuhaf nedir biliyor mu

sun? Çoktan böyle büyük işe girişmedim, unutmuyum bu bana nasıl hayat veriyor. Alıyorsun eline kalem gene... enjeksiyon! Ne günâh saklayayım, al benim telefonu, kepçe diye kullan, kimsenin ruhu duymaz. Sana teşekkür ederim. **(Victor'u göstererek)** Bak seni nasıl memnun edeceğim, göreceksin. Bunu açabilir miyim?

VICTOR: Tabii, neyi istersen.

SALOMON: **(Gardroba gider)** Bazılarının aynası vardı. **(Gardrobu açar, sarılmış, kadife bir halı düşer. Bire bir buçuk büyüklüğündedir)** Bu da ne?

VICTOR: Allah bilir. Halı her halde.

SALOMON **(Kaldırır tutar)** Yok, yok - bu diz örtüsü. Hani otomobil için.

VICTOR: Tamam, haklısın. Otomobilde kullanırlardı. Hay Allah, yıllardır bunun bir eşini...

SALOMON: Şoförünüz vardı?

VICTOR: Evet, şoförümüz vardı.

Gözleri birleşir; Salomon, Victor'a sanki fotoğraf makinesinin ayarından bakıyor gibi bakar. Victor başını çevirir, Salomon gardroba döner.

SALOMON: Şuna bak, şuna. **(İçerdeki raflardan birinden bir silindir şapka çıkarır)** Hey Allah! **(Başına giyer, iç aynaya bakar)** Dünyaymış o zamanlar! **(Victor'a döner)** Yaşamasını da bilirmiş anlaşılan!

VICTOR: **(Gülümseyerek)** Sana da yakışmadı değil!

SALOMON: Bu saltanat bitti ha?

VICTOR: Üç hafta içinde. Belki daha az.

SALOMON: Ne diyorsun! Bir daha toparlanamadı ha?

VICTOR: Kimi var hacıyatmaz, kimi var...

SALOMON: **(Hırıltı çıkarır)** Hmm! Peki n'apardı?

VICTOR: Hiç. Burada otururdu. Radyo dinlerdi.

SALOMON: Ama ne yapardı? Ne iş...?

VICTOR: Arada sırada Kafeteryada para bozardı. So-

nuna doğru telgrafhanede çalışıyordu - dağıtıcı olarak.
 SALOMON: (Üzüntü ve hayretle) Ne diyorsun! Varken ne kadar vardı?

VICTOR: Eh işte... İki milyon filân.
 SALOMON: Ne söylüyorsun? Peki nasıl oldu?

VICTOR: İşte, annem de o sırada öldü. O da tuz biber ekti, tabii. Bazı insanların şansını mı diyelim, bilmiyorum artık, kalkamıyor bir daha.

SALOMON: Ben sana hayatımı söylesem - top! Bir yerde bir havada. 1932'de top attım; ondan sonra 1923'te ifadem aldılar; 1904 panik, 1898 panik. Ama böyle sırt üst yatmak...

VICTOR: Sen başka. O inanmıştı.

SALOMON: Neye?

VICTOR: Sisteme. Bütün düzene. - Kabahati kendinde buldu. Sen... sen yok musun. İçeri öyle cambazlar ne numarasıyla giriyorsun. Hepsini tertip - yok yüreği elli yaşındasın, yok fıkrası, hikâyeye derken milleden gevşiyor, ondan sonra eşyaları sırtladın mı pırrr...

SALOMON: Bu hoş değil.

VICTOR: Hadi ona boş ver de şimdi, söyle bakalım ne vereceksin? Daha bakmaya lüzum yok işte, hepsi meydanda.

Salomon geciktirme taktiğinin sonuna geldiğini farkındadır. Ağır ağır çevresine bakar; eşyaları yarı tehdit edici, yarı umut verici bir şekilde tavan doğru yükselmektedir. Salomon ellerini uğuşturarak başını kaldırarak eşyalara bakar.

Neden korkuyorsun? Fena mı, iş sana işte.

Salomon, daha da güçlendirilme dileğiyle Victor bakar.

SALOMON: Yani benim yaptığım delilik değil, ha?

VICTOR: Delilik nedir kimin bildiği var? Hoşuna

diyor ya tamam...

SALOMON: Bayılıyorum...

VICTOR: Al öyleyse, ne duruyorsun. Çok düşünürsen, sonra ağzını poyraza açarsın.

SALOMON: (Gizlilikle) Sana bir şey söylemek istiyorum. Son aylar, neden bilmiyorum - kızım görünmeğe başladı. Benim bir kızım vardı... Kendi canına kıydı; intihar...

VICTOR: Ne zaman oldu bu?

SALOMON: ... 1912 - sonlara doğru. Ama çok güzeldi. Bir yüzü vardı, melek, gözleri iri iri - sabah gibi tertemiz. Son zamanlarda, neden bilmiyorum - şimdi seni nasıl görüyorsam, onu da öyle karşımda görüyorum. Hemen her gece yatınca o geliyor orada öyle oturuyor. Elden ne gelir? Soruyorsun kendi kendine - nedir bu iş? Nedir bu olanlar? Belki bir şey söyleyebilirdim kızıma... belki de söyledim... hepsi... (Eşyalara bakar) Öleceğim için değil, insan ölümden korkmuyor. Yalnız... sana her şeyi söyleyeceğim - hani biraz önce üç kere evlendim dedim ya sana... (Biraz sessizlik. Salomon'un korkusu artmaktadır) Şimdi şu anda hatırladım ben dört kere evlendim. Korkunç, değil mi? İlk evlilik on dokuz yaşında Lituanya'da. Demek istediğim şu - kimse bilemiyor önemli olan nedir. Burada oturmuşum seninle... bakıyorum... bakıyorum... (Çevresindeki eşyalara bakar) Ne diye? İstemediğim için değil, istiyorum, ama... Ömrüm boyunca savaş adamıydım, ben. Uğraştım çalıştım - kimse beni tongaya oturtamazdı; her deliğe girdim, çıktım, altı memlekette. İki kere az kalsın ölüyordum, ama şimdi... Oturmuşum burda seninle konuşuyorum ama hepsi, hepsi bir rüya! Ama sen anlıyamazsın bunu, çünkü ...

VICTOR: Öyle bir anlıyorum ki. Ama rüya demek değil bu. O değil, insan karar vermek zorunda kalıyor, ama işin girdisini çıktısını düşünemiyor - iş işten geçene kadar. Meselâ ben fen derslerime mükemmeldim, seviyordum ders çalışmayı, an ihtiyara bakabilmek için üniversiteyi bırakmak zorunda kaldım. Kısa bir süre diyordum polislik edeceğim - Ekonomik krizi atlatacağım kadar, ondan sonra üniversiteye döneriz. Bu sefer harp çıktı, ondan sonra oğlan doğdu, derken bir de bakıyorsun emeklilik için onbeş yıl birikmiş, bir tekmede atamıyor sun kolay kolay. Pişman değilim ha - bir kere fakir kalâde bir evlât yetiştirdik; hiç olmazsa o kimsenin ağız kokusunu duyacak değil. Diyeceğim, senin dediğin gibi kimse bilemiyor nenin önemli olduğunu. Sözde karar vermiştik, kördögüşüne karar verecektik, kendi hayatımızı yaşayacaktık. Önemli olan buydu, ama nerde? İstemesi bitmiyor ki. Hiç hak vermiyor da değilim - çünkü paradan başkasına bir şey saygı diye bir şey kalmadı.

SALOMON: Paranın ne kabahati var?

VICTOR: Yok, ama, niyetim hayatımı paraya feda etmekti. Bu sefer gittik başka türlü feda ettik; paradan diye de sorma bana. Bugün geçmişi düşünüyorum da gözümün önüne sokaklarda yaptığım uzun yürüyüşten başka bir şey gelmiyor. - Yani senin anlattığın çağın - dilediğini yap, yeter ki sonunda kazan. - Tıpkı bizim ağabey gibi; yıllarca önce burada babam oturuyordum, bize ayda beş dolar gönderirdi. Ben beş dolar; üstelik doktor, hem de yükünü tutmuş. Babam açlıktan ölmesin diye okulu bırakmak zorunda kaldım. Yani asıl söylemek istediğim, arada sırada bize uğradığında babamın yüzündeki ifadeyi görecektin - sanki içeri Allah giriyordu. Ne demek istediğimi

anıyorsun? Öyle saygı duyardı. Neden duymasın, öyle ya, neden duymasın?

SALOMON: Tabii, kuvvet onda.

VICTOR: Şimdi üstüne bastın - kuvvet oldu mu her şey sende. O zaman herkes seni sevimli bulur. **(Güler)** Hadî, söyle bakalım, ne fiyat veriyorsun?

SALOMON: **(Kısa sessizlik)** Senin hatırın için bin yüz dolar olur.

VICTOR: **(Kısa sessizlik)** Hepsine mi?

SALOMON: **(Nefes nefese)** Hepsine. **(Kısa sessizlik. Victor eşyalara bakar)** Eşyaları istiyorum, onun için sana iyi fiyat verdim. İnan bana, bu fiyatı sana kimse vermez. İstiyorum da ondan. Kararımı verdim. **Victor eşyalara bakmaya devam eder. Salomon adı bir zarftan para destesi çıkarır.**

Al... Parayı şimdi ödüyorum. **(Saymak üzere paraları hazır eder.)**

VICTOR: Bunu daha böyleceğim de onu düşünüyorum.

SALOMON: Pekâlâ... faturayı altı yüz dolardan yaparım.

VICTOR: Hayır-hayır... **(Kalkar, eşyaya bakarak karar-sız yürür)**

SALOMON: Neden olmasın? O seni çarptı, sen de onu çarp. İstersen faturayı dört yüzden yapayım.

VICTOR: Yok, istemiyorum. **(Kısa sessizlik)** - Yarın seni ararım.

SALOMON: **(Gülümser)** Pekâlâ; Allahın izniyle yarın orada olursam, telefona cevap veririm. Olmazsam... **(Kısa sessizlik)** olmam, ne yapalım.

VICTOR: **(Tedirgin, ama bir yandan da inanmak ister)** Şimdi başlama gene, rica ederim.

SALOMON: Bak, kandırdın beni, ben de istiyorum - daha ne yapayım?

VICTOR: A, demek ben seni kandırdım, ha?

SALOMON: (İyiden iyiye kederli) Kandırdın tabii ya. Gözlerinle gördün - ben daha bakar bakmaz kararımı vermiştim, çıkıyordum dışarı!

VICTOR: (Kendi kararsızlığına kızarak Salomon'u susturur) Of, ne olursa olsun. (Elini uzatır) Ver hadi.

SALOMON: (Victor'un iyi niyetini kazanmak isteyerek) Rica ederim, üzme tatlı canını.

VICTOR: Bok üstün bok. (Elini dalgalandırarak kepegi gibi uzatır) Hadi ver.

SALOMON: (Bir banknotu Victor'un elinin üzerinden tutarken bir yandan da itiraz eder) Ne bok? Ben seni niş yerinde olsam sevinirdim - şimdi karına güzel bir manto alırsın, istersen götürürsün Florida'ya.

VICTOR: (Başıyla, yarı acı, evet işareti yapar) Öyle öyle! - hepimiz bayram edeceğiz. Ver, hadi, ver. Salomon başını sallayarak paraları sayar; Victor başını çevirip eşya yığınlarına bakar.

SALOMON: Bu yüz; iki yüz, üç yüz, dört yüz... Dinle beni, karına güzel bir kürk manto al, dertlerine ver et...

VICTOR: Biliyorum, biliyorum. Say, hadi, say.

SALOMON: Ne verdim dört yüz, şimdi veriyorum beş, altı, yedi... Zaten Kıtıp'ta yeri var - kördüğüşü. Ne zaman kadın elmaya elini dokundu - tamam!

VICTOR: Benim İncil mincil okuduğum yok. Hadi ver.

SALOMON: Okursan göreceksin, böyle gelmiş böygider - her zaman kördüğüşü, dışarıda kalamaz. Şimdi ne etti - yedi, şimdi veriyorum...

Kapıda bir adam belirir. Ellibeş yaşlarında, sebaşı düzgün, şapkasız, sırtında deve tüyünden pto, kanlı canlı. Yüzünde keskin zekâ okunur. Victor, Salomon'un omuzunun üzerinden, geleni

rerek irkilir, Salomon'un vermek üzere olduğu paradan elini çeker.

VICTOR: (Birdenbire kızarak, sesi acayip bir şekilde ince ve çocuksu çıkar) Walter!

WALTER: (Girer, eli uzanmış olarak Victor'a doğru yürür; yüzünde sıcaklık olduğu kadar katı bir gülümseme) Nasılsın bakalım, küçük oğlan?

Salomon aralarından çekilmiştir.

VICTOR: (El sıkışırken parayı sol eline geçirir) Hay Allah, geleceğini hiç ummuyordum.

WALTER: (Parayı kastederek - yarı şaka) Özür dileirim, geç kaldım. N'apıyorsun öyle?

VICTOR: (Kendini ele vermemek için zorlama bir mizah havasına başvurur) Ben.. ben şimdi sattım.

WALTER: Güzel! Kaça?

VICTOR: (Aldatılmış olduğuna tam inanmış bir şekilde) İll... bin yüz dolara.

WALTER: (Düşüncesini gizleyen ölü bir sesle) O! İyi, iyi. (Salomon'a kesin bir şekilde, ama çıkış yapıyor gibi davranmadan döner) Hepsine mi?

SALOMON: (Her şeyi göze alan enerjik bir sesle Walter'in yanına gelerek elini uzatır) Sizinle tanıştıma çok memnun oldum, Doktor! Benim adım Gregory Salomon.

WALTER: (Yüzünün çizgileri eğlendiğini gösterir, ama ihtiyatlı davranışı suçlama imkânlarının varlığını belirtir) Memnun oldum. (Salomon'un elini sıkarak Victor saçını düzeltmek üzere elini kaldırırken zünde kendi hesabına korku ve endişe çizgileri lirin.

İKİNCİ PERDE

Oyunun aksiyonu sürekli. Perde açıldığı zaman Walter, Salomon'un elini bırakarak Victor'a dönmektedir. Davranışı ihtiyatlı ve ölçülüdür, şiddet denebilecek merakını kontrol edebilmekte ve biraz kasılmaktadır. Gülmesi de ölçülü ve biraz katı gözleri ise yumuşak olmakla birlikte mücadelecidir.

WALTER: Esther nasıl?

VICTOR: Çok iyi. Nerdeyse gelir.

WALTER: Buraya mı? - güzel! Richard ne yapıyor?

VICTOR: Richard Harvard'da.

WALTER: Ne söylüyorsun! - Harvard ha!

VICTOR: (Evet işareti yapar) Burs kazandı.

WALTER: (Şaşkınlığını yenerek) Bak sen işe. (Daha

geniş bir gülümseme ve utangaç sıcaklıkla) Koltukların kabarıyor.

WALTER: (Daha geniş bir gülümseme ve utangaç sıcaklıkla) Koltukların kabarıyor.

VICTOR: Eh biraz öyle. Şeref listesine de geçti.

WALTER: Sahi mi? Fevkalâde. - Gelmem seni rahatsız etmedi ya?

VICTOR: Eder mi hiç! Seni bir kaç defa aradım.

WALTER: Evet, hastabakıcım söyledi. Richard'ın ilgisi daha çok neye karşı?

VICTOR: Fen derslerini seviyor. Şimdilik, hiç olmaması, öyle. (Kendini emniyette hissetmeğe başlamıştır) Seninkiler nasıl?

WALTER: (Yürüyerek, yüzyüze olan durumu bozar) Salomon: Öbürleri Jenny çıktı - ama sen hiç görmedin galiba, değil mi?

VICTOR: Evet, hiç görmedim.

WALTER: Geçen sonbahar T i m e s'da hakkında güzel yazılar çıktı. İyi bir desinatör oldu.

VICTOR: Oo? Fevkalâde. E, oğlanlar? Okuldalar mı?

WALTER: Bazan gidiyorlar. (Utandığını saklamak için birden güler) Dünyada çözülmek için bekleyen bunca sır varken bizimkiler gitarı inceliyorlar. Ne yapalım... Üzülmünün bir faydası yok. (Salomon'un yanından geçerek eşyalara bakar) Bu kadar eşyası olduğunu unutmuştum - Bak, senin radyo!

VICTOR: (Birlikte gülümser) Evet, ben de gördüm.

WALTER: (Victor'un daha önce gösterdiği tavana bakar. İkisi de güler) Hmm! (Victor'a gerçek duygusallıkla bakar) Hey gidi günler.

VICTOR: (Birlikte gülümser) Evet, ben de gördüm.

WALTER: (Victor'un daha önce gösterdiği tavana bakar. İkisi de güler) Hmm! (Victor'a gerçek duygusallıkla bakar) Hey gidi günler.

VICTOR: Öyle. (Uzaklaşır) Dorothy nasıl?

WALTER: (Esrarlı) İyi her halde (Eşyalara bakarak ilerler, sonra gene birden döner) Esther'i göreceğim geldi; hâlâ şiir yazıyor mu?

VICTOR: Hayır. Yıllardır yazdığı yok.

WALTER: (Esrarlı) İyi her halde (Eşyalara bakarak ilerler, sonra gene birden döner) Esther'i göreceğim geldi; hâlâ şiir yazıyor mu?

SALOMON: Çok iyi bir karısı var. Biz tanıştık.

WALTER: (Dışardan biri karışmış gibi şaşırır) Ya? (Eşyaya döner. Sevgiyle ama komik bularak) Vay, vay, bizim eski hırdavat, ha?

VICTOR: (Daha büyük bir itirazı maskeleyerek) Bence hiç de değil. Bazısı pekâlâ iyi.

SALOMON: Bir iki çok güzel parça var, Doktor. İyi bir anlaşma yaptık.

VICTOR: (Dolaylı serzenişle) Geleceğini hiç ummuyordum. Şimdi baştan başlamak lâzım her halde...

WALTER: Yo, neye? Anlaşmanızı bozmak istemem.

SALOMON: Özür dilerim, Doktor — sonradan tartış-

maktansa, şimdiden istediğinizi alsanız. Ne istiyorsunuz?

WALTER: (Şaşırmıştır, Victor'a döner) Benim bir şey istediğim yok. Hatır sormaya geldim, o kadar.

VICTOR: Ha?! (Walter'in jestini kabul etmeyerek karyenuyu değiştirmek için küreğe doğru çabuk hareketlerle gider) Küreğini buldum, istiyorsan eğer.

WALTER: Ne küreği? (Victor küreği eşyaların arkasından çıkarırken) Ha şu! (Küreği alır, bir ucundan öbür ucuna bakarken güler) Delikanlılık, üstünde...

SALOMON: Özür dilerim, Doktor, küreği istiyorsunuz...

WALTER: (Küreği dik olarak yerde tutarken, Salomon'a şaşkın, küreği eller) Heyecanlanma, istediğim, mı istediğim yok.

SALOMON: Hayır, söylemek istediğim, böyle şaşkın bir şey için itirazım yok.

WALTER: (Bütün kontrolüne rağmen, sinirlenmiş, hafif güler) Çok cömertsin bakıyorum.

VICTOR: (Salomon'un adına özür dileyerek) Ben her sabah her şeyi dahil ettim de... Buraya geleceği hiç tahmin etmiyordum.

WALTER: (Gereğinden çok uysal ve hoş olmaya kendini zorlayarak çevresine bakar) Tabii, tabii, benim için hiç fark etmez. Sen kendine ne ayırdın?

VICTOR: Hiç desem yeri. Esther belki bir lamba filan ister.

SALOMON: Gördünüz mü, kendisini ilgilendirmiyordum. Modern bir insan. Siz ne yapacaksınız?

WALTER: (Harp'a doğru gider) Harpı almıyor musun?

VICTOR: (Kendini biraz suçlu hissederek) Bizde karye yok... Sen al, istersen.

SALOMON: Mazur görün, Doktor - bu harp, rica ederim, başka...

WALTER: (Güler — hem eğlenmiş, hem şaşırmıştır) Darılmazsan, bir şey söyleyeyim mi?

SALOMON: Rica ederim, Doktor, alınmayın, ben sadece...

WALTER: (Sürekli, zorlama bir gülümsemeyle) Oturup rahat etsene. Biz konuşuyoruz, o kadar. Ne zamandır görmedik birbirimizi.

SALOMON: Fevkalâde özür dilerim. (Ürkek, sinirli, yanağını uğuşturarak oturur)

WALTER: (Harpı elleyerek) Yazık. Biliyorsun bu, Büyükbabamın düğün hediyesiydi.

VICTOR: (Harpa bakarak) Sahi - sahi öyle!

WALTER: (Salomon'a) Buna ne verdin?

SALOMON: Öyle tek tek hesaplamadım - toptan fiyat verdim. Üç yüz dolar belki. - Alta çatlağı var biliyorsunuz.

VICTOR: (Walter'e) İstiyor muydun?

SALOMON: Rica ederim, Victor, şimdi elimden almaya kalkmıyorsun, değil mi? (Walter'e) Bakın, Doktor, ben dürüst konuşuyorum - bu harp pazarlığımızın temeli. Anlıyorum, annenizin filân ama... daha önce de (Victor'a) size söylediğim gibi... (Walter'e) kullanılmış eşyalarda fazla heyecana kapılmak olmaz.

WALTER: (Harp'a bakar, Victor'a) Zarar yok, n'apalım... Ben daha çok annemin tuvaletleri de gitti mi onu düşünüyordum. Verdin mi?

VICTOR: Ben öyle ince ince bakmadım...

SALOMON: (Parmasını kaldırarak, hevesle) Durun, durun, şimdi oldu. (Önce bakmış olduğu gardroplardan birine gider, kapağını açar.)

WALTER: (Gardroba doğru gider) Son derece gösterişli bir kaç tane...

SALOMON: (Gardroptan bir tualetin altınla işlenmiş etek ucunu çıkararak) Bunu mu demek istiyordunuz?

WALTER: Evet, evet, tamam: (Salomon'dan tualeti alarak) Ne kadar güzel, değil mi? Sahi, annem benim düğünüme bunu giymişti. (Kaldırıp tutarak) Eminim! Hatırlamıyor musun?

VICTOR: (Bu duygululuk karşısında şaşırmıştır) N'apıcaksın onu peki şimdi?

WALTER: (Askılıktan bir tuvalet daha çekerek) Bunu bak, buna! Şahâne, değil mi? - Eminim, Jenny bunu bozup bir şey yapar. Annemin elbiselerinden birini giymesini çok isterdim.

VICTOR: (Bu yeni, onu şaşırtan bir fikirdir). Elbette! Güzell! İyi bir fikir.

SALOMON: (Kanapenin üstüne ikinci tualeti bir karak) Alın, alın - bakın çok güzel.

WALTER: (Tuvaletleri bir sandalyenin üzerine koyarak) ...Piyanoya n'oldu?

VICTOR: A, biz onu ben daha okuldayken satmıştık. Ne kadar zaman onun parasıyla geçindikti.

WALTER: (Çok ilgilenmiş) Hiç bilmiyordum.

VICTOR: Tabii ya. Gümüşleri de satmıştık.

WALTER: Elbette. Nasıl unuttun; öyle ya...

VICTOR: Neden? Nerden hatırlayacaksın?

WALTER: Herhalde sen de biliyorsun - tıpkı babamın benzemeye başladın.

VICTOR: Ben mi?

WALTER: İnsanı çarpıyor. Sesin bile babamın sesi.

VICTOR: Biliyorum, bazan bana da öyle geliyor.

SALOMON: Müsaade ederseniz, Baylar... (Elinde paravı sallar)

VICTOR: (Salomon'u göstererek) Evet, hemen halletsek iyi olacak galiba.

WALTER: Evet, hadi! - (Eşyaya bakarak uzaklaşır. Salomon, Victor'un elindeki parayı göstererek)

SALOMON: Elinde var yedi yüz.

WALTER: (Salomon'u unutarak, adeta statükoya razı olmak istemiyor gibi) Seni böyle sağlam, tapta-ze bulduğuma çok sevindim.

VICTOR: (Konunun yeniden değiştirilmesini garipser; onun için cevap vermekten çok gördüğünü söyleyerek) Ben de seni. Çok iyi görünüyorsun.

WALTER: Durmadan kayak yapıyorum; her sabah da ata biniyorum... Biliyor musun bu yıl sana belki on defa telefon edecektim, hep bir şey çıktı... (Devam etmez - Salomon'u göstererek) Hadi bitirin de sonra görüşürüz.

SALOMON: Demek şimdi ne veriyorum... (Bir banknotu Victor'a vermek üzere dir)

VICTOR: Bu fiyat senin için uygun mu?

WALTER: Doğrusunu istersen ben karışmak istemiyorum - ama geçen yıl Dorothy'yle ben eşyalarımızı ayırdığımız zaman bu adamlara işimiz düştü, o zaman anladım ki...

VICTOR: (Daha önceki bir izlenime dayanarak) Sen sakın boşanmadın ya?

WALTER: (Sinirli bir gülme) Boşandım!

Esther bu sözle girmişti; elinde plastik bir ambalaj içinde bir elbise taşıyordu.

ESTHER: (Şaşırmıştır) Walter!

SALOMON: Ay, yi, yi, yi...

WALTER: (İstekle kalkar, Esther'e gider, elini sıkarak; sesi sakın ama heyecanlıdır) Söyle bakalım, nasilsin Esther!

ESTHER: (Hem onaylamayıcı, hem de sürprizin yarat-

tiği büyüünün verdiği bir tonla) Sen söyle bakalım ne arıyorsun burada?

WALTER: Hiç değişmemişsin!

ESTHER: (Karışık düşünce ve duygularla güler) Hadi canım sen de! (Elbiseyi bir dolabın kulpuna asar)

WALTER: (Victor'a) Seni kerata, (Esther'i işaretleyip) yirmi beşinde gösteriyor.

VICTOR: (Esther'in tepkisine bakarak) Biliyorum!

ESTHER: (Hem gururu okşanmış, hem de zedelenmiş) Uzatma şimdi Walter! (Oturur)

WALTER: Ama ciddi söylüyorum; fevkalâde görünüyorsun.

SALOMON: Gördünüz mü, elbiseden! Ben ne dedim size, çok güzel elbise.

Victor biraz güler. Esther, Salomon'un bu sözünü nasıl karşılayacağını bilemeden kendisine bakar.

ESTER: (Yalandan alınmış gibi yapar. Victor'a) Ne gülüyorsun? - güzel tabii. (Gülmek üzeredir)

VICTOR: Pek şaşırдың da...

ESTHER: N'apayım, bu kadar iltifata alışkın değilim! (Kahkaha atar)

WALTER: (Birden hatırlıyarak - istekle) Hey...! Sana bahleyn evden çıkarken rastlayacağımı bilseydin sana harikulâde Hint bilezikleri getirirdim. Evde bir kutu dolusu var.

ESTHER: (Walter'i tartmakla meşguldür) O bilezikleri sen nerden...?

WALTER: Bir kumaş fabrikatörünü ameliyat etmiştir Adam durmadan onu bunu gönderiyor. Bu paltolar da o gönderdi...

ESTHER: Girer girmez gözüme çarptı. Çok nefis bir kumaş.

WALTER: Hem de nasıf! İki böbrek taşı. (Biraz utanıp güler)

ESTHER: Dorothy nasıf? - Yanlış anlamadım ya - siz...?

WALTER: (Çok ciddi) Evet, ayrıldık. Geçen kış.

ESTHER: Üzüldüm doğrusu.

WALTER: Ne zamandır belliydi böyle olacağı. Ama böylesi daha iyi ikimiz için de - şimdi dostuz âdeta.

ESTHER: Hadi canım sen de.

WALTER: (Saf bir insan heyecanı ile) Ciddi söylüyorum!

ESTHER: Ben kadından yanayım, onun için pis pis numara yapma şimdi. (Elindeki parayı görerek Victor'a) Her şey halloldu mu?

VICTOR: Eh, aşağı yukarı...

WALTER: Demin Victor'a onu diyecektim - (Victor'a) evin eşyasını satarken... (Salomon'a) Spitzer'le Fox'u hiç duydun mu?

SALOMON: Spitzer'le Fox'u ben otuz senedir tanırım. Bert Fox on on iki sene benim yanımda çalıştı.

WALTER: Bizim değerlendirmeyi onlar yaptı.

SALOMON: İkisi de iyi çocuktur. Fox, Spitzer'den de iyidir. Emindir ikisi de.

WALTER: Evet. İşte ben de onun için...

SALOMON: Spitzer Koltukçular Cemiyeti İkinci başkanıdır.

WALTER: Öyle mi? Benim demek istediğim...

SALOMON: Ben eskiden Cemiyetin başkanıydım.

WALTER: Sahi mi?

SALOMON: Elbette sahi. Mesleğe ahlâkı ben getirdim.

WALTER: (Gülmemek için kendini zor tutar. Victor da öyle) Yok canım? (Victor birden kahkaha atar. Bu, Walter ile Esther'i de kahkaha sevkeder; aralarında bir sıcaklık doğar)

SALOMON: (Gülümser ama ısrarlı) Nedir o kadar komik? Benden önce ormandı orman - gülmezdin kadar o zaman. (Walter uzaklaşır, işi bitirmek için sabırsızlanmaktadır) Bütün fiyatları ben tesbit ettim, bir bir, anlıyor musunuz? Meslek haline getirdim bu işi - doktorluk gibi, avukatlık gibi. Eskiden elini verirdin kolunu kurtaramazdın. Bugün merada edecek hiç bir şey kalmadı - bütün üyeler yüzde yüz namuslu.

WALTER: Bu büyük hizmet Mr. Salomon, ama bize de ha iyi bir fiyat verebilirsin.

ESTHER: (Elinde parayı tutan Victor'a) Sana kaç para teklif etti?

VICTOR: (Utanmıştır ama bozuntuya vermez)... Ben yüz.

ESTHER: (Kederlenmiştir, sınırı aşan bir itirazla) Ya bu düpedüz... bu biraz az değil mi? (Walter'e baktı) Kar; o da onaylamaktadır)

WALTER: (Teklifi bırakır) Hadi Salomon, hadi - ben benim kardeşim senin için her gün canını tehlikeye atıyor, biraz daha cömert olabilirsin....

SALOMON: (Esther'e) Ağabey dediğin böyle olur ki te! Mükemmel; (Walter'e) Ama istediğinizi çağırın - Spitzer'le Fox, Joe Brody, Paul Cavallo, Morris White - Hepsini tanıırım ben; ne diyeceklerini şimdiden söyleyeyim size.

VICTOR: (Kendi kendini inandırmak için Esther'e) Şimdi, efendim, dediği şu:

SALOMON: (Esther'e parmağını kaldırarak) Evet efendim, kendisine iyi kulak verin, çünkü kendi gerçekleri konuşuyor.

VICTOR: (Salomon'a) Dur da ben konuşayım bir dakika. (Esther ile Walter'e) Söylediği doğru demiyorum

ama iddiasına göre bu eşyaların pek çoğu yeni apartman kapılarından sığmazmış.

ESTHER: (Yarı gülerek) Sen de inandın mı?

WALTER: Bilmem ama Esther, Spitzer'le Fox da aynı şeyi söylemişti.

ESTHER: Walter, şehir kocaman eski apartmanlarla dolu!

SALOMON: Nonoşum, bırak da çocuklar halletsin.

ESTHER: (Parlamamak için kendini zor tutar) Rica ederim, Mister Salomon, bana emir vermeğe kalkmayın! (Walter'e itiraz ederek) Sadece şu yazıhaneler iki yüz dolar eder!

WALTER: (Nazik) Belki de ben karışmasam daha iyi...

ESTHER: Neden? (Salomon'u kastederek) Sen buna ne bakıyorsun?

SALOMON: Kızım, çocuğum, sen temelsiz konuşuyorsun.

ESTHER: (Kırbaç gibi şaklar) Ben bu çeşit işlerden hoşlanmam, anlıyor musun, Mr. Salomon, hoşlanmam! (Neredeyse ağlayacaktır. Sessizlik. Sonra Walter'e döner) Bu para bizim için çok önemli.

WALTER: (Cezalandırılmıştır) Anlıyorum. Ben... Özür dilerim, Esther. (Çevresine bakınır) Eğer... eğer bunlar benim olsaydı...

ESTHER: O da ne demek? Bunlar Victor'un olduğu kadar, senin de.

WALTER: Hayır, canım, hayır - ben bir şey istemem. (Sessizlik)

VICTOR: Hayır, Walter, yarısı senin.

WALTER: Dünyada olmaz. Ben buraya merhaba demeye geldim, o kadar.

ESTHER: (Sessizlik. Çok etkilenmiştir) Çok iyisin, Walter. Ne diyeyim... yani, sahiden...

VICTOR: Sonra konuşuruz bunu.

WALTER: Hayır, hayır, Vic, bu senin hakkın. Alnının teriyle kazandın.

VICTOR: **(İmayı kabul etmeyerek)** Ne diye kazanmış olayım? Sen de hissene alacaksın.

WALTER: Bunu sonra konuşsak? **(Salomon'a)** Bence...

SALOMON: **(Victor'a)** Gördünüz mü, şimdi ikiye bölmeye bile lüzum kalmadı. **(Victor ile Walter'e)** Şansınız varmış da binayı yıkıyorlar - yoksa nereden buraya gelecektiniz.

WALTER: **(Nazik, Victor'a)**... Ben olsam en aşağı üç bin dolar derdim.

ESTHER: Al benden de o kadar: **(Salomon'a)** Ben üç bin beş yüz diyecektim.

WALTER: Evet, o civarda.

Sessizlik. Salomon hiç bir şey söylemeden oturur.

Victor'a bakmaz, gözlerini kırpmasından heyecanı belli olmaktadır. Victor bir an düşünür, Salomon'a döner, sesinde hayal kırıklığının izleri okunmaktadır.

VICTOR: Söyle bakalım. Ne diyorsun?

SALOMON: **(Güçsüz, iki elini açar; zulme uğramış gibidir)** Ne diyeyim? Gülünç. Ne diye üç bin dolar istiyor? Neden beş bin dolar değil. On bin dolar?

WALTER: **(Üstüne basmadan)** Bir iki fiyat daha almeliydin, Victor. Bu gibi işlerde ne kadar...

VICTOR: Seni bir haftadır ne diye arıyordum sandın! Telefona bile gelmedin.

WALTER: **(Kızarak)** Bu mani değildi ki senin...

VICTOR: Tek başıma halletmem doğru olmaz diye düşünüyordum - hastabakıcın bıraktığım notları sana bildiriyor muydu?

WALTER: Bilmiyorsun başımda ne kadar iş var — son

ra nasıl olsa hisse almaya niyetim yoktu, kendi kendime dedim ki...

VICTOR: Peki ben bunu nereden bilecektim?

WALTER: **(Açıkça kendi kendini ayıplayarak)** Doğru. Haklısın, ben... özür dilerim. **(Burada kesmeye kararlıdır)**

SALOMON: Mazur görün, Doktor, ben sizi anlayamadım; önce hırdavat dediniz...

ESTHER: Kimse hırdavat demedi!

SALOMON: Buraya girer girmez hırdavat dedi.

Esther anlam veremez, kızgınlıkla Walter'a döner.

WALTER: **(Esther'in bakışına tepki göstererek Salomon'a)** Şimdi bir dakika - bir dakika...

SALOMON: Rica ederim, **(Victor'u işaret ederek)** burada gerçekleri konuşturan bir adam var; gerçekleri konuşalım.

ESTHER: Bu kadar saçma bir şeyi nasıl söylersin, Walter?

WALTER: O anlamda söylemedim, Esther...

SALOMON: Doktor, rica ederim - hırdavat dediniz.

WALTER: **(Sert - sesinde sözlerinin belirttiğinden daha fazla bir kızgınlık saklıdır)** O anlamda söylemedim, Mister Salomon! **(Kendini kontrol eder - yarı Esther'e)** İnsan çocukluğunda birlikte büyüdüğü eşyadan gına getirir.... **(Esther'e)** Bütün demek istediğim buydu.

SALOMON: Güzel bayım, eşyalar On altıncı Louis, Biedermeyer, yahut onun gibi bir şey olsaydı, gına getirmezsiniz.

WALTER: **(Büyüttüğünün farkında, aşağıdan alarak eşyalardan birini gösterir)** İşte buradaki şu eşya bal gibi Biedermeyer tipi!

SALOMON: Biedermeyer «tipi»! **(Şapkasını eline**

alır) Benim şapka da Borsalino tipi ama Borsalino değil. (Victor'a) Bir şey söylemek istiyorsa bana çatmak lâzım değil.

WALTER: Bu ne demek şimdi?

VICTOR: (Salomon'u harcamak istememektedir) Pa ki sen hangi ölçüye göre hesaplıyorsun, Walter?

WALTER: (Gülümserken kızarır) Bilmiyorum... bir h o kadar.

ESTHER: (Alaylı) Ya sen hangi ölçüye göre bin y doları kabul ediyorsun, şekerim?

VICTOR: (Kızır - önderlik vasfı ön plana çıkmıştır) Beş aşağı beş yukarı gerçek değeri budur diye d şümdüm, anladın mı?

ESTHER: (Nakarat gibi) Hoppala, geldik gene baş dığımız yere. Pekâlâ, at öyleyse hepsini.

SALOMON: (Victor'u göstererek) Rica ederim, Esthe hiç bir şeyi attığı yok - bu adam aptal değil! (Ay zamanda Walter'e) Mazur görün, ama doğru de ona bu yaptığımız.

WALTER: (Gülümseyerek kendini frenlemeğe çalış Şimdi bana nenin doğru, nenin yanlış olduğunu n öğreteceksin?

ESTHER: (Victor'a, Walter'in itirazını destekleyere Yani, insaf artık!

VICTOR: (Kendi de pek emin olmadığı için Esther itirazına boyun eğerek Salomon'un omuzuna dol nur) Mister Salomon... gel içeri otur bir kaç dak orada konuşalım.

SALOMON: Tabii, tabii, sen ne dersen. (Kalkar) Ar rica ediyorum, çok güzel bir anlaşma yaptınız, u nacak hiç bir şey yok... (Esther'e) Mazur gör Mahreminize karışmak istemem.

ESTHER: (Öfkeyle güler) Bu adam başka türlü bir şey.

VICTOR: (Salomon'u dürtüklemek için) Hadi sen git sene içeri.

SALOMON: Gidiyorum, ama şunu anlamı istiyorum ki, Victor, sen başka cins bir adam olsaydın, (Esther'e döner) İşte paran elinde, akit bitti, derdim.

WALTER: Benim onayım olmadan hiç bir anlaşma ya pamaz, Salomon. Bunların yarı hissesi bende.

SALOMON: (Victor'a) Gördün mü? Buraya girer girmez ne dedim? - «Sahibi kim?»

WALTER: Ne diye her şeyi çarpıyorsun? Ben iddiada bulunmadım, sadece...

SALOMON: Öyleyse ne diye karışyorsunuz? Para elinde işte; ben kanunu biliyorum.

WALTER: (Artık iyice sinirlenmiştir) Yeter artık bu kadar saçmalık! Yeter diyorum! Elimde New York'un en iyi avukatları var, anladın mı? Hadi şimdi git içeri de otur.

VICTOR: (Salomon'u götürmek için döndüğünde) Boş ver, Walter, boş ver, keselim artık.

ESTHER: (Hafif bir havayla söylemeye çalışarak) Niçin öyle diyorsun? Walter haklı.

VICTOR: (Esther'e sert sert bakarak Salomon'la birlikte yürür) Al sen şu parayı, sen tut.

SALOMON: Yo, para senin; sen tut... Salomon sallanır. Victor koluna girer. Walter yerinden kalkar, Salomon'u oturturlar.

WALTER: N'oldü? Bir şey mi oldun?

SALOMON: (Sersemlemiştir, başını tutar) Hayır, ha yır, yok bir şey...

WALTER: Dur bakayım (Salomon'un nabzını yoklarken yüzüne bakmaktadır)

SALOMON: Biraz yorgunum, o kadar, bugün öğle uykusu kusu almadım.

WALTER: Gel içeri de yat biraz. (Salomon'a yardım etmek için davranır)

SALOMON: Beni merak etmeyin, ben... (Evrak çantasını göstererek) Lütfen, Doktor zahmet olmaz - orada çikolata var. (Walter duraksar) Evrak çantasında. Bana iyi geliyor. (Walter istemeye istemeye evrak çantasına gider, içine elini sokar) Ben sağla, ama bir öğle uykusu; öğle uykusu...

Walter evrak çantası ile gelir, içinden bir portakal çıkarır.

Portakal değil - alta çikolata var.

Walter küçük ambalajlı adı çikolata çıkarır.

Aferin, çocuğum.

WALTER: (Ayağa kalkmasına yardım eder) Hadi bakalım, dayan bana... yavaş yavaş...

SALOMON: (Walter'le yatak odasına giderken) Ben iyiyim, merak etmeyin - siz çok iyi insanlarsınız... Yatak odasına geçerler. Victor elindeki paraya bakar, sonra yemek masasının üzerine bırakır, üstüne meçi koyar.

ESTHER: Ne diye öyle ondan yana çıkıyorsun?

VICTOR: Kimden yana?

ESTHER: O ihtiyardan. Verdiği ilk fiyat mı bu?

VICTOR: Sen ne diye Walter'e kanıyorsun hemem Besbelli kafadan öyle bir rakam attı.

ESTHER: Bence Walter haklı. Sen daha yüksek bir fiyat istedin mi?

VICTOR: Ben pazarlık etmesini bilmem. Bundan sonra da öğrenecek değilim. Bazen öyle bir ton kullanıyorsun ki hani duyan da beni dünyanın en kabiliyetsiz adamı sanır.

ESTHER: Biraz gururunu yenmesini bil, yirmi yaşında

değiliz. Bu paraya ihtiyacımız var. (Victor cevap vermez) Duyuyor musun ne dediğimi?

VICTOR: Anlaşmayı yaptım bir kere.

ESTHER: (Kalkar, tedirgin dolaşır) Eh, hiç olmazsa hepsini sen alacaksın. - Amma değişmiş. İnsan hayret ediyor.

VICTOR: (Kabul etmeden) Evet, öyle görünüyor.

ESTHER: (Victor'un kendisine katılmasını isteyerek) Çok insan adam! Gülüyor da!

VICTOR: Ben onun güldüğünü çok gördüm.

ESTHER: (Endişenin verdiği gülüşle) Ne demek yani? Şeytmeyecek misin?

VICTOR: Bir düşüneyim bakayım.

ESTHER: (Yavaşça) Hisselerini almayacak mısınız?

VICTOR: Bir düşüneyim dedim ya...

Esther, Victor'un hisseyi reddedeceğini düşünerek ne yapacağını şaşırmıştır, ne yöne gideceğini bilememektedir, onun için hızlı ve geniş adımlarla çantasının olduğu yere gider. Victor ayakta durur. Nereye gidiyorsun?

ESTHER: (Victor'a dönerek) Bilmek istiyorum; hissesini kabul ediyor musun, etmiyor musun?

VICTOR: Esther, ben ona bir haftadır telefon ediyorum, tenezzül edip telefona bile gelmiyor, şimdi buraya geldi, yüzüme güldü diye boynuna mı sarılıyım?

ESTHER: İddian nedir anlayamıyorum!

VICTOR: Aramızdan geçenleri biliyorsun - Şimdi öyle bir anda tornistan edemem, kızım; buraya geleli daha on dakika olmadı, sırtımdan yirmi sekiz yıllık geçmişi silkip atamam öyle kolay kolay... Şimdi otur bakalım; burada kalmanı istiyorum... (Oturur. Esther hâlâ ayakta durur, ne yapacağını bilememektedir) Lütfen.

ESTHER: (Umutsuzluk içinde) Ne varsa gidiyor.

VICTOR: (Parayı az göstermek için) Bin yüz doların yarısı beş yüz elli, şekerim.

ESTHER: Ben parayı demiyorum.

Yatak odasından sesler gelir.

Adam besbelli bir jest yapayım diyor, n'olur sen de biraz daha yumuşak olursen? (Başını arkaya doğru iter) Annem haklıymış. — Bana gözünün gördüğü şeye inanmıyorsun, derdi. Ama bundan sonra inanacağım. Gözümü dikip bakacağım.

Yatak odasından iskemle sesi gelir.

VICTOR: Yanağını sil, yanağını.

Walter içerki odadan girer.

Nasıl oldu?

WALTER: İyileşecek... iyileşecek. (Sıcak) Of, korsandan beter. (Oturur) Seksen dokuz yaşındaymış.

ESTHER: İnanmıyorum!

VICTOR: Ben inanıyorum. Bana o şeyi gösterdi (Kamerayı arar)...

WALTER: (Güler) A, demek sana da gösterdi?

VICTOR: (Gülümser) Evet, İngiliz donanması.

ESTHER: Bu, İngiliz donanmasında mıymış?

VICTOR: (Walter'in desteği üzerine devam eder) Tezkeresi var. Bütün bütün sahtekâr değil adam.

WALTER: Yo, o kadar uzun boylu değil her halde. Ama o yaşta bir insanın hâlâ böyle didinmesi, (Victor'un enayi olmadığını kabul eder gibi) Adam da hârikulâde bir taraf var muhakkak.

VICTOR: (Düşündüğünden az söyler) Benim düşüncem de bu.

ESTHER: Ne yapalım dersin, Walter?

WALTER: (Kısa duraksama. Başkalarını ezdiğine inandığı kudretini maskeleyerek çalışarak kendini ör-

tiyormuş gibi görünmemek ister. Victor'un tarafına doğru hafifçe gülümsüyordur) Çok daha iyi bir fiyat almanın yolu var. Bunu sen de biliyorsun her halde.

VICTOR: Buraya bak, ben bu adama göbeğimden bağlanmış değilim ya - başkasını çağırmak istiyorsan çağır, fiyatları karşılaştırmış oluruz.

WALTER: Hayır, onu yapmana lüzum yok; bu adam müseccel koltukçu değil mi? Değer biçme yetkisi var mı? Var - öyleyse, eşyayı satacağın yerde bir hayır kurumuna bağışlarsın.

VICTOR: Anlamadım.

WALTER: Çok basit. Adama değer biçtireceğiz - diyelim yirmi beş bin dolar, ondan sonra...

ESTHER: (Hayranlıkla ve gülerek) Sahi mi söylüyorsunuz?

WALTER: Tabii. Bu herkesin yaptığı bir şey. Hayal gibi geliyor ama kanunlara uygun — adam en yüksek perakende fiyat üzerinden değer biçecek; diyelim demin söylediğim gibi bir rakam. Ondan sonra ben hepsini Kızılhaç'a bağışlayacağım tabii; eşyanın benim üstüme geçmesi lâzım, anlıyor musun; çünkü benim her sene verdiğim vergi miktarı seninkinden çok yüksek, onun için indrimi benim yapmam çok daha mantıklı olur. Ben aşağı yukarı yüzde elli vergi ödüyorum, onun için yirmi beş bin dolarlık bir bağışta bulunursam aşağı yukarı on iki bin doları vergiden kazanırım. Bunu da istediğin gibi böleriz aramızda. Diyelim yarı yarıya, o zaman sana altı bin dolar kalır. (Sessizlik) Bu işin tek akıllıca yolu bu.

ESTHER: (Victor'a bakar, ama Victor bir şey söylemez) Bunun sana bir zararı olur mu?

WALTER: Tam tersine - benim için oturduğum yerde

para. **(Victor'a yatak odasını işaretle)** Biraz önce ona da açtım meseleyi.

VICTOR: (Sanki mesele buymuş gibi) Ne dedi?

WALTER: Sana kalmış. Elli altmış dolar değer biçme ücreti öderiz, o kadar.

VICTOR: Bunu yapmaya razı mı?

WALTER: O, tabii, satın almak ister, ama n'apalım ya ni...

ESTHER: Bu onun kararı değil, değil mi?

VICTOR: Hayır... işin doğrusu ben şimdi adamla bir anlaşmaya vardım...

WALTER: Ben senin yerinde olsam bunu düşünmem bile - adam bir kâğıt doldurup elli dolar kazanacak, daha ne?

ESTHER: Bir iki saatte hiç de fena para değil. **(Sessizlik)**

VICTOR: Biraz düşünmek isterim.

ESTHER: Eğer bu adamla iş yapmak istiyorsan elini biraz çabuk tutman gerekecek.

VICTOR: (Sıkıştırılmıştır) Bir iki dakika istiyorum, o kadar.

WALTER: (Esther'e) Tabii... bırak düşünsün. **(Victor'a)** Eğer işin kanun tarafını düşünüyorsan korkma, tamamen kanunlara uygun. Ben kendi eşyama da aynı şeyi yapıyordum, sonra hadi dursun dedim. **(Güler)** Benim daireyi görsen, eşyadan geçecek yer kalmadı. Tıpkı buraya benziyor.

ESTHER: Belki gene evlenirsin.

WALTER: O biraz şüpheli, Esther - hattâ aslına bakarsan, ben hiç evlenmemeliymişim.

ESTHER: (Dudak bükerek) Amma yaptın!

WALTER: Ciddi söylüyorum. Benim meslek acayip biliyor musun - öğrenecek çok şey var, vakit yok.

Uzun süre kendimi aldatmaya çalıştım ama yok, benim hayatımda insanlar için vakit yok. Hele kadınların istediği biçimde. **(Güler)** Ama tek başıma mükemmel idare ediyorum!

VICTOR: Böyle bir miktarı kendi vergi beyannamemde nasıl gösteririm?

WALTER: E - 1... hediye dersin.

Victor sessiz durur; kendisiyle tartıştığı bellidir, Walter endişeyi görür.

... hediye değil, tabii, ama öyle gösterirsin. Buna izin var.

VICTOR: Hani merak ettim de onun için...

WALTER: Hediye, bağış dersin. Mesele değil bu.

VICTOR: Anlıyorum.

Walter belli belirsiz bir kırgınlık duyarak gözlerini başka tarafa çevirir. Esther kaşlarını yukarı kaldırarak yere bakar. Walter meçi masadan alır - açıkça konuyu değiştirmektedir:

WALTER: Hâlâ eskrim yapıyor musun?

VICTOR: (Konu değişikliği için âdetâ şükran duyar) Nerde, kulüb'e filân girmek lâzım. Bense hafta sonları çalışıyorum daha çok. Burda buldum.

WALTER: (Sıcak bir hava yaratmak için çalışmakta, umutsuzluğu artmaktadır) Annem Victor'u seyretmeye bayılırdı.

ESTHER: (Bu sürprize sevinmiştir) Sahi mi söylüyorsun?

WALTER: Tabii, bütün yarışmalarına gelirdi.

ESTHER: (Nedense büyülenmiş, Victor'a) Bunu bana hiç söylemedin...

WALTER: Söylemez ya; annem zorlamıştı onu. **(Victor'a güler)** Pek zarif bulurdu o çıtkırıldım eldivenlerle filân! **(Hatırlayarak güler)** Hani yakışmaz da

değildi ha - **(Çeketin önünü açarak)** Yara izleri hâlâ duruyor!

VICTOR: Sahi, bu doğru! **(Eldivenler nerede diye çevresine bakınarak düşünür. Hatırlıyarak)** Hey...! **(Yazhanesine gider)** Acaba hâlâ burda mı?...

ESTHER: **(Walter'e)** Eldivenler mi?

Victor, daha önce pateni bulduğu yerden üzerinde üniversitenin ilk harfi dikili bir kazak, bir de paten çıkarır...

WALTER: Annem Paris'ten getirmişti. Hârikülâde işlemleri vardı. Victor bir taktı mı Üç Silâhşorlar'a benzerdi.

VICTOR: İşte burda! **(Son derece süslü bir çift eldiven çıkarır. Sessizlik)** Hey gidi günler!

ESTHER: **(Elini uzatarak)** Ne güzel şeyler, değil mi?

Victor eldivenlerden birini Esther'e verir:

VICTOR: Ben bunları toptan unutmuştum. **(Öteki eldiveni giyer)**

WALTER: 1929 Noeli.

VICTOR: **(Eldivenli elini oynatarak)** Şuna bak, hâlâ yumuşak... **(Walter'e bu soruyu sorarken biraz utangaç)** Nasıl hatırlıyorsun o kadar?

WALTER: Niye hatırlamayayım? Sen hatırlamıyor musun?

ESTHER: Annenizi iyi hatırlayamıyor.

VICTOR: Öyle bir hatırlıyorum ki. **(Eldivene bakarak)** Yalnız yüzü; yüzü bir türlü gözümün önüne gelmiyor.

WALTER: **(Sıcak)** Hayret! **(Esther'e)** Annem bayılırdı ona.

ESTHER: **(Memnun)** Sahi mi?

WALTER: Ne diyorsun, yağmur yağacak olsa, şosonları kaptığı gibi okula koşardı. Victor'um da Victor'

um! Victor kibrit çakacak yaşa geldiği zaman annemin gözünde Louis Pasteur'den farksızdı.

VICTOR: Çok acayip... şu harp meselâ! Nerdeyse müziği duyuyor gibiyim. Ama annemi gözümün önüne getiremiyorum bir türlü. **(Harpa doğru bakarken bir an sessizlik)**

WALTER: Vic?

Victor'un gözleri dolu doludur.

Seni yiyen bir şey var, söyle.

Salomon yatak odasından girer. Epey üzgün görünür. Yelekleidir, boyunbağı gevşek, yakası açıktır. Fazla ilerlemeden...

SALOMON: Afedersiniz, Doktor, bir mahzur yoksa acaba... **(Devam etmez, yatak odasını gösterir)**

WALTER: Ne var?

SALOMON: **(Yatak odasını göstererek)** Yalnız bir dakika, lütfen.

Walter ayakta durmaktadır. Salomon Victor ile Esther'e bakar, yatak odasına girer. Walter, Victor'a döner. Bir an. Victor hep Walter'e bakmaktadır. Walter birden utanır - sıkılır, meraklanmıştır. Belki, her şeyden çok, gözünü Victor'dan uzaklaştırmak amacıyla Esther'e doğru bakar...

WALTER: Şimdi geliyorum. **(Oldukça çabuk adımlarla içerki odaya gider)**

Sessizlik. Victor bir şey söylemeden oturmaktadır. Esther'le yüz yüze konuşacak durumda değildir. Esther, Victor'un karışık duygularını anlıyarak acır ve yumuşak konuşur.

ESTHER: Ne diye onu olduğu gibi kabul edemiyorsun?

Victor, Esther'e doğru bakar.

Kalkıp özür dilemesini beklemiyorsun ya adamın?

Victor bir şey söylemez. Esther yanına gelir.

Sen de haklısın ama bana sorarsan bir jest yapmaya çalışıyor.

VICTOR: Öyle galiba, evet.

ESTHER: **(Harekete getirmeye çalışarak, içtenlikle)**

Ne yapalım biliyor musun senlen? Kalkalım gidelim bir yere birkaç haftalığına... upuzak bir yere... Felekten birkaç gün çalalım. Herkes ne yapıyorsa biz de onu yapalım. Kaç zamandır çevren hep küçük, iğrenç insanlarla dolu. Bir sürü pislik. Ciddi söylüyorum - bu işin çekilir tarafı kalmadı. Her şeyden, herkesten şüphe eder olduk.

VICTOR: **(İleriye doğru bakarak)** Acayip bir insan.

ESTHER: Neden?

VICTOR: Öyle çıkıp gelivermesi - sanki hiç bir şey olmamış gibi.

ESTHER: Gelir a... Ne yapalım peki?

VICTOR: **(Kısa sessizlik)** Bir şey söylemek geliyor içimden.

ESTHER: **(Hissettiğinden daha az telâş göstererek)** Ne söyleyebilirsin ki?

VICTOR: ...Senin istediğin, parayı alıp susayım, öyle mi?

ESTHER: Geçmişini deşeleyeceksin de ne olacak?

VICTOR: **(Gerginlikle)** Onunla konuşmadan bu parayı alamam.

ESTHER: **(Korkar)** Dürüst ve cömert olmasını çekemiyorsun.

Victor sert bir şekilde kendisine bakar.

Hepsi bundan ibaret. Özür dilerim ama bunu söylemek zorundayım.

VICTOR: **(Sesini yükseltmeden)** Dürüst ve cömert olmasını çekemiyorum!

ESTHER: Madem bu parayı sokağa atacaksın, hiç ol-

mazsa nedenini söyle. Kabahati hep ona, düzene, yok bilmem neye bulma! Ne istesen yapabilirsin, ama bir adım bile attığın yok. Beni de deli eden bu ya zaten!

Victor bir şey söylemeden Esther'e bakmaktadır. Sakin bir tonla:

Ya bu parayı alırsın, ya da benden paso. Sen bataкта boğulmaya karar verdinse beni de sürüklemeye hakkın yok.

Yatak odasında bir hareket. Esther doğrulur. Victor kendini savaşa hazırlayan bir kimse gibi eliyle saçını sıvazlar.

Walter gülümserek yatak odasından gelir; hafifçe başını iki yana sallamaktadır:

WALTER: **(Yatak odasını göstererek)** Kaplan gibi bir şey bu. Nedir sizin aranızdaki kuzum, sen bu adamı daha önceden tanıyor muydun?

VICTOR: Yo. Neden sordun? Bir şey mi dedi?

WALTER: Hâlâ toptan almak istiyor. **(Güler)** Telefon etmekle ömrüne beş yıl katmışsın. Öyle diyor.

VICTOR: Doğrusunu istersen, bence hiç farketmez.

WALTER: **(Dokundurmayı sezmiştir)** Tabii, tabii. Nasıl istersen. **(Kısa sessizlik)** Birbirimizi pek anlamıyoruz, değil mi.

VICTOR: **(Hamleyle)** Biraz şaşırdım doğrusu... evet.

WALTER: Peki, neden?

Victor hemen cevap vermez.

Nedir derdin, yakında hepimiz öleceğiz.

VICTOR: Pekâlâ, sana bir örnek vereyim... Pazartesi günü sana telefon ettim. Salı günü gene: Bu sabah bir daha...

WALTER: Bunu sana anlattım ya.

VICTOR: Ben her halde sana gönül eğlendirmek için

telefon etmiyordum. Hastabakıcın bana sanki ve-
ba'yımış, tâunmuşum gibi davrandı...

WALTER: **(Ucunun kendisine dokunmasından ötürü, tuhaftır, gereğinden çok bozulur)** Çok, ama çok üzuldüm, böyle yapmamalıydı.

VICTOR: İyi hoş ama, ben hastabakıcının kendiliğinden böyle davrandığını hiç sanmıyorum.

WALTER: **(Victor'daki kırgınlığın derinliğini anlayarak)** İnan ki böyle. Çoğu zaman öyle konuşur. Ben senden hiç bir zaman o şekilde söz etmedim.

Victor sessiz durur, ikna olmamıştır.

İnan bana, rica ederim. Çok üzuldüm. İşten baş edemiyorum, bütün sebep bu...

VICTOR: Sordun, ben de söyledim.

WALTER: Güzel! İyi ettin! Ama yanlış yorumluyorsun. **Kısa sessizlik. Gerilim artmıştır.**

Gelelim vergi meselesine. Yirmi beş bin olarak fiyat biçmeye razı. **(Zorlukla)** Eğer istersen, vergiden kazanacağım bütün parayı da sen al.

(Kısa sessizlik)

ESTHER: On iki bini mi?

WALTER: İşte ne tutarsa.

Sessizlik. Esther yavaş yavaş Victor'a bakar.

Emekliliğine de pek bir şey kalmadı her halde.

ESTHER: **(Heyecanla)** Geçti bile. Ne yapacağına karar vermeğe çalışıyor.

WALTER: Ya! **(Red havası içinde âdetâ sıkılarak Victor'a)** Öyleyse tam zamanında işe yarar, öyle değil mi?

Victor, cevap yerine Walter'e bakar.

Benim ihtiyacım yok da onun için Vic... Zaten kaç zamandır sana telefon edecektim, bir türlü olmadı.

VICTOR: Ne diye?

WALTER: **(Birden acayip bir gülüşle, uzanır Victor'un dizine dokunur)** Şimdi de içine kurt düştü!

VICTOR: **(Gülerek)** Nedir diye düşünüyorum, o kadar.

WALTER: İyi, güzel. Pekâlâ. **(Kısa sessizlik)** Artık bir-birimizi tanımanın zamanı geldi diye düşündüm. Hepsi bu. **(Kısa sessizlik)**

VICTOR: Biliyor musun ben de seni bundan önce bir kaç defa aradım eşyalar için - aşağı yukarı üç yıl önce...

WALTER: Çok hastaydım. Hastanede yattım.

ESTHER: Ne oldun?

WALTER: **(Kısa sessizlik. Sanki ne yöne çekildiğinden emin değil gibi)** Bir depresyon. Sinir bozukluğu gibi bir şey. **(Kısa sessizlik)**

VICTOR: **(Yumuşar)** Hiç bilmiyordum.

WALTER: Daha yeni yeni çevreme intibak etmeye başlıyorum. Üç yıl kızağa çekildik. Ama hiç pişman değilim. Memnun bile oldum - şimdi en iyi günlerimi yaşıyorum.

ESTHER: Bambaşka bir insan olmuşsun.

WALTER: Ben de öyle hissediyorum. Başka türlü yaşıyorum, başka türlü düşünüyorum. Bir küçük dairem var o kadar; yaşlılar yurdunu da attım başımdan...

VICTOR: Hangi yaşlılar yurdu?

WALTER: **(Kendi kendini eğlendirir gibi)** Yaşlılar için üç tane yurdum vardı - bu işte çok para var, biliyor musunuz? - Çocuklar çaresiz kalınca annelerini, babalarını başlarından atmaya kalkıyor - yok bu işin üstüne. Borsadan bile çekildim. Vaktimin yarısı Devlet hastanelerinde geçiyor. Yaşadığımı anlıyorum. Hayatımda ilk defa, Tıpla uğraşıyorum, o kadar. **(Kafadarca bir davranışla gülmeye çalışır)** Ara-

da sırada gene zenginleri soymuyor değilim ama geçecek kadar hani. **(Victor'un bir şey söylemesi için bekler)**

VICTOR: Mükemmel.

WALTER: **(Bu küçük ligiden yüreklenerek)** Vic, imkân olsa da haftalarca konuşabilsek. Sana söylemek istediğim o kadar çok şey var ki... **(Konuşma istediği biçimde gelişmiyordur. Yeni hislerini anlatabilmek için bir anda örnekler bulmak zorunda kalmaktadır)** Eskiden hiç arkadaşım yoktu - her halde sen de biliyorsun; ama şimdi var. İyi arkadaşlarım var. **(Kalkar, Victor'a daha yakın oturur, endişesi artmaktadır)** ... Çarka yavaş yavaş kaptırıyorsun kendini. Birinci olacağım, öncü olacağım diyorsun; hiç şüphe yok ki biraz fanatik olmak lâzım böyle düşünebilmek için. Bir yığın öğrenilecek şey var, ama vakit yok; atıyorsun safraları - bu arada insanları. Tabii, ondan sonra bir gün bakıyorsun ki sen bir şeyde ihtisas yapayım derken, o bir şey sende ihtisas yapmış. Âlet olup çıkmışsın, insanlardan para kesen bir âlet. Aptal olmuşsun sonunda. Kudret, kuvvet insanı böyle yapıyor. Herkesi korkutuyorsun, ondan sonra da seni sevdiklerini sanıyorsun. Senin de onları - Her şeyin temeli korku. Bir gece baktım oturma odasındayım, zilzurna sarhoş olmuşum, elimde bıçak - karımı şişlemek üzereyim.

ESTHER: Aman Allahım!

WALTER: Evet - hemen hemen yaptım da! **(Sinirli sinirli güler)** Ama delirmenin bir iyi tarafı var - hayatta kalırsan, tabii - işin dehşetini görüyorsun, insanı için için kemiren korkuyu - mevki hırsını, para hırsını. İşte kaç zamandır sana söylemek istediğim buydu - sen bunların ortaya çıkmasına, kendimi an-

lamama yardım ettin.

VICTOR: Ben mi?

WALTER: Evet. **(Sıcak bir şekilde güler, utangaçtır)**

Davranışınla. Hiç anlayamamıştım önceleri - sen benden daha iyi öğrenciydin. Böyle bir işte yıllar yılı nasıl kalıyor diyordum. **(Victor'un nasıl karşılayacağını bilmediği için bir an duraksar)** Hastalanıp da hastaneye düşünceye kadar anlayamamıştım - senin bir seçim yaptığını.

VICTOR: Seçim mi, nasıl yani?

WALTER: Sen gerçek hayatı seçtin kendine - ama bu ucuz bir şey değil. Hattâ pahalı. **(Bir tema yakaladığını hissetmiştir. Sözlerinin Victor'da bir yerlere dokunduğunu görür)** Sana gerçeği söyleyeceğim, Vic - bir haftadır telefonlarına cevap vermeyişimin sebebi - korkuyordum -. Kaç zamandır ben kimin, neyim diye düşünüp duruyorum, ama seni inandırabilecek miyim bilmem. İnanmanı çok isterdim. **(Victor'un şaşkın gözlerine bakar, devam etmek için cesaret bulur)** Nasıl diyeyim, hayatta öyle bir noktaya gelmişim ki... mesleğimden korkmaya başlamıştım. Elime neşteri alamıyordum artık. Bazen - biliyorsun - bir hastayı kendi haline bırakırsan bir iki yıl yaşar; müdahale edersen öldürebilirsin. Çok kere de karar... tamamıyla demeyeyim ama hemen hemen... gelişigüzeledir. İhtimaller bakımından ameliyat kabul edilebilir - yeter ki mantığını o yönde işlet yahut hiç düşünme. İşte ben de öyle yapıyordum. **(Kısa sessizlik)** Derken arka arkaya bir seri hata işledim. Olağan işler bunlar ama bana hiç olmamıştı. Üç hasta geldi peşpeşe. Başka doktorlar ameliyat edilemez demişler. Ben ederim dedim. Üçü de masada kaldı. Birden bunu niçin yaptım di-

ye sordum kendi kendime. Beni böyle bir davranışa iten sebepler neydi? Bunca aklı başında uzmanın olmaz dediğine ben acaba niçin olur demiştim? Kim senin yapamadığını yapıp aklımca rakiplerimi mağna edecektim, ilk akla gelen sebep bu. **(Kısa sessizlik)** Sonra birden başka bir şey daha düşündüm. Korku Otuz yıldır beynime, ellerime, hırsıma egemen olan işte buydu - korku. **(Kısa sessizlik)**

VICTOR: Ne korkusu?

Kısa sessizlik, Walter doğrudan doğruya Victor'a bakar, sonra gözlerini ortadaki koltuğa çevirir.

WALTER: O'nun başına gelenin bir gün benim de başıma geleceğinden korkuyordum. Bir gün içinde, hiç bir sebep yokken çaptan düşüp itilivermek... **(Hafif sabırsızlıkla)** Ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi?

Victor hafif öte tarafa dönerek ne düşündüğünü söylemekten kaçınır.

Sen de bu sebepten yüz çevirmedin mi hepsine? İkimiz de aynı şeyden kaçtık, Vic. Ben doruğa çıkmak istediğimi sandım, oraya çıkılamayacağını bilemedim: — sonunda kendimi başarı denen batıklıkta buldum, banka çekleri arasında. Sense devlet memuru oldun. Aramızdaki fark şu ki sen kendini koruyabilmek için başkalarını incitmek zorunda kalmıyordun. Ben gittikçe bunu takdir etmeye başladım, Vic; sen sadece hizmet etmek istiyordun, o kadar.

ESTHER: Kendinle böyle bir anlaşmaya varabilmen fevkalâde bir şey, Walter.

WALTER: Esther, bu çok garip biliyor musun, çocukluğumdan beri ilk defa olarak hastanede... bir ağabey gibi hissetmeye başladım. Yani bir şeyi pay-

laşmanın bilincine vardım. - Şimdi bir dostluk bağı kurabileceğime inanıyorum.

VICTOR: **(Kısa sessizlik. Emin değildir)** Çok güzel. Öyle olmasına sevindim.

WALTER: **(Victor'un çekingenliğini görür, daha hareketle üsteler)** İşte onun için ikiniz hâlâ evlisiniz. Bu bağ her zaman rastlanan bir şey değil. Onun için oğlunuz o kadar iyi durumda. - Gerçek hayatı yaşamanızın sonucu. **(Esther'e)** Bunu sen benden daha iyi biliyorsun, tabii.

ESTHER: **(Duraksar - sonra kesinlikle)** Bazan. Ben ne bildiğimi bilmiyorum, Walter.

WALTER: Hiç şüphen olmasın, canım - inan bana, siz talihtir insanlarsınız. **(Victor'a)** Bunu sen de biliyorsun, öyle değil mi?

VICTOR: **(Esther'e bakmadan)** Öyle. **(Uzaklaşır)**

ESTHER: Durum senin çizdiğin kadar pembe değil, Walter.

WALTER: **(Duraksar, sonra istekle atılır)** Bakın, bir fikrim var - belki saçma gelecek size, ama reddetmeden önce rica ederim düşünün. Anladığıma göre şimdi sen daha ne yapacağına karar vermiş değilsin. Emekliye ayrılıyorsun...

VICTOR: Bugünlerde karar vereceğim; daha düşünüyorum.

WALTER: Bir teklifte bulunabilir miyim?

VICTOR: Tabii, tabii.

WALTER: Hastanede yeni bir büro kurduk - yönetim bölümünde; şimdi baş vuranlarla görüşme yapıyoruz. Bilim adamlarıyla yöneticiler arasında bir çeşit bağlantı kuracaklar. Kaç gündür aklımda hep sen varsın, burası tam sana göre bir yer.

Kısa sessizlik

ESTHER: (Umduğunu duymanın sevinciyle) Şahâne bir fikir!

VICTOR: (Kısa sessizlik. Esther'e susturucu gözlerle bakar, ama sesinden heyecanlı olduğu bellidir) Ama ben ne yapabilirim ki....?

WALTER: (Victor'un ilgilendiğini hissederek, umutla) Henüz tam kararlaşmış değil. Ama fen alanında az çok bilgisi olan kimselere ihtiyaç...

VICTOR: Benim elimde diploma yok ki.

WALTER: Aklında yanlış kalmadıysa üniversitede analitik kimya almıştın, sonra da bir yığın matematik, fizik. Eğer ihtiyaç hissedersen akşam kurslarına yazılabilirsin. - Bence temelin yeterli - Ha, ne dersin?

VICTOR: (Kurcalayarak) Ne diyeyim, eee, nasıl bir iş olduğunu daha iyi bilmek isterdim, tabii.

ESTHER: (Kabul etmeğe zorlamak ister gibi) Bilim alanında çalışma imkânını bulursa, fevkalâde olur zaten hep bunu istiyordu.

WALTER: Bilmez miyim; ne yazık ki devam etmedi. (Victor'a dönerek) Bir çırpıda hallederiz, Vic, ben komitenin başkanayım. Bütün hazırlığı tamamlarım... Salomon girer. Hepsi şaşırır. Salomon bir şey söylemek üzeredir, ama çekinir, fikrini değiştirir.

SALOMON: Mazur görün, rica ederim, devam edin. (Hiç niyeti yokken evrak çantasına gider, karıştırır) Rahatsız ettim, özür dilerim. (Bir portakal çıkarır, tekrar yatak odasına yönelir, durur. Walter'e) Şu... harp. Eğer toptan satış yaparsanız, bir elli dolar daha çıkarım.

WALTER: Eh, biraz insafa gelmeye başladın.

SALOMON: Ben zaten insafli bir adamım! - onun için yok değer biçme yok verâiden düşünme gibi şeylerle

uğraşmanıza lüzum yok. Ondan sonra ikinizden birinin ötekine iyilik etmesi, lütuf yapması filân da lâzım değil, tamam mı? - (Walter daha cevap vermeden) Ama acele yok, ben beklerim. Emrinize âmâdeyim. (Çabuk ve endişeli yatak odasına gider)

ESTHER: (Gülmeye başlayarak Victor'a) Nerden buldun bunu kuzum?

WALTER: Harika, değil mi? - cemiyete «namus»u bu getirmiş!

Esther kahkaha atar, Walter'le beraber... Victor da kendilerine katılmayı başarır.

Ne diyorsun, Vic? Razi oluyor musun?

Kahkahalar durmuştur. Victor'un yüzündeki gülümseme kaybolmak üzeredir, hiç bir yere bakmadan durur, karar vermek ister gibi... Sessizlik uzar, git-tikçe uzar. Hiç cevap vermeyecekmiş gibi bir his uyanır. Victor'un bu muammalı sessizliğini kimse bozmaya cesaret edememektedir. Sonunda Victor oldukça hızlı bir baş hareketiyle döner; ilk adımı kendi atmaya karar vermiş gibidir.

VICTOR: Senin ne istediğini anladığımdan emin değilim, Walter.

Walter, neredeyse inanmayacak kadar şaşırmış ve manevî darbe yemiş gibi görünmektedir. Victor gözünü ayırmadan kendisine bakmaktadır. Walter inancmazlık ifade eden bir şekilde sessizce güler ve yere bakar.

ESTHER: (Yediği darbeyi ve itiraz hissini maskeleyecek biçimde uzlaştırıcı bir tonla) Bu insafli bir davranış değil, Victor.

VICTOR: Neden insafli değilmiş? Burada koca koca adımlar atılmasından söz ediyoruz... (Walter'e) Takdir etmediğimden söylemiyorum bunu, Walter, ama aramızdan bazı şeyler geçti, değil mi? (Yarı

gülüşle) Şimdi biraz tuhaf birden bire oturup da...
WALTER: (Hoşlanmadığını gizleyerek) Ben de umuyordum ki bugün hiç olmazsa bir adım atarız. Aramızdan geçenler biraz karışık, biliyorum, ama belki, dedim, hani, hiç olmazsa...
VICTOR: Anlıyorum, ama sen de takdir edersin ki bu, işi büsbütün karıştırabilir.
WALTER: (Elinde olmayarak sesi kızgın çıkar) Neymiş büsbütün karışacak olan?
VICTOR: (Bir an düşünür ama geri gidemez) Sen de pekâlâ biliyorsun.
WALTER: Hayret ediyorum, yani, Victor — bunca yıldan sonra bir tek konuşmayla her şey halledilemez her halde. Ama öyle sanıyordum ki biraz iyi niyetle biz de... biz de... **(Victor'un bükülmez durumunu görür)** Haydi canım sen de, ne istersen onu yap. **(Birden gider, tuvaleti ve paltosunu alır)** İhtiyardan ne koparırsan kopar, ben hiç bir şey istemiyorum. **(Gider, Esther'e elini uzatır, gülümsemeye çalışmaktadır)** Özür dilerim, Esther. Görüştüğümüze memnun oldum. **(Son derece canı sıkılmış olarak Walter'in elini sıkar. Victor'a gider)** Belki birbirimizi gene görürüz, Vic. İyi şanslar. **(Kapıya yönelir. Gözleri yaşarmıştır)**
ESTHER: (Daha düşünmeden) Walter?
Walter durur, Esther'e soru sorar gibi bakar. Esther güçsüz bir şekilde Victor'a bakar. Victor da bir şey düşünemez.
WALTER: Bu küskünlüğü kabul etmiyorum, Victor. Şaşırdım doğrusu. Anlayamıyorum. Bu duygularımı bilmeni isterim.
ESTHER: (Yatıştırarak) Küskünlük değil, Walter.
VICTOR: Bu iş bana biraz garip göründü, o kadar. Yirmi beş yıldır kitap açıp okumadım, elimi kolumu

sallaya sallaya araştırma laboratuvarına nasıl gide-rim?
ESTHER: Walter, eskiden çalıştıklarını yeterli buluyor...
VICTOR: (Esther'e olan kızgınlığını gizleyip, hemen hemen gülererek) Ben lise öğrencileri kadar bile kimya bilmiyorum, Esther... **(Walter'e)** Hele fizik! Alay mı ediyorsunuz benimle... **(Güler)** Olacak şey değil.
WALTER: Eminim kendine bir yer yapabilirsin...
VICTOR: Hangi yerden bahsediyorsun? Bürodan büroya kâğıt taşımak mı?
WALTER: Ciddi konuşmuyorsun.
VICTOR: Neden ciddi konuşmayayım? Yarın, öbür gün senin kardeşin olmam da hiç bir şey ifade etmeyecek, öyle değil mi? Yirmi sekiz yıldır devriye geziyorum, teknik işlerden ben ne anlarım? Ne demek istiyorsun yani?
WALTER: Ne demek istediğim var mı? Deminden beri bana bunu soruyorsun. Apaçık konuşuyorum seninle işte.
VICTOR: Ben hiç öyle sanmıyorum.
WALTER: Hoppala! Deminden beri ne yapıyorum peki?
VICTOR: Demin söylediğini söyledikten sonra, ben...
WALTER: Ne söyledim ben demin?
VICTOR: (Kararlı ve soğuk bir gülümsemeye) Bilim alanında çalışmayışımın yazık olduğunu söyle-din mi?
WALTER: (Şaşırmıştır) Ne var bunda?
VICTOR: (Güler) Yapma şimdi, Walter, hadi!
WALTER: Düşüncem bu — ben her zaman böyle düşünmüşümdür.
VICTOR: (Hâlâ gülümseyerek ortadaki koltuğu göster-

rir; sesinde yeni bir titreşim vardır) Bu koltukta gözünü boşluğa dikmiş bir adam otururdu. Hatırlıyor musun?

WALTER: Çok iyi hatırlıyorum, evet. — Her ay kendisine para gönderirdim.

VICTOR: Her ay kendisine beş dolar gönderirdin.

WALTER: Kesem bu kadarına müsaade ediyordu. Ama bunun seninle ilgisi ne?

VICTOR: Bunun benimle ilgisi ne!

WALTER: Evet, ilgisini göremiyorum.

VICTOR: Acaba geçiminin geri kalan kısmı nereden geliyor diye hiç düşünmedin mi?

WALTER: Victor, buna karar veren sendin, ben değil.

VICTOR: Karar veren benmişim!

WALTER: Bu odada seninle uzun bir konuşma yapmıştık, Victor.

VICTOR: **(Hatırlayamaz)** Ne konuşması?

WALTER: **(Hayretler içinde)** Victor! Sen babamla buraya yerleştikten hemen sonra aramızda tam bir anlaşmaya varmadık mı? Ben dünya yerinden oynasa öğrenimimi bitireceğim, sen de aynı şeyi yap demedim mi sana? Hattâ sakın ha, babam yüzünden hayatını körletme demedim mi? **(Esther'e)** Yanılmıyorsam, Esther, sana da düğününüzde aynı şeyi söylemiştim.

VICTOR: **(Acı acı gülerek)** Peki, onu kim ayakta tutacaktı, Walter!

WALTER: **(Kızgınlıktan çok, acayip bir korkuyla)** Kimsenin onu ayakta tutmasına lüzum yoktu. Hasta değil ki. Pekâlâ gidip hayatını kazanabilirdi.

VICTOR: Hayatını kazanmak ha? 1936 da! Ne bir uzmanlığı var, ne parası, ne de pulu...

WALTER: **(Parlar)** Öyleyse fakir yardımından faydalanıyordu. Ne sanıyordu kendisini. Sürgün edilmiş

prens mi? Öteki insanlar ne yapıyordu? Yüz elli milyon kişi? O da geçinir giderdi. Victor, sen de bal gibi biliyorsun. **(Kısa sessizlik)**

VICTOR: **(Öfkeden köpürme derecesindedir. Kendi düşüncesini Walter'in söylemesi üzerine kısırılmıştır. Esther'e döner)** Yeter, Esther, bu kadarı. Dönüp dolaşip aynı yere geliyoruz. Çıkalım buradan. **(Yatak odasına doğru hızlı adımlarla gider)**

WALTER **(Çabuk)** Vic! Rica ederim! **(Victor'u kolundan yakalar, Victor kurtulur)** Ben onu çekiştirmek için söylemedim; birçok bakımdan severdim onu...

ESTHER: **(Önceki tutumunu bırakır gibi)** Bak buraya, Vic — belki de konuşsan daha iyi olacak.

VICTOR: Konuşup da n'olacak! Benim için hiç bir anlamı yok! **(Yatak odasına gitmek için döner)**

WALTER: Seni sömürdü!

Victor durur, Walter'e döner, bütün öfkesi yüzünde okunmaktadır.

Var mı daha ötesi?

VICTOR: Şunu iyice kafana koy ki, Walter, ben kimsenin kurbanı değilim.

WALTER: Ben de sana deminden beri aynı şeyi söylemeye çalışıyorum. Tepeden bakmıyorum sana.

VICTOR: Öyle bir bakıyorsun ki. Acaba küpümü doldurmuş olsaydım, bu sözlerden bir tanesini söyler miydin? **(Kesin bir susuş)** Özür dilerim, Walter, bana bunu söyleme — benim için başka yol yoktu; buz dolabı tamtakırdı, adam ağzını açmış bekliyordu. **(Kısa sessizlik)** Bu tartışmayı ben başlatmadım, Walter, beni zerre kadar da ilgilendirmiyor. Ama yok seçim yapmaktan, yok bilime devam etmekten söz edilince, bana da lâf düşüyor elbet. Sen bir işi filânca şekilde görmek istiyorsun diye o iş mutlaka öyle değildir. **(Walter'dan uzakta durmak-**

tadır. Kısa sessizlik

WALTER: (Heyecanlı ve hakaretle) Peki öyleyse...

Sen nasıl görüyorsun?

VICTOR: Buraya bak, Walter, sen hastanede yatmışsın zaten, burada canını sıkmanın âlemi yok.

WALTER: Benim için önemli!

VICTOR: (Gülümsemeye çalışır — dostça) Ama niçin? Olan olmuş bir kere. (Gene yatak odasına yönelir)

ESTHER: Sana iyi niyetle gelmiş işte besbelli.

Victor kızgın, Esther'e dönüp bakar, Esther kımlıdamaz.

Teklifini ne diye kabul etmiyorsun bilmem ki...

VICTOR: Düşüneceğim dedim ya işte.

ESTHER: (Ağlamamak için kendini zor tutar) Sen de biliyorsun ki reddediyorsun! (Victor'dan biraz korkarak, ama ısrarla) Gerçeklerin söylenmesinden ne diye korkuyorsun? Şimdikinden daha kötü olmaz ya?

VICTOR: Hangi «gerçekler»? Neden bahsediyorsun?...

Salomon birdenbire yatak odasından gözükür.

ESTHER: Hay Allah, gene ne var?

SALOMON: Kıymet takdir etmek istemiyorum sanmayın diye geldim, ederim, isterseniz ederim...

ESTHER: (Yatak odasını göstererek) Bizi lütfen yalnız bırakır mısınız?

SALOMON: (Birden, gerçek duygusunu belirtir, Victor'u göstererek) Ne istiyorsunuz adamdan! — Polis işte. Ben eskiciyim, bu doktor, o da polis... Yiyeceksiniz adamı da ne olacak sanki?

ESTHER: Bu odadan birimiz çıksa iyi olacak, Victor.

SALOMON: Rica ederim, Esther, bir dakika... (Çabuk adımlarla Walter'a gider) Doktor, rica ederim, dinleyin beni — kesin bunu. Bundan ne gelir insana?...

Evvelâ, vergiden düştünüz diyelim, iki üç yıl sonra ne biliyorsunuz hükümet gelip bu iş olmaz demeyecek? Siz de benim kadar biliyorsunuz ki hükümette güven olmaz. Anlıyorum ona iyilik etmek istiyorsunuz, çok tatlı. (Esther'e) Ama tatlı mı ekşi mi anlamak için belki de üç yıl ister. (Victor ile Walter'e) Yani şunu demek istiyorum ki, evlâtlarım...

ESTHER: Sen bu eşyayı kapatmak istiyorsun.

SALOMON: (Esther'e bağırarak) Elbette istiyorum. İstemesem burada işim ne? Ama bunlar burada ne çözecekler ki... İş kalmış hükümete — anlamıyor musunuz? — Çözemeyeceklerse, şimdi kesip atınlara. (Gözünde korku ve endişe) Rica ediyorum sizden, ne söylüyorsam yapın! Ben aptal adam değilim! (Sinirleri pelte olarak yatak odasına gider)

WALTER: (Bir an sonra) Bana kalırsa, adam haksız değil, Vic — sat eşyaları gitsin; belki o zaman bir gün oturur konuşuruz. (Eşyalara bakarak) Burası konuşmaya elverişli bir yer değil. — Sana telefon edebilir miyim?

VICTOR: Tabii.

ESTHER: Sizin ikinize de diyecek yok doğrusu. (Gülümsemeye çalışarak) Oturup en basit birtakım şeyleri konuşamıyorsunuz diye eşyayı yok pahasına vermeye kalkıyoruz. İnsanın aklı durur.

WALTER: (Biraz utanmıştır) İş o kadar basit değil, Esther...

ESTHER: Aman efendim, ben söyleyeyim de olsun bitsin. Sana beş yüz dolar borç istemeye gelmişti ya? İşte o parayı tahsiline harcayacaktı.

VICTOR: Esther! Şimdi onu...

ESTHER: Aranızdaki meselelerden biri bu değil mi? Belki Walter açıklayabilir. Demek istediğim... Hay

Allah, bu iş bir türlü sona ermeyecek mi? **(Walter'e aralıksız)** Bak Walter, Victor o zaman beyninden vurulmuşa döndü; bu konuda bir şey söylemiyor ama — **(atılışı kendi yapar)** o parayı vereceğinden zerre kadar şüphe etmiyordu. Onun için sen reddedince...

VICTOR: Esther, o sırada tam hayata...

ESTHER: Hayır, efendim, sen bana öyle anlatmadın. Bırak da bitireyim! **(Walter'e)** Aşağıdaki evi çoktan almıştın, işini de kurmuştun, öyle değil mi?

VICTOR: Canım, öyle olsa n'olacak. Belli ki o sırada...

WALTER: **(Biraz korkuyla yavaşça)** Hayır, hayır, ben... ben pekâlâ parayı verebilirdim.... Rica ederim, Vic — otur biraz, çok sürmeyecek.

VICTOR: Ben şimdi kalkıp da eski meseleleri deşmekte hiç bir...

WALTER: Hayır, hayır, belki de şimdi konuşmak en iyisi. Bugüne kadar hiç konuşmadık, belki de konuşmak en iyisi. **(Kısa sessizlik. Esther'e)** Utanmazca bir davranıştı, ama burada da kesip atamayız. **(Kısa sessizlik)** İki üç gün sonra... **(Victor'a)** Sen beni görmeye geldikten sonra, parayı vermek üzere telefon ettim — Bundan haberin var mıydı? **(Kısa sessizlik)**

VICTOR: Nereye telefon ettin?

WALTER: Buraya. Babamla konuştum. **(Kısa sessizlik)** Kötü davrandığımı biliyordum, onun için...

VICTOR: Kötü davranmadın...

WALTER: **(Sesi yükselerek)** Hem de korkunç davrandım. **(Geçmiş hatırlamak için toparlanır)** — Bu konuda bir daha konuşacağız, değil mi? Çünkü bugün konuşacağımız hiç aklıma gelmemişti, hazırlıklı değilim. **(Victor hiç ifadesiz durmaktadır)** Her

neyse... buraya telefon ettiğim zaman babam polis yazıldığını söyledi. Böyle bir şey yapamaz, bırakmayın, dedim — çocuğun kafası var; şansı yarıdım ederse bilim alanında bir şeyler olabilir. Yazıktır, günahıdır dedim. Babam cevap olarak «Victor bana yardım etmek istiyor. Onu durduramam,» dedi. **(Sessizlik)**

VICTOR: Bana parayı vermeğe hazır olduğunu söyledin mi?

WALTER: Victor, biliyorsun... biliyorsun, babamın sende nasıl çaresizlik ifade eden bir ton vardı. O zamanlar annem daha yeni ölmüş, babam kalakalmış...?

VICTOR: **(Israrla)** Şunu anlamam lâzım, Walter; bana parayı vermeye...?

WALTER: **(Acı içinde ama kendi tarafına doğru yontarak)** Canım hani bazı konuşmalar yok mudur, insan sonradan niçin öyle dediğini yahut demediğini izah edemez. — Ben kendimi savunmuyorum, ama mümkünse, beni anlamamı istiyorum — Sizin birbirinize ihtiyacınız vardı, Vic. Benim öyle değil. Hattâ bazan acaba benim duygularımda bir eksiklik mi var diye düşünürdüm, kendi kendime. Anlatabiliyor muyum? — Onun için babam kendisine destek olmak istediğini söylediği zaman, daha fazla üsteleyemedim. Öyle umutsuz görünüyordu ki aranızda girip de işi bozarsam daha da kötü bir şey yapmış olurum diye düşündüm.

VICTOR: Anlıyorum... Çünkü babam parayı vereceğinden hiç bahsetmedi.

WALTER: Bütün demek istediğim şu... yani ben kayıtsız değildim. Parayı vermek için buraya telefon ettim — ama babam imkân vermedi, anlatabiliyor muyum?

VICTOR: Anlıyorum.

WALTER: **(Önemle)** Sahi anlıyor musun?

VICTOR: Evet.

WALTER: **(Söylenmeyen şeyleri hissederek)** N'olur ne düşünüyorsan söyle. Böyle devam edemeyiz. Akıldan ne geçiyorsa söyle.

VICTOR: **(Kısa sessizlik)** Demek... işine öyle gelmiş.

WALTER: **(Dehşet içinde)** O kadar mı?

VICTOR: Öyle ya. Babamın benim için o kadar değeri olduğunu biliyor idiyse — ne diye beş yüz dolar aramıza girsindi yani? Ben ona gene destek olurdum, üstelik üniversiteyi de bitirirdim. Söylediklerinden anlam çıkmıyor, Walter.

WALTER: **(Sesinde sinir buhranının işareti vardır)** Nenin anlamı var, onu söylesene, bana.

VICTOR: Parayı bana vermedin, çünkü vermek istemedin.

WALTER: **(Kırgın ve sessizce kızgın — kısa sessizlik)** O kadar basit. Ha?

VICTOR: Sonu oraya gelmiyor mu? Hiç bir zaman mecbur değildin, ama yardım etmek isteyen insan eder, istemeyen etmez. **(Walter'in artan tedirginliğini ve Esther'in sabırsızlığını görür)** Bunda bu kadar şaşılacak ne var? Herkes yapmak istediğini yapar, öyle değil mi? **(Walter cevap vermez. Victor'un endişesi artar)** Bu meseleyi neden kurcaladığını bir türlü anlayamıyorum.

WALTER: Yaraya merhem sürmek ihtiyacını hissetmiyorsun, öyle mi?

VICTOR: Ona diyeceğim yok, ama bunun merhemle ilgisi ne?

ESTHER: Bence gayet açık Victor, — seninle dost olmak istiyor.

VICTOR: Bana on iki bin dolar, bir de iş vererek, öyle mi?

WALTER: Başka ne verebilirim ki?

VICTOR: Bana ille bir şey mi vermen gerek? **(Walter cevap vermez, manen durdurulmuştur)** Sanki kurtarılmam lâzımmış filân gibi...

WALTER: Bana öyle geldi ki elde senin hem yapabileceğin, hem hoşlanacağın bir iş olduğuna göre ben de...

VICTOR: Bir kere tahsilim yok, Walter, sen neden bahsediyorsun? Kapıdan içeri girip yirmi sekiz yıllık geçmişi bir anda silip süpüremezsin. Karşılıksız bir şey yok hayatta. Bedelini ödersin. Ben de ödedim, hepsi bitti, tükendi. Tıpkı senin gibi; sen de ödemedin mi karşılığını — karın yok, ailen yok, başıboş dolaşıyorsun ortalıkta — şimdi eve dönüp sıfırdan başlayabilir misin? Ulaştığımız bir yer var: Burası; şimdi, şu anda, şimdi. Sırası gelmişken şunu da söyleyeyim — madem ki konuşuyoruz — bunlar bir insanın karısının önünde söylenecek şeyler değildir.

WALTER: **(Esther'e doğru bakar, bozulmuş, kırılmıştır)** Ben ne söyledim ki...?

VICTOR: **(Gülmeye çalışarak)** Bizim kurtarılmaya ihtiyacımız yok, Walter! Yapılması gereken bir şey vardı, ben de yaptım, ve öyle sanıyorum ki gıllıgızsız yaptım. Deminden beri tutumunu değiştirdiğinden bahsediyorsun — hanı? Değişen nedir? Nerede?

ESTHER: **(Kalkar)** Ben gidiyorum, Victor.

VICTOR: Rica ederim, Esther, burada bir şeyler söylendi, ben de cevap vermek zorundayım.

ESTHER: **(Kızgın)** Cevap vericen de n'olacak?

VICTOR: **(Parlamamak için kendini zor tutar)** Çünkü.

bilmiyorum neden, artık hiç bir şeyi anlamaz oldun! **(Bir yandan titrerken Walter'e döner)** Yani ne demek istiyorsun? Kendimi harcadım, öyle mi? Onu mu demek istiyorsun? **(Walter sessizdir)** Yanlış anladım sa düzelt, söylemek istediğin bu mu? Çünkü ben başka anlam veremiyorum.

WALTER: **(Esther'e doğru)** Anlaşılan mümkün değil...

VICTOR: **(Walter'in Esther'le anlaşmasından işkille-nip büsbütün altına basarak)** Mümkün olmayan neymiş?... Sen ne istiyorsun, Walter?

WALTER: Bir işe yarayayım istedim. Hayat bana çok şey öğretti, ama öğrenmek yetmiyor; öğrendiklerimle bir şeyler yapmak istedim.

VICTOR: Nasıl?

WALTER: Yardım edebilirim diye düşündüm. Aynı hataları işlemeyeyim, daha önce yaptığımı yapmayayım, bu fırsatı kaçırmayayım, dedim.

Victor ikna olmamıştır.

Şunu da söyleyeyim ki, eğer yolumuz burada ayrılacaksa, uzattığım eli kabul etmeyeceksen, zararını kendin çekersin.

VICTOR: Tıpkı daha önce olduğu gibi.

Walter cevap vermez.

Bu mu demek istediğin?

WALTER: **(Duraksar, sonra korkuyla ve umutsuzca çatışmayı kabul ederek)** ... Madem öyle, evet, demek istediğim bu.

VICTOR: Ben de öyle sanmıştım. — Biz polislerin bir tarafımız vardır — kulaklarımız iyi işittir, öyle olmasa bir gün arkamızdan vurulmak işten bile değildir. Yani bütün problemi ben icad ettim demek istiyorsun, öyle mi?

WALTER: **(İhtiyatı bir yana bırakır, kişiliği söz konusudur.)** Victor diplomanı almama engel olan benim

beş yüz dolarım değildi! Babamı bırakıp kendi yolunda devam edebilirdin, sağlığı mükemmeldi.

VICTOR: On iki milyon işsiz, bunu da ben mi kafadan uydurdum? Köşedeki Yunan lokantasında her akşam çöp tenekesine atılmış lâhana yapraklarını toplamak için kendimi ipnotize mi ediyordum acaba? Küflenmiş portakalların yenilebilecek kısımlarını kesip ayırdığımız günleri rüyamda mı gördüm sanıyorsun?

WALTER: Ben bunları inkâr etmeye çalışmıyorum...

VICTOR: **(Walter'in yüzüne doğru eğilerek)** Biz burada çöp yiyorduk çöp, anladın mı?

ESTHER: Şimdi bunu kurcalamanın...

VICTOR: **(Esther'e)** Niyetin ne yani, hepsi rüyadı deyip işi kapatacak mısın? **(Walter'e)** Sağlığı mükemmelmiş! — Ya adamın kafasının içi? Sokağa adım atmaya bile utanıyordu:

ESTHER: Ama, Victor, öldü gitti şimdi.

VICTOR: **(Haykırır — durumunun zayıflığını hissetmektedir.)** Öldü gitti deme bana. **(Esther'in karşısında kendini son derece yalnız ve bitik hisseder)** O zaman dipdiri yaşıyordu, değil mi? Koskoca bir sistem yıkıldı; bu da mı rüya?

ESTHER: Hayır, canım, ama şimdi her şey değişti.

VICTOR: Değişen nedir ki? — Sen polis kadrosuna dua et. Yarın bir patlama daha oldu mu acaba sığınacak dam bulabilecek misin? Bunu bana nasıl söylersin? Gideyim de adamı senin beş dolarınla mı bırakaydım? Özür dilerim, benim beynimi yıkamazsın. — Git sen kendini aldatmakta devam et, ama beni rahat bırak. **(Gitgide seyirciden uzaklaşmaktadır)** Barışmak isteyen adam gelip karşısındaki aptal yerine koymaz — Bu hayatı ben kendim seçmedim. Hiç olmazsa tümüyle değil. Bu...

da sana düşen bir sorumluluk vardı; sen bundan kaçtın... Gidebilirsin artık. Hissene düşeni gönderirim.

(Harp'a gider)

WALTER: Eğer öfkeyi bırakıp da karşındakini dinleyebilirsen, sana söyleyecek bir çift sözüm var — Vic. — Biliyorum, bunu yıllar önce söylemeliydim. Hoş denemedim değil... beni görmeğe geldiğin zaman söylemiştim, hatırlıyor musun, «Babamdan istesene» demiştin bana. Böyle demiştin. İflâs ettikten sonra bile babamın daha bir miktar parası kalmıştı.

VICTOR: Sen dalga mı geçiyorsun?

WALTER: Hemen hemen dört bin doları vardı.

ESTHER: Ne zaman?

WALTER: Burada çöp yerlerken.

Kısa sessizlik.

VICTOR: Nerden biliyorsun?

WALTER: Parayı işletmek için bana baş vurdu da ondan.

VICTOR: Parayı işletmek mi?

WALTER: İşletmek ya. Onun için ona daha fazla para göndermedim. Bugünkü aklım olsa o kadar da göndermezdim!

VICTOR: **(Uzun bir sessizlik. Victor utanmıştır. İkisinin de yüzüne bakmamaktadır)** Demek parası vardı? — Bankada?

WALTER: Vic, babam ölünceye kadar bu parayla geçindi. Bizim ona verdiğimiz yeter miydi? Sen de bilmiyor musun?

VICTOR: Ufak tefek işlerde çalışıyordu ya...

WALTER: Devede kulak. — Ölünceye kadar o parayla yaşadı. — Daha o zaman söyledim ona, üniversiteyi bitirmene vardım ederse ben de o zaman esas-

lı para gönderirim, dedim. Ama ne yaptı? Seni o işten o işe koşturarak midesini doldurdu — O senden parasını esirgerken ben mi kalmıştım o kadar fedakârlık edecek? Ha? Ben mi kalmıştım?

Victor ortadaki koltuğa doğru döner, başını sallayarak öfke ve hayret ifade eder bir şekilde solur. Şimdi kızmanın hiç bir anlamı yok — biliyorsun nasıl korkuyordu bir daha para kazanamayacağım diye. Ne söylesek kâr etmiyordu.

VICTOR: **(Hâlâ inanmamaktadır, itiraz eder)** Ama ona baktığımı görüyordu, değil mi?

WALTER: Evet ama ne kadar zaman için?

VICTOR: **(Kızır)** Ne demek istiyorsun? Onu bırakıp gitmediğimi görmüyor muydu?

WALTER: Ama, önünde sonunda o günün geleceğine inanıyordu.

ESTHER: Yani onu terkedeceğine inanıyordu, öyle mi?

WALTER: **(Victor'un parlayacağından korkarak, açık cevaplandırmaktan kaçınır)** Eh... biraz öyle, evet.

ESTHER: Biliyordum. Biliyordum zaten.

WALTER: Korkuyordu, canım... Takdir etmiyor değil-di, Vic. Ediyordu. Ama bir türlü anlamıyordu.

Victor, Walter'e bakar. Walter, Victor'un parlamasından korkarak çok yumuşak konuşur.

Ona o şekilde bağlanmanın, hem de kendine o kadar zarar vererek bağlanmanın sonunda sana neye mal olduğunu artık görebiliyorsun, değil mi? **(Victor cevap vermez)**

ESTHER: **(Üzüntüyle)** Görüyor.

WALTER: Birlikte çalışabiliriz, eminim, denemeyi çok istiyorum. Ne dersin?

VICTOR: ... O çeşit parası olduğunu bana ne diye söyledin?

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
KUTUPHANESİ

WALTER: Söyledim ya bana borç istemeye geldiğin zaman.

VICTOR: «Babamdan iste,» dedin. O mu?

WALTER: Evet!

VICTOR: Babamın kışının altında dört bin doları olduğunu bilseydim kalkıp sana gelir miydim? Onu bana söylemişsin kaç para eder?

WALTER: Şimdi dur bir dakika... **(Harpi gösterir)**

VICTOR: Kes, Walter, kes! — özür dilerim ama bu insana hakaret etmekten başka bir şey değil — ben beş yaşında değilim! Ne demeye getiriyorsun yani? Onun o çeşit parası olduğunu biliyordun; buraya gelip gittin, karşılıklı oturdunuz, üniformayla terleyişimi seyrettiniz, öyle mi? Şimdi de kalkmış bana...

WALTER: **(Sert)** Cebinde parası olduğunu bal gibi biliyordun, Victor!

VICTOR: Ne geldin buraya? Ne geldin buraya?

WALTER: Sana şu kadarını söyleyeyim ki ben senin yerinde olsaydım **(Harpi gösterir)** bu karşımda dururken oturup çöp yemezdim! Daha o zamanlar bile en azından iki yüz dolar ederdi bu. — Al sana tahsil paran işte. Daha ne uzağa gidiyorsun? Tahsil paran!

Victor ses çıkarmadan titremektedir.

Ama sen hayal âleminde yaşamaya devam etmek istiyorsan, o senin bileceğin iş. Allah biliyor ya ben de az hayallere dalmadım... **(Pardesüsünü almaya gider)**

VICTOR: Hayal âlemi.

WALTER: Evet, hayal âlemi, Victor — baban beş parasız, ağabeyin vicdansız namuzsuzun biri, sense melek. Git, babamdan iste, dedim, çünkü adamın parası olduğunu sen de gözünle görüyordun. Bu-

nu o zaman da biliyordun, şimdi de biliyorsun.

VICTOR: Yanı elinde üç beş kuruş parası kalmışsa, ben kalkıp...?

ESTHER: Ne demek istiyorsun üç beş kuruş parası kalmış demekle?

VICTOR: **(Sözünü geri almaya çalışarak)** Bilmiyordum işte... öyle dört bin —

ESTHER: Ama parası olduğunu biliyordun?

VICTOR: **(Yakalanmıştır; sanki hiç bir şeyin izah edilemeyeceği bir rüyada gibi)** Ben öyle bir şey demedim.

ESTHER: Öyleyse ne demek istiyorsun? Ne söylediğini anlamam lâzım! Parası olduğunu biliyordun?

VICTOR: Dört bin dolar değil her halde...

ESTHER: Ama geçinecek kadar parası olduğunu biliyordun.

VICTOR: **(Hem kızgınlıkla hem boşalmak için haykırarak)** Adamın gırtlığına sarılamazdım ya! Yok diyordu işte!

ESTHER: Ama sen pekâlâ biliyordun!

Bu sözleri bağırarak söylemiştir; sesinin tonuna, söylediği söze kendi de şaşar. İçinde hissettiği duygularla kısıtılmış oturur, boşluğa bakar.

ESTHER: Komedi bu. Gülünç bir komedi! Komedi ya! — Bizi bir tek odaya tıktın, ona kazancının bir kısmını gönderebilmek için. Evlendikten sonra bile ona para gönderebilmek için. Yıllarca çocuğumuz olacak diye ödümüz koptu. Fareler gibi yaşadık — meğer sen o yıllar boyunca babanın... Victor, seni anlamaya çalışıyorum.

VICTOR: **(İstirap içinde kükreyerek)** Susun! Susun diyorum size! **(Sessizlik. Sonra...)** İşinize geleni alıp, işinize gelmeyi atamazsınız. Adam dayak yemiş köpekten farksızdı, utancından sokağa çıka-

miyordu, siz şimdi kalkmış, cebindeki son santimi...?

ESTHER: Hâlâ onu mu söylüyorsun? Adamın dört bin doları varmış — dört bin!

Victor cevap vermez.

Hepsi numaraymış baştan aşağıya. Dayak yemiş köpekmiş! Şuna hesaplı kitaplı yalancı desenel! İşin kötüsü bunu aslında sen de biliyormuşsun!

Victor hâlâ gerçeğin bilincine varamamış şekilde donup kalmıştır.

Tevekkeli değil donup kaldın — bunca yıldır söylediklerine kendin de inanmıyorsun da ondan! Bunca yıldır hayatımızı yalanlara harcadık; yıllar yılı, yıllar yılı... âdinin bayağısı bir üç kâğıtçıyı korumak için. Tevekkeli değil dünya bana gerçek gibi görünmüyordu — rüyadan farksız; ne rüyası, bir kâbus. Gerçek olmadığını biliyordum ama gene de ses çıkarmadım — ama, bundan sonra susacak değilim. Daha bir gün dayanamayacağım, anlıyor musun? Seninle birlikte ölecek değilim. **(El çantasına doğru gider)**

VICTOR: Esther... **(Bir kaç adım atar)** Bu söylediklerin doğru değil.

ESTHER: Ölüyoruz işte, doğru olan bul

VICTOR: **(Sesi fırtınada duyulan sakin bir ses gibidir)** Ne olduğunu söyleyeyim mi sana? Duymak istiyor musun?

Esther, Victor'un sesindeki güvensizliği, basitliği yakalar. Victor, Esther'den uzaklaşır, kendini toplamaya çalışır, merkezdeki koltuğa, sonra Walter'e bakar.

Ona senin bana söylediklerini söyledim. Çıktım karşısına. **(Devam etmez, gözleri koltuğa gider)**

Bu karşı çıktım demek değil tabii, yalnızca «Wal-

ter senden istememi söyledi,» dedim. **(Durur; ortadaki koltuğa bakmaktadır, anılara dalmıştır — söylediği son sözler koltuğa söylenmiş gibidir)**

WALTER: Ne dedi peki?

Sessizlik.

VICTOR: Güldü. Sanki dünyanın en büyük esprisini yapmışım gibi kahkaha attı. Öyle ya, burada çöp yiyorduk... **(Susar)** Ne anlam vereceğimi şaşırdım. İnanın, o günden bu yana o kahkahanın kulaklarımda çınlamadığı hafta olmamıştır dersem mübalâğa etmiş sayılmam... Ne yapacağımı bilemedim. Çıktım odadan. Çıktım... **(Uzaklara bakarak oturur)** Genel Kitaplığın arkasındaki parka gittim. Açık hava düşkünler yurduna **(Kısa sessizlik)** Park değil, mahşer. Çimeni insanla kaplamışlar. Muharebe meydanı sanki. Serseriler değil ha — pek çoğunun ayakba-bısı hâlâ boyalıydı, başlarında pahalı şapka, top-atmış milyonerler, avukatlar, teknisyenler. Yüzlerce defa gördüğüm sahnelerden biri. Ama birden-bire — biliyor musunuz? — Dank etti. Durumun gerçek yüzünü gördüm. **(Kısa sessizlik)** — Merhamet diye bir şey kalmamıştı. Hiç bir yerde **(Masanın başındaki iskemleye doğru bakarak)** Bir gün allenin reisisin, masanın başına kurulmuşsun, ertesi gün pislikten daha aşağısın. Bir gün içinde. O kahkahanın anlamını çözmeye çalışıyordum — Beni sevdiği halde benden bu parayı nasıl esirgerdi.

ESTHER: Sevmek mi?

VICTOR: **(Sesi üzüntüyle yükselerek)** Severdi ya! Parkı boylamak istemiyordu, o kadar. Mesele sevip sevmemek değil, hayatta kalmak ya da kalmamak meselesi. Bunun ne demek olduğunu da biz gayet iyi biliyoruz, öyle değil mi?

Esther iğneyi hissettiğinden cevap veremez.

Hepimiz yapmak zorunda olduğumuz şeyi yapıyoruz, Esther. (Esther'i, Walter'i ve kendini içine alan geniş bir jestle) Burada bunu konuşuyoruz, değil mi? Eğer bir miktar parası kalmış idiyse...

ESTHER: Eğeri meğeri kaldı mı?

VICTOR: Ne fark eder; — Aptal gibi konuşuyorum, biliyorum, ama ne fark eder — Dünyada hiç kimseye inanamaz olmuştu, bu hall bana dokunuyordu! (Walteri kast ederek) Bir oğlundan şamar yemişti; annem... (Konuşurken Walter'e doğru bakmaktadır. Hemen hemen hiç ara vermeden) babam iflâs ettiğini söylediği gece, annem... Burada işte bu kanapede... Tuvalet filân giymişti, önemli bir yere gidiyorlardı galiba. Saç yapılmış. Uzun küpeler... Babam smokin giymişti... Hepimize oturun dedi, ondan sonra her şeyin gittiğini söyledi... Son meteliğine kadar. Annem başladı kusmaya. (Kısa sessizlik) Babamın kollarına. Eline. Kustukça kusuyordu. Sanırsın otuz beş yılın kusmuşu çıkıyor. Kaldı öyle babam oturduğu yerde. Lağım gibi. — Yüzü bir ifade aldı. Ben ömrümde öyle yüz görmedim. Oturuyordu hâlâ; kusmuk elinde kuruyordu. (Sessizlik; Esther'e dönerek) Bilmişsin bilmemişsin, ne fark eder? (Kara yasta) Sen hep bildiğini yapabiliyor musun?

Esther, Victor'un gözlerine bakamaz, etkilenmiştir. — Mazeret olsun diye söylemiyorum; aptallıktı benim yaptığım, bunu bana kimsenin hatırlatmasına lüzum yok. Ama birbirine inanmayı öğretmişler sana ömrün boyunca. Doldürmüşler seni bu masalla — elinde olmuyor işte, devam ettireyim diyorsun kendi kendine.

ESTHER: Evet, biliyorum. (Ağlamaya başlar)

VICTOR: Ben yanından ayrılmazsam, dedim, dünya-

ca dayanabileceği hiç olmazsa bir kişi... (Devam etmez; gösterdiği sebep etkisini yitirmiştir. Oturur) Anlatamıyorum işte; her şeyin bütün bütün... kopmasını önleyeyim, dedim. İstedim ki... (Gene devam etmez, sessizlik)

WALTER: (Yavaşça) Olmuyor, Vic. olmuyor. Sen de görüyorsun, değil mi? — Sebep o değil. Görüyorsun değil mi?

VICTOR: (Yavaş ama merakla) ... Neyi?

WALTER: (Kazandığı zaferin verdiği sıcaklıkla) Kopan ne vardı, Vic? Biz gerçekten birbirimize inarak mı büyüdük? Böyle mi büyütüldük? Bize telkin edilen başarılı olmak değil miydi? Öyle olmasa, bana saygı duymasını, sana duymamasını nasıl izah edersin? Kopan neydi? Burada kopacak olan bir şey var mıydı?

Victor döner, uzaklara doğru bakar.

Var mıydı burada sevgiye benzeyen bir şey? Babamın anneme ihtiyacı olduğu gün annem kustu. Senin babama ihtiyacın olduğu gün babam kahkaha attı. — Dayanılmayacak olan, bir şeylerin kopması değil, ortada kopacak bir şeyin bulunmamasıydı.

Victor tekrar Walter'e doğru döner.

ESTHER: (Sanki O da yargının ışığında aydınlanmış gibidir) İyi ama insan... nasıl diyeyim, insan böyle bir şeyi nasıl kabul edebilir?

WALTER: (Esther'e) Kabul edeceksin! (Victor'a) O gün o kitaplığın arkasında gördüğün şey dünyada merhamet denen şeyin kalmadığı değil, bu evde sevginin olmayıştı. Sadakat denen şeyin olmayıştı.

ESTHER: Victor bunun dışında.

WALTER: Esther, burada paraya, çıkara dayanan bo-

zuk düzenden başka bir şey yoktu. Dayanılamayacak olan buydu. — (Victor'a) Onun için başladın gözünle gördüğünü silmeye.

VICTOR: (Korkunç bir endişeyle) Silmeye mi...

WALTER: Vic, ben de bu kutunun içindeydim. Aynı felâkete uğramamak için tam otuz yılımı harcadım. (Koltuğu göstererek) Ancak ortada felâket diye bir şey olmadığını, hiç bir zaman olmadığını gördükten sonradır ki canımı kurtarabildim; onların arasında sevgi diye bir şey yoktu. Annem evliliğin müziği meslek olarak seçmesine engel olduğunu belki yüz defa söylememiş miydi? Burada kopan bir şey olmadığını ben görüyordum, Vic — onun için babam elinde kustumla artık rüyalarım giriyor. Kimsede ihanet de aramıyorum. Artık, günlerim benim. İnsanlara inanmaktan da korkmuyorum. — Bütün istediğim bilimle uğraşmaktır, ama ben n'aptım, makineden farksız, sözüm ona her türlü belâya karşı şerbetli bir tüccar oldum çıktım. Böyle bir tip icat ettim. (Esther'e sıcak bir gülümsemeyle) Sen... Sen... O kan görmeğe dayanmazdı. Nasıl duyguluydu... Nasıl çekingen... Ama ne yaptın sonunda? Gittin, kendini en belâli mesleğin içine attın. Başka türlü insanlar olduk çıktık. İkimiz de... Düşündüğümüzden, istediğimizden bambaşka. Sen kendine fedakârlığa, görev anlayışına dayanan bir hayat icat ettin. Koruyorum sandın aklınca. Ama korunacak bir şey yoktu ki ortada... Şimdi aramıza giren de işte bu, Vic. Bu, aslında olmayan şey. Benim şamar attığım şeyi sen bana karşı tutmaya kalkıştın. Bütün fark, senin şimdi gördüğünü ben daha o zaman görüyordum. Hançerlenecek bir şey yoktu bu evde. Ben senin düşmanın değilim. İki üç adım atacaktır olursan bir-

leşebiliriz... Daha ne öteye gidiyorsun? Kardeşiz. Sanki aynı insanın iki yarısı gibiyiz. İlerleyemiyoruz âdeta tek başımıza... Hiç senin de böyle hissettiğin olmamış mıdır, Vic?

Sessizlik.

VICTOR: Walter, sana güvenmeğe çalışıyorum. İstiyorum. bunu. Hattâ sana şunu da söyleyeyim... Bazı günler sana neden kızdığımı bile hatırlayamıyorum. Ama içime sanki bir kaya oturtmuşlar. Dükân vitrinlerinde kendimi görüyorum, saçım uzamış, sokaklarda dolaşıyorum — ama, nedenini, niçinini hatırlayamıyorum. Nedenler ortadan kalkınca da — insan nefret bile edemeyince — aklını oynatabilir.

WALTER: Hayal âleminde yaşıyorsun da onun için, Vic, bunu sen de biliyorsun.

VICTOR: Öyleyse bana gerçek olan bir şey ver.

WALTER: Ne verebilirim?

VICTOR: Seni suçlamıyorum, yalnız soru soruyorum. Çıkıp gitmeni anlamıyor değilim. Hattâ keşke ben de öyle yapsaymışım diye düşündüm kendi kendime. Ama senin, yıllar boyunca, bildiğini saklayan, ağzını açıp da tek kelime etmemen...

WALTER: (Geçmişini ne inkâr ederek, ne de sorumluluğu yüklenebilerek; rica havasında) Peki, Victor... peki, senin o zamanlar babamla kalmanı için için istiyordum desem, bu sana şimdi ne kazandırır?

VICTOR: (Aralarındaki eski karşılıklı güvenin tekrar kurulmaya başladığını görür gibi olur) İstediklerin miydi? — Walter bana doğruyu söyle.

WALTER: (Mengeneye sıkıştırılmıştır) Çalışmalarımı sürdürebilmek için serbest olmaya ihtiyacım vardı. Bu senin hayatını çalmak mı demektir?

(Yüksek sesle ve ayakta) Seçimi kendin yaptını! Sonuca da katlanmak gerek.

VICTOR: Peki, senin katlandığın bir şey var mı? Bütün hayatıma elli yıllık hata deyip buradan çıkacaksın — biz eve gidip birbirimizin yüzüne bakacağız. Senin katlandığın bir şey var mı?

WALTER: Elimde olan ne varsa teklif ettim sana!

VICTOR: Ben bana birşey vermeye gelen adamı gözünden tanırım! Gözünden tanırım!

WALTER: **(Pardesüsünü almaya gider)** Sen gerçeği değil, kendi yarattığın canavarı görmek istiyorsun.

VICTOR: Sen buraya el sıkışmaya geldin, değil mi? Arkanın sıvazlanmasını istedin.

Walter kapıda durur.

Gel keyfim gel, şan şeref sende, istediğin meslek sende, para pul sende, şimdi benden bunların da üstünde bir şey istiyorsun — sana, inanabileceğin şekilde benden başka kimsenin söyleyemeyeceği bir şey — üstün insan olduğunu, dünyada karıncayı incitmediğini benim ağzımdan duymak istiyorsun. Şunu iyi bil ki bunları söyleyecek değilim. Hele senin ağzından çıkanları duyduktan sonra.

WALTER: Ya peki sen? Benim için hiç mi nefret hissi beslemedin? Kahrolmamı hiç mi istemedin? Evliyalara yakışır fedakârlık havasıyla, bu fedakârlık müsveddesi davranışınla, beni mahvetmek istemedin mi? Sen bana ne verebiliyorsun, Victor!

VICTOR: Benim sana verebilecek bir şeyim yok. Yok artık. Senin de bana verebileceğin bir şey yok. Yok verilecek bir şey — bunu şimdi anlıyorum. Babamın parkı boylamasını istemiyordum. Boylamadığı da. İşte bütün mesele bu. Seninle çalışmam, Walter. Çalışmam. İnanmıyorum sana.

WALTER: İntikam. Sonuna kadar. Hayatını intikam uğruna feda ediyor.

ESTHER: Feda edilen bir şey yok ortada.

WALTER: Kendi başarısızlığınla benim ne hain namussuz olduğumu isbat etmeye kalkıyorsun. Kapının önüne asıyorsun kendini. O zaman da, şimdi de.

ESTHER: **(İkisinin de yüzüne bakmadan sessizce)** Üstüne varma, Walter, rica ederim. Daha fazla bir şey söyleme.

WALTER: Sırt üstü yatıp teslim oldun. Senin fikirler sisteminin özeti işte bu. Kıskançlık!

Salomon girer, endişeyle birinden ötekine bakar.

Şu âna kadar da gerçeği görüp kabul etmek cesaretini gösteremedin. Başarısızlığını üzerimde manevî baskı yapmaya kalkışma. Sökmez bana bu numaralar. Kazandığımı alnımın teriyle kazandım. Ben öyle yapmasaydım, bugün sağ olan bir yığın insan mezarda olabilirdi, mezarda. Evet. **(Oradaki koltuğu gösterir)** O hepimizden akıllıymış — senin ne istediğini gördü ve sana verdi! Şu kadını da öldürdü, seni de öldürdü. Ama beni öldüremeyecek. Ne o zaman, ne de şimdi. Beni hiç bir zaman öldüremeyecek. **(Esther'e de kızmıştır. Köpürür. Birden kapıya doğru yürür. Salomon'a)** Haydi bakalım, ihtiyar çakal, soy şunları, soy! Soy ki sevsinler seni. **(Victor'a döner)** Beni artık hiç bir zaman, hiç bir zaman utandıramayacaksın. **(Pardesüsünün yanında masada duran tuvaleti birden kapar, Victor'a doğru koşar, haykırarak fırlatır. Çıkar. Victor arkasından koşar).**

VICTOR: Walter!

SALOMON: **(Eliyle durdurarak)** Bırak gitsin. **Victor duraksayarak Salomon'a döner.**

Ne yapabilirsin ki?

ESTHER: Gözlerinle gördüğün, ha?

Salomon, Esther'e doğru döner; anlayamamıştır.

İnsan gözleriyle gördüğüne inanır.

SALOMON: **(Esther'in serzenişte bulunduğunu sanarak)** E, sonra?

ESTHER: Yo, bence fevkalâde. Belki onun için hâlâ dinçsin.

Victor, Esther'e döner. Esther kapıya doğru bakmaktadır :

Şu merdivenlerden ilk çıktığım zaman on dokuz yaşıydaydım — insan inanmıyor. Bir ağabeys vardı — dünyanın en zeki, en fevkalâde genç doktordu. Kendi de öyle olacaktı yakında. Ne yapıp yapıp... **(Oradaki koltuğa döner)** Bir de tatlı, zararsız bir adamcağız vardı burada, radyo haberlerini beklerdi... Önümüzdeki hafta ömrümüzde görmediğimiz, işitmediğimiz birtakım adamlar gelecek, yerle bir edip götürcekler her şeyi . — Sonuç insana hep hayal gibi geliyor. Kaç kere düşünmüşümdür — dünyada en çok istediği şey ağabeysini görmektir, görebilmektir. — Ama işte ağabeysi geldi ve gitti. Ama içimde hâlâ o eski his — ne tuhaf değil mi? Hâlâ diyorum bir küçücük adım daha atılsa — gülünç ama — her şey başlanacak, her şey düzelecek. İnsan acaba ne zaman akıllanıyor hayatta?

SALOMON: Benim bir kızım vardı, Allah size ömür versin, kendi canına kıydı. Bu var altmış sene. Ama ne zaman her gece yatıyorum — kızım nah orada oturuyor. Sizi şimdi nasıl görüyorsam, onu da öyle görüyorum. Ama bir mucize olsa da dünyaya gelse — ne söylerim ben kendisine. — Hadi, kapatalım hesabı. **(Victor'a döner, parayı saymaya başlar)** Orada ne var, yedi yüz. Şimdi veriyorum sekiz yüz, do-

kuz yüz, bin, bin yüz... **(Arar, bir ellilik bulur)** Bu da harp için elli. Şimdi bana müsaade — burada bu akşam çok işim var.

Bloknotu ve kalemi alır, dikkatli bir şekilde her eşyayı yazmaya başlar. Victor parayı katlar.

VICTOR: İstersen hâlâ sinemaya yetişebiliriz.

ESTHER: Peki.

Victor elbisesine gider, plastik ambalajı yırtmaya başlar.

Boş ver.

Victor, Esther'e bakar. Esther, Salomon'a döner.

Alasmarladık, Mister Salomon.

SALOMON: **(Bloknottan başını kaldırır)** Güle güle, şekerim — bu elbiseyi sevdim, çok güzel.

Tekrar işine döner.

ESTHER: Teşekkür ederim.

Kapıdan çıkar — bütün hayatı da birlikte... Victor üniformasının ceketini giyer, boyunbağını düzeltir.

VICTOR: Ne zaman taşıyorsun bunları?

SALOMON: Sağ kalırsam, Allahın izniyle, yarın sabah erkenden.

VICTOR: **(Elbiseyi kastederek)** Öyleyse bunu sonra gelir alırım. Meç'le maskeyi, eldivenleri de.

SALOMON: **(İşine devam etmektedir)** Merak etme, dokunmam bile.

VICTOR: **(Elini uzatarak)** Seni tanıdığıma memnun oldum, Salomon.

SALOMON: Ben de. Sana teşekkür borçluyum.

VICTOR: Ne diye?

SALOMON: **(Eşyalara doğru bakarak)** Öyle ya... kim derdi böyle bir işe tekrar başlayacağım diye...? **(Kısa keser)** Ama gidin hadi, çok isim var burda.

VICTOR: (Kapıya doğru gider) Kolay gelsin. İyi şanslar.

SALOMON: İyi mi kötü mü son dakıkaya kadar bilemezsin, çocuğum.

VICTOR: (Gülümser) Öyle. Doğru. (Odaya son bir defa göz gezdirdikten sonra) Eh... Alasmarladık.

SALOMON: (Victor çıkarken) Güle güle, güle güle.

Yalnızdır. Bloknotla kalem elindedir. Tam çalışmaya başlayacakken çevresine bakar, işin azameti kendisini ezer; korkar, endişe etmeğe başlar. Eli yanağına gider, korkuyla yanağını sıvazlar. Harpa bakar, gider, bir tel çeker, ses acaba çatlak mı çıkıyor diye başını diker, dinler. Sonra gözü gramofona takılır. Gider, muayene eder, kurar, kolu plâğın üstüne getirir, başlatma manivelâsına dokunur. Kahkaha plâğı çalmaya başlar.

İki komedi sanatçısının kahkaha numarasını duymaz, üzüntülü ifadesi silinir; bu sürpriz hoşuna gitmiştir.

Şimdi gülümser, sonra hafif sesle güler, hatıralar canlanır. Kısa bir kahkaha atar, hatırladıkça başıyla evet işareti yapar. Şimdi adamakıllı gülmektedir, başını bir öne bir arkaya sallayarak sanki «İşte hâlâ çalışıyor!» diye düşünmektedir. Plâğın da, kendisinin de kahkahası artar. Başını tutar, bir türlü gülmesini durduramamaktadır, ortadaki koltuğa oturur. Arkasına dayanarak koltuğa yayılır, gözlerinden yaşlar gelinceye kadar gülmekte, havaya doğru, çaresiz, âdetâ ulurcasına kahkaha atmaktadır.

(PERDE YAVAŞ YAVAŞ KAPANIR)

ARTHUR MILLER'İN TEMSİL İÇİN NOTU :

Victor ve Walter rollerinin oynanışında sempati yönünden ince bir denge sağlanmalıdır. Walter'i oynayan aktör, Victor'un dostluğunu tekrar kazanabilmek için yaptığı teşebbüslere manevra gözüyle bakmamalıdır. Sahneye girişinden çıkışına kadar Walter kendi benliği hakkında öğrendiklerini açıklamaya ve uygulamaya çalışmaktadır. Rol ne kadar içtenlikle oynanır, yardıma olan ihtiyacın ve çekilen ıstırapın derinliği ne kadar açıklıkla belirtilirse Walter için o oranda sempati uyandırılmış olur.

Bu İhtar teatral gerekçelerin ötesinde oyunun tema'sı ile ilgili bir önem taşımaktadır. Dünyanın bugünkü düzeni göz önünde tutulursa, iki kardeşin özellikleri de bu düzen için gereklidir; sosyal çıkmazın tam göbeğinde iki kardeşin ruhsal yapısı ve ahlak değerleri elbette ki çatışacaktır. Oyunun temsilinde taraf tutulmamalı, iki kardeş de bütün insanî yönleriyle ve kendi görüş açılarına göre sunulmalıdır. Aslında her ikisinin de yaptığı, ötekine zaten bildiği, fakat bir türlü katlanamadığı şeyi kabul ettirmektir. Sonunda zamana terk edilmiş olan şeyleri birbirlerinden talep etmek suretiyle ikisi de varlıklarının en iç katıyla başbaşa bırakılarak birbirlerinden ayrılırlar.

Oyuna, şartlar gerektirdiği takdirde, Birinci Perdenin sonunda belirtildiği gibi ara verilebilir. Ama hiç kesintisiz bir temsil tercih olunur.

İÇİN TÜRK BASINI NE DEDİ?

CUMHURİYET

Modern tragedyanın temsilcisi, küçük adamın acısını, onun trajik yanını toplumsal koşullar içinde inceleyen Arthur Miller, çağımızın ortaya çıkarttığı en önemli yazarlardan biridir.

Salomon gibi, çok ilgi çekici bir kişilikle Franz kardeşlerin yanlış değerlendirmelerle yöneldikleri düşünceler ustaca bir tersinleme (Ironie) ile eleştiriliyor.

Her iki kardeş de, içinde yaşadıkları toplumun onları zorladığı davranışlarının bedelini ödemişlerdir... Bu iki kardeşin birbirlerine yönelişlerinde ne iyiye doğru gidiş, ne bir umut vardır; yanlış bir değerler yargısının getirdiği düşüncelerle birbirlerini suçlayarak karanlığa doğru yönelirler.

Bu güzel oyunu başarılı bir çalışmayla dilimize çeviren Nüvit Özdoğru'dur.

Özdemir NUTKU

ULUS

Devlet Tiyatrosunun sahneye koyduğu Bedel'i en çok iki bakımdan sevdim. Önce Miller'in çizdiği... Yahudi eskisi rolü, bir de Nüvit Özdoğru'nun tek tek sözcüklere varıncaya dek İngilizce bir oyunu her şeyiyle dilimize kazandırdığı için. Oyun insan sorumluluğunun, birtakım değer yargılarının aile çevresi içinde yargılanması, bu değerlerin yeniden geçirilmesi.

Miller oyununa yaşlı bir Yahudi eskiciyi katmakla Bedel'i canlandırmış. Gerçi Yahudi tiyatro oyunlarında eski çağlardan beri vardır, ne var ki Miller'in

Yahudisi Yahudilerin pazarlıkçı, kurnaz yanına ülkücü ve sevimli bir yan da katmış. Sanki tartışılan karşıt değerlerin hepsi onun kişiliğinde bütün karşıtlaıyla toplaşmıştır.

Metin AND

DEMOKRAT İZMİR : 21 EKİM 1968

Bedel, tiyatro tekniği ve dili bakımından üstün bir düzeydedir. Ortaya konan sorunun, kendi sınırları içinde iyi işlendiği de bir gerçektir.

Salomon'un temsil ettiği, hiçbir değer yargısı tanımayan, ama varılan değerleri sömürmesini iyi bilen, kurnaz, geveze, övüngeç ama gene de sevimli bir toplum ögesidir.

Nüvit Özdoğru'nun çevirisi, yazarın şiirsel dilini olduğu gibi verebilmesi ve özellikle duruluğu yönünden övülmeğe değerdir.

İZZET KÖK

MİLLİYET : 26 ŞUBAT 1970

Çağdaş Amerika'nın önde gelen yazarlarından biridir Arthur Miller. Genellikle Amerikan toplumunu inceler. Ama çizdiği kişiliklere öylesine derinlik, çok yanlışlık katar ki onlar Amerika'nın sınırını aşip evrenselleşirler. Böylece hem dünyanın en ileri kapitalist ülkesindeki toplumsal yapıyı eleştirmiş olur hem de bireyin ruhbilim alanında da geçerli olan çözümlenmesini yapar. Oyunlarındaki kişilerin bireysel oluşumu zaten o toplumsal yapının bir sonucu olduğuna göre, eleştirmeleri bütünlenir, belli bir tutarlılık kazanır.

Bedel'de de aynı sağlamlığı sürdürdüğünü görürüz. Amerikan toplumundan bir kesit vardır örnekte. Kapitalist düzenin bütün çıkmazı, iç çelişmesi somut bir örnekle seyirciye sunulur. Öyle nutuk

lar atmaz Miller. Oyunu her şeyden önce sağlam bir dramatik kuruluşa, duyarlı bir saat gibi işleyen teknik ustalığa dayalıdır... Seyircinin soluğunu kesmesine izlediği bir olaylar dizisi vardır. Ve Miller bu oyununda öyle ustalasmıştır ki tiyatro elemanlarını büyük bir ekonomiyle kullanır... Yalnız konuşarak, evet yalnız konuşarak bu dört kişi büyük bir gerilim içinde oyunu başlatıp sona erdirir.

Yazılması kadar, Türkçeye çevrilmesi, sahneye konulması, oynanması da güç bir oyun. Ve usta elle-re düştüğü zaman da bir kat daha parlayacak bir oyun. Biz bütünüyle parlak bir gösteri izledik.

S. Günay AKARSU

AKŞAM : 11 ŞUBAT 1970

Arthur Miller'in kişileri evrenseldir hiç kuşkusuz. Bütün kapitalist ve geri kalmış toplumlarda görülen ezik insan tiplerini işler eserlerinde. Ama Amerikan hayatına ve toplumun aksayan yönlerine yönelttiği eleştirilerle dram sanatının seçkin örneklerini vermiştir. Yaratıp biçimlendirdiği kişilerle dramatik gerilimi üst düzeye vardırma eşsiz bir ustalığı vardır. İnsanın toplumla anlaşmazlığı ve uyumsuzluğu kapitalist düzene olan inançsızlığından ileri gelmektedir. Tiyatro açısından karakterleri çizerken, içe bakma, kendi kendini inceleme özellikleri ön plana çıkar. Tasvir ettiği şeyler her zaman gençliğin ve onunla ilgili mantığın yönetimi altındadır.

Eserlerin başarısızlığa uğramasında büyük rolü oluyor kötü çevirilerin... Bedel'i çeviren Nüvit Özdoğru, bu işin gerçekten de adamıdır. Konuşulan dili en iyi biçimde bulup çıkarmada son derece dikkatlidir. Kent Oyuncuları'nın bu oyunda başarıya ulaşmalarında oyunu çeviren Nüvit Özdoğru'nun payı önemlidir.

Hayati ASILYAZICI

CUMHURİYET : 7 MART 1970

Önce bu oyunu çeviren Nüvit Özdoğru'yu övmek gerek. Esere en uygun, yorumunu aksatmayan, dil bakımından en pürüzsüz çeviriyi yapmış. Bir dilin ustası olduğu, üstelik tiyatroyu bildiği için, rejisöre de en rahat imkânları verdiği besbelli.

Bedel... bir kelimeyle orta tabakanın anlayışını bir miras etrafında şiddetle yermektedir. Arthur Miller bu sosyal eleştirisini yaparken de, hareket etkenini Salomon adlı bir eşya alıcısına bağlamakla kapkaççı maddi düzeni sembolik tarzda canlandırmış oluyor. Salomon'un oyunun bir sahnesinde, satılığa çıkarılmış bir müzik aletine (harp) dokunduğu zaman: «Güzel ses veriyor, ama dibi çatlak!» deyişi bile çok anlamlıdır.

Selmi ANDAK

DÜNYA : 17 ŞUBAT 1970

Arthur Miller... büyük anlatım kudretine sahip, istediğini çok iyi anlatabilen bir yazardır... Doğru yol o mudur, bu mudur? Bu öyle bir tartışmadır ki Arthur Miller'in havasına girebilenler için soluksuz izlenebilecek kadar güzeldir.

Çok iyi bir aktör, çok iyi bir rejisör olan Nüvit Özdoğru, Arthur Miller'in anlatım kudretini bozmadan Bedel'i büyük başarıyla dilimize çevirmiş. Eseri nefes almaya bile korkarak zevkle izlememizde büyük payı var.

Oktay MİLOR

SON HAVADİS : 12 ŞUBAT 1970

Eser kuvvetli; dilimize Nüvit Özdoğru akıcı bir şekilde çevirmiş.

Victor, bütün çabalarına, iyi niyetlerine rağmen

hedefine ulaşamayan istismar edilmiş kitleyi yansıtır. Kardeşi Walter ise gerek aile içinde, gerek toplumumuzda, hakkının üstünde bir hedefe ulaşmış, mutlu azınlığı temsil ediyor. Ve bu iki kutup arasında, insanın zihnine «inanmak veya inanmamak» fikrini atan bir tip var: Eskici Salomon. Sıkışık durumdaki insanları istismar eden, bir melek maskesi altında şeytanlığını sürdüren Salomon.

Hikmet SAIM

YENİ GAZETE : 12 ŞUBAT 1970

Arthur Miller, Ibsen, Strindberg gibi tiyatro devlerinden biridir ve toplum problemlerini usta bir teknikle karşımıza çıkaran sağlam bir yazardır.

Arthur Miller bu eserinde Amerikan toplumunun ekonomik yapısını, geleneksel aile bağlarını bir olay vesilesiyle didik didik etmekte ve bu arada Salomon adıyla harikulâde bir ihtiyar yahudi karakteri çizmektedir. Yalnız bu Salomon bile yazarın insan ruhunu ne kadar derinden tanıyabildiğini göstermektedir.

Zahir GÜVEMLİ

CUMHURİYET : 28 ŞUBAT 1970

Arthur Miller Bedel'de bireyin en kendine özgü gibi görünen seçiş çabalamasını anlatırken, gerçekte, günümüz tüketim toplumunda bu seçişin bireyin dışında kararlaştırıldığını söylüyor. Oyun geliştikçe iki kardeşin de seçtiklerini sanırken, yalnızca sıraya girmiş oldukları anlaşılıyor. Böylece, küçüğün şartların zorlaması, ağabeyin kendini kurtarmak diye, kendi kendilerini mazur göstermeye çalıştıkları seçişleri, düzenin ve toplumun tümel iradesi içinde eriyip gidiyor.

Turhan ILGAZ

SES : 7 MART 1970

Oyun ilerledikçe, her sorunun cevabı tam alınacağı sırada ani bir değişme ile eski soru, cevap yerine yeni bir soru daha doğurur. Böylece oyunun sonuna kadar her sorunun cevabı seyircinin kafasında yeni bir sorunun doğmasına sebep olur. Ve eminim ki seyirci tiyatrodan ayrıldıktan sonra da saatlerce, belki de günlerce bu oyunun tesirinde kalarak aynı soruları kendi kendine sormaya ve bunlara kendince inandırıcı cevaplar bulmaya çalışacaktır. Çünkü hepimizin hayatında, Bedel'deki dört kişiden az çok bir parça vardır.

Nüvit Özdoğru'nun hakkını vererek Türkçeye çevirdiği Bedel... büyük oyun'dur.

Sezai SOLELLİ

TİYATRO - 70 : MART 1970

Arthur Miller'in oyununu Nüvit Özdoğru güzel bir Türkçe ile çevirmiş... Gerek eser çok ustaca yazıldığı, gerek çok iyi oynandığı için sonuç başarılı.

S. G. A.

MEYDAN : 3 MART 1970

Materyalist bir toplumda «gönlünce tüket» felsefesi içinde rahat ve düzeyde yaşamının eğilimi ile yanlış değer yargılarına ve suçluluk duygularına kapılan bireyin mutsuzluğu tâ içinde duyusunu elle tutarcasına izliyoruz bu oyunda.

Arthur Miller, başka dile aktarılması hayli güç anlam ve deyim zenginliği ile örülü eserinde, seyirciye duyurmak istediği trajedi gerilimini ustaca sürdürmesini bildiği içindir ki yetersiz, yalınkat bir çeviri, onun mesajını müphemleştirebilirdi. İşte Nüvit Özdoğru köklü tiyatro bilgi ve tecrübesi ile bu engelli marifetle aşıyor.

İbrahim HOYİ